

РІВНЕНСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА: РАЗОМ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ

Методичний посібник

Рівненський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

**ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА:
РАЗОМ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ**

Методичний посібник

Рівне, 2023

УДК 378.147.091.33-027.22(072)

П24

*Розглянуто та рекомендовано до друку Вченою радою
Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол від 27.04.2023 № 2)*

Рецензенти:

Бордюк В., кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи та комунікацій Рівненського ОППО;

Мельнікова Н., директор КУ «Привільненський центр професійного розвитку педагогічних працівників» Привільненської сільської ради Дубенського району Рівненської області.

За редакцією:

Черній А., кандидата політичних наук, доцента, директора Рівненського ОППО.

Відповідальні за випуск:

Лютко О., кандидат філософських наук, доцент, заступник директора з науково-методичної роботи Рівненського ОППО;

Люшин М., кандидат педагогічних наук, методист кабінету освітнього адміністрування Рівненського ОППО.

П24 Педагогічна інтернатура: разом до професійного зростання: методичний посібник / за ред. А. Черній; відпов. за вип.: О. Лютко, М. Люшин. Рівне: РОППО, 2023. 105 с.

У посібнику вміщено методичні матеріали, що допоможуть молодим освітянам у проходженні педагогічної інтернатури, опануванні фахової майстерності та швидкій адаптації до професії.

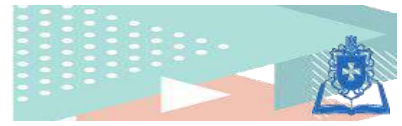
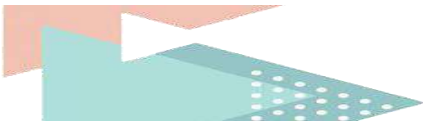
Видання є своєрідною підтримкою для педагогів-інтернів із питань організації професійної діяльності в умовах компетентнісної освіти, зокрема застосування сучасних педагогічних підходів, технологій і методик, здійснення оцінювання навчальних досягнень учнів, реалізації принципів інклюзивної освіти та психологічної підтримки учасників освітнього процесу.

Рекомендовано для новопризначених педагогів, педагогів-наставників, директорів та заступників директорів закладів загальної середньої освіти, фахівців центрів професійного розвитку педагогічних працівників.

УДК 378.147.091.33-027.22(072)

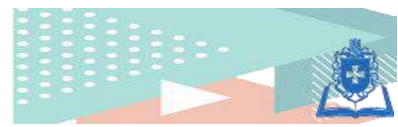
© Колектив авторів, 2023

© РОППО, 2023

Школа – це тонкий і чутливий
музичний інструмент, який творить
мелодію людської гармонії, що
впливає на думку кожного вихованця,
але творить лише тоді, коли цей
інструмент добре настроєний.

Василь Сухомлинський

ЗМІСТ

Орієнтовна програма педагогічної інтернатури.....	5
Частина 1. Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу.....	13
Частина 2. Зміст модельних навчальних програм та навчальних програм з предмета / інтегрованого курсу.....	16
Частина 3. Календарно-тематичне планування.....	20
Частина 4. Безпека життєдіяльності.....	23
Частина 5. Компетентнісний урок: типи, структура, алгоритм побудови, аналіз діяльності.....	25
Частина 6. Методи компетентнісного навчання.....	32
Частина 7. Оцінювання навчальних досягнень учнів.....	36
Частина 8. Особливості ведення електронного класного журналу.....	39
Частина 9. Питання освітніх вимірювань та моніторингу якості освіти в роботі педагога.....	43
Частина 10. Роль класного керівника та зміст його діяльності в умовах Нової української школи.....	47
Частина 11. Інноваційна освітня діяльність.....	55
Частина 12. Використання освітніх ресурсів, інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, медіаресурсів в освітній діяльності.....	58
Частина 13. Дистанційна освіта: як організувати навчання онлайн.....	63
Частина 14. Використання нейромереж у структурі сучасного уроку.....	65
Частина 15. Дослідницька робота як важливий складник діяльнісної компоненти змісту природничої освіти.....	68
Частина 16. Індивідуальна освітня траєкторія здобувача освіти.....	73
Частина 17. Що допоможе реалізувати індивідуальну освітню траєкторію учня / учениці.....	76
Частина 18. Супровід учнів, які мають підвищену пізнавальну активність, до участі в інтелектуальних змаганнях.....	78
Частина 19. Умови функціонування інклюзивного освітнього середовища.....	80
Частина 20. Педагогічна підтримка осіб з особливими освітніми потребами....	81
Частина 21. Роль та функції команди психолого-педагогічного супроводу в організації освітнього процесу для дітей з особливостями в розвитку. Функції асистента вчителя.....	82
Частина 22. Прості навички в непростих умовах: вирішуємо конфлікти, враховуємо ризики, приймаємо рішення.....	86
Частина 23. Як «розкрутити» дітей навчатися.....	88
Частина 24. «Я – з тобою». Психологічна підтримка та соціальна адаптація дітей внутрішньо переміщених осіб у закладі освіти.....	92
Частина 25. Психологічна студія професійного становлення «Супутник педагога».....	95
Частина 26. Програма тренінгу адаптації для педагогів-інтернів «Я – зможу!».....	97
Частина 27. Вивчення інтерном досвіду роботи педагога-наставника, інших педагогів.....	100
Частина 28. Як формувати культуру академічної доброчесності.....	102
Замість післямови.....	104

ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕРНАТУРИ

*Люди працюють краще, якщо знають,
яка в них мета та навіщо потрібно її досягати.*

Ілон Маск

I. Загальні положення		
Назва закладу загальної середньої освіти		
Мета реалізації програми		підтримка педагогічного працівника закладу освіти, призначеного на посаду вперше, у провадженні ним професійної діяльності та набутті (вдосконаленні) його фахової майстерності під керівництвом педагога-наставника
Завдання реалізації програми		створення системи професійно-педагогічної адаптації інтерна до реальних умов педагогічної діяльності, формування сприятливого мікроклімату та відчуття соціально-психологічного комфорту, встановлення доброзичливих взаємовідносин з учасниками освітнього процесу формування та/або розвиток професійних компетентностей, підвищення рівня педагогічної майстерності, формування готовності інтерна до самостійного виконання ним навчальної, виховної, методичної, організаційної роботи та іншої педагогічної діяльності, передбаченої трудовим договором та/або посадовою інструкцією формування поваги до професії та сумлінного ставлення до трудової діяльності
Термін реалізації програми		01.09.202__ – 31.08.202__
Учасники реалізації програми	інтерн	<i>ПІБ, назва посади педагогічного працівника</i>
	педагог-наставник	<i>ПІБ, назва посади педагогічного працівника</i>

II. План заходів

Термін	Зміст	Практичні завдання інтерна	Дії педагога-наставника	Очікувані результати
	<p>Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу. Зміст модельних навчальних програм та навчальних програм з предмета (інтегрованого курсу). Календарно-тематичне планування. Методичні особливості викладання навчального предмета (інтегрованого курсу) впродовж нового навчального року. Методичні особливості чинних навчальних підручників і посібників із предмета (інтегрованого курсу)</p>	<p>1. Опрацюйте нормативно-правову базу організації освітнього процесу. 2. Укладіть е-папку необхідної навчально-методичної літератури. 3. Ознайомтесь із поурочними планами педагога-наставника</p>	<p>1. Проведення індивідуальних консультацій, наставницьких бесід з інтерном щодо управління освітнім процесом. 2. Допомога інтерну в підборі відповідної літератури</p>	<p>Створення в закладі освіти необхідних умов, що сприяють проходженню педагогічної інternатури та психологічної адаптації інтерна. Здійснення різних видів планування освітнього процесу на різних його етапах залежно від поставленої мети, індивідуальних особливостей учнів, особливостей діяльності закладу освіти</p>
	<p>Психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.</p> <p>Психологічні особливості роботи з учнями, які мають різну пізнавальну активність і мотивацію до навчання. Як «розкрутити» дітей навчатися</p>	<p>Взяти участь у тренінгу адаптації «Я – зможу».</p> <p>Опрацювати інформаційний кейс із питання пізнавальної активності учнів та їхньої мотивації до навчання. Розглянути головні кроки педагога щодо підтримки мотивації.</p>	<p>Повідомити та мотивувати інтерна до участі у тренінгу.</p> <p>Обговорити з інтерном теми пізнавальної активності учнів та їхньої мотивації до навчання. Здійснити фасилітацію отриманого досвіду інтерна.</p>	<p>Підвищення адаптаційного потенціалу інтерна, зміцнення його мотивації до педагогічної праці. Сформованість професійних компетентностей інтерна з питань ідентифікації навчальних проблем учня, пов'язаних із мотивацією та пізнавальним інтересом. Уміння застосовувати на практиці відповідні психологічні прийоми.</p>

<p>Прості навички в непростих умовах: вирішуємо конфлікти, враховуємо ризики, приймаємо рішення.</p> <p>«Я – з тобою». Психологічна підтримка та соціальна адаптація дітей внутрішньо переміщених осіб у закладі освіти.</p> <p>Психологічна студія професійного становлення «Супутник педагога».</p>	<p>Ознайомитися з методичними рекомендаціями щодо питань вирішення конфліктів в учнівському середовищі, прийняття рішень та врахування ризиків.</p> <p>Опрацювати методичні рекомендації з теми «Психологічна підтримка та соціальна адаптація дітей внутрішньо переміщених осіб в закладі освіти».</p> <p>Узяти участь у студійних зустрічах, виконати запропоновані завдання.</p>	<p>Проконсультувати інтерна у разі виникнення питань щодо вирішення конфліктів, врахування ризиків та прийняття рішень.</p> <p>Спонукаати інтерна до ознайомлення з методичними рекомендаціями «Психологічна підтримка та соціальна адаптація дітей внутрішньо переміщених осіб у закладі освіти» та обговорення можливих труднощів.</p> <p>Інформувати та мотивувати інтерна до зустрічей у межах роботи студій. Взяти участь разом з інтерном у роботі студій (за бажанням наставника).</p>	<p>Сформованість навичок ефективної діяльності інтерна у воєнний та післявоєнний періоди. Підвищення здатності вирішувати конфлікти та приймати виважені рішення.</p> <p>Сформованість психологічної та методичної готовності інтерна до роботи з дітьми внутрішньо переміщених осіб.</p> <p>Створення та підтримка професійного простору для формування психологічної та рефлексивної компетентностей педагога.</p>
---	---	---	--

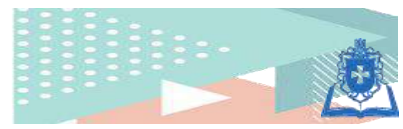
	<p>Оцінювання результатів навчання учнів. Види та форми оцінювання. Способи фіксації результатів педагогічних спостережень. Критерії та рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів.</p> <p>Академічна доброчесність</p> <p>Освітні вимірювання та моніторинг якості освіти.</p> <p>Особливості ведення класного журналу / е-журналу.</p> <p>Свідоцтво досягнень учня / учениці</p>	<p>Ознайомтесь із системою оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.</p> <p>Відвідайте 2–3 уроки досвідчених колег. На підставі аналізу відвіданих уроків розробіть свій варіант проведення уроку.</p> <p>Використайте результати освітніх вимірювань у професійній діяльності</p>	<p>Проведення з інтерном індивідуальних консультацій, наставницьких бесід щодо питання системи оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти</p>	<p>Здатність реалізовувати засади об'єктивного оцінювання результатів навчання учнів.</p> <p>Здатність дотримуватися академічної доброчесності під час оцінювання навчальних досягнень учнів.</p> <p>Здатність ефективно використовувати дані освітніх вимірювань для підвищення якості освітнього процесу</p>
	<p>Основні типи та структура уроків. Компетентнісно орієнтований урок: структура, алгоритм побудови, аналіз діяльності. Методи компетентнісного навчання. Технологічна карта уроку. Дослідницька робота як важливий складник діяльнісної компоненти змісту природничої освіти. Формування ціннісних ставлень учнів у процесі навчання, виховання та розвитку</p>	<p>1. Ознайомтесь із навчально-методичною літературою з питань організації сучасного уроку. Ознайомтесь зі змістом навчально-методичних посібників із питань використання методів компетентнісного навчання.</p> <p>2. Відвідайте уроки досвідчених колег і</p>	<p>Допомога інтерну в підготовці навчальних занять.</p> <p>Взаємовідвідування навчальних занять.</p> <p>Допомога інтерну в здійсненні моніторингу результатів навчання учнів та в умінні визначати цілі уроку й компетенції учнів на уроці</p>	<p>Здатність організовувати різні види і форми навчальної та пізнавальної діяльності учнів.</p> <p>Здатність формувати ціннісні ставлення у здобувача освіти відповідно до теми уроку.</p> <p>Здатність чітко формувати цілі уроку, зокрема й виховні</p>

		здійсніть аналіз відповідно до запропонованої форми. Укладіть технологічну карту уроку відповідно до обраного типу уроку		
Особливості організації дистанційного уроку. Технології дистанційного навчання. Використання неймереж у структурі сучасного уроку. Використання освітніх ресурсів, інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, медіаресурсів в освітній діяльності	Опрацюйте методичні рекомендації щодо організації дистанційного навчання в закладі освіти. Ознайомтеся зі змістом навчально-методичних посібників щодо питань використання технологій дистанційної освіти. Відвідайте уроки досвідчених колег і здійсніть аналіз відповідно до запропонованої форми. Укладіть технологічну карту дистанційного уроку	1. Ознайомлення інтерна із системою консультування, підтримки учнів, реалізації індивідуального підходу під час використання технологій дистанційного навчання. Проведення з інтерном індивідуальних консультацій, наставницьких бесід. 2. Допомога інтерну в розробленні дидактичних матеріалів. 3. Взаємовідвідування навчальних занять. Ознайомлення інтерна із практиками використання ІКТ для зворотного зв'язку з учнями, власними електронними освітніми ресурсами	Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук та критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності. Здатність організовувати освітній процес із використанням технологій дистанційного навчання. Здатність використовувати цифрові технології та електронні освітні ресурси для навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), оцінювання та моніторингу результатів навчання учнів й організації їхнього самоконтролю, відстеження прогресу учнів у навчанні (е-журнали, е-портфоліо, е-форми тощо)	
Організація безпечного та здорового освітнього середовища. Безпека життєдіяльності.	Опрацюйте нормативно-правове забезпечення організації безпечного та здорового інклюзивного освітнього середовища.	Спільний з інтерном аналіз вимог щодо формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору	Здатність організувати освітнє середовище з урахуванням правил безпеки життєдіяльності,	

	<p>Середовище як чинник розвитку особистості учня / учениці (осередки). Вимоги до змістового наповнення освітнього середовища (накази, інструкції тощо).</p> <p>Умови функціонування інклюзивного освітнього середовища. Педагогічна підтримка осіб з особливими освітніми потребами. Інструменти забезпечення інклюзивного навчання</p>	<p>Опрацюйте правила техніки безпеки у процесі роботи в навчальному кабінеті та постійно слідкуйте за їхнім виконанням</p>		<p>санітарних правил і норм, протиепідемічних правил.</p> <p>Здатність забезпечити педагогічну підтримку осіб з особливими освітніми потребами</p>
	<p>Особливості роботи класного керівника</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ознайомтеся з Положенням про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти, а також правами і обов'язками класного керівника. 2. Ознайомтеся з навчально-методичною літературою з організації виховної діяльності та позакласної роботи в класі. 3. Виробіть чіткий алгоритм організації діяльності з класним колективом та батьківською громадськістю. 4. Відвідайте, зафіксуйте та проаналізуйте позакласний 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення пріоритетних завдань щодо організації виховної діяльності в класі. 2. Допомога інтерну в підготовці позакласного заходу. 3. Ознайомлення з методиками визначення ціннісних ставлень особистості та допомога інтерну в здійсненні моніторингу вихованості учнів. 4. Ознайомлення інтерна з традиціями закладу освіти, особливостями відзначення пам'ятних дат і подій всеукраїнського значення, 	<p>Уміння організовувати виховну діяльність у класі.</p> <p>Здатність вміло використовувати в позакласній роботі інтерактивні форми та виховні технології</p>

		захід, проведений у закладі освіти. 5. Відповідно до чинної програми з навчального предмета (інтегрованого курсу) складіть анотований список літератури для позакласного читання для учнів класу, в якому ви викладаєте	ювілеїв відомих особистостей, днів пам'яті видатних людей та ін. у календарному році	
	Здійснення інноваційної освітньої діяльності	Ознайомтеся та спробуйте інтегрувати інновацію у власну педагогічну практику	Допомога інтерну у підборі відповідної літератури. Консультації щодо реалізації інноваційних освітніх технологій у професійній діяльності	Здатність інтегрувати інновації у власну педагогічну практику, адаптувати їх до певних умов освітнього процесу та сучасних вимог до педагогічної діяльності. Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності
	Особливості роботи з учнями, які мають різну пізнавальну активність і мотивацію до навчання. Індивідуальна освітня траєкторія розвитку здобувача освіти	1. Ознайомтеся з науково-методичною літературою з питань вікових, психолого-педагогічних та індивідуальних особливостей учнів. 2. Відвідайте кілька уроків педагога-наставника, проаналізуйте його методику роботи з учнями,	Взаємовідвідування навчальних занять.	Здатність формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність. Сформованість умінь обирати та застосовувати стратегії підтримки мотивації учнів, зважаючи на їхні психолого-педагогічні та індивідуальні особливості

		які мають різну пізнавальну активність. 3. Проведіть відкритий урок із метою активізації пізнавальної діяльності учнів		
Умови та ресурси професійного розвитку. Вивчення досвіду роботи кращих педагогів	1. Ознайомтесь із науково-методичною літературою з питань вивчення педагогічного досвіду. 2. Складіть алгоритм-схему вивчення досвіду роботи педагога-наставника. 3. Проаналізуйте комплексно-методичне забезпечення навчального предмета (інтегрованого курсу) колеги	1. Допомога інтерну в систематизації матеріалів із вивченого досвіду роботи. 2. Самооцінювання власної педагогічної майстерності з метою формування в учнів ключових компетентностей і наскрізних умінь	Здатність проаналізувати можливості особистого професійного розвитку з урахуванням умов педагогічної діяльності, індивідуальних професійних потреб	
Звіт про виконання програми педагогічної інтернатури	Підготуйте звіт-презентацію про власну педагогічну діяльність упродовж року	Спільний з інтерном звіт про результати виконання програми педагогічної інтернатури на засіданні педагогічної ради	Рекомендації педагогічної ради інтерну щодо подальших напрямів його професійного розвитку (за потреби)	

ЧАСТИНА 1 НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

*Знання законів полягає не в тому,
щоб пам'ятати їхні слова,
а в тому, щоб розуміти їхній зміст.*
Цицерон

Організація освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти здійснюється відповідно до:

– Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та ін.;

– Указу Президента України «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України» від 16.03.2022 № 143;

– розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» від 14.12.2016 № 988-р;

– Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 № 2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 № 1111/35394;

– Державних стандартів повної загальної середньої освіти:

на рівні початкової освіти (у 1–4 класах) – Державного стандарту початкової освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87);

на рівні базової середньої освіти:

у 5–6 класах – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898);

у 7–9 класах – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392);

на рівні профільної середньої освіти (у 10 – 11/12 класах) – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392);

– Типових освітніх програм для закладів загальної середньої освіти:

на рівні початкової освіти:

Типової освітньої програми для учнів 1–2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743);

Типової освітньої програми для учнів 1–2 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743);

Типової освітньої програми для учнів 3–4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743);

Типової освітньої програми для учнів 3–4 класів закладів загальної середньої освіти, розробленої під керівництвом Р. Б. Шияна (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743);

Освітньої програми початкової освіти за вальдорфською педагогікою (автори Д. Ю. Косенко, О. І. Мезенцева) (лист ДСЯО від 11.09.2020 № 01/01-23/1044);

Освітньої програми «Світ чекає крилатих» (науковий керівник А. Д. Цимбалару) (лист ДСЯО від 22.09.2020 № 01/01-23/1115);

Освітньої програми за педагогічною технологією «Росток» (науковий керівник Т. О. Пушкарьова) (лист ДСЯО від 11.09.2020 № 01/01-23/1045);

Освітньої програми «Інтелект України» (науковий керівник І. В. Гавриш) (лист ДСЯО від 06.08.2020 № 01/01-23/929);

Освітньої програми за системою розвивального навчання Д. Б. Ельконіна, В. В. Давидова та ін. (автори І. П. Старагіна, Г. М. Захарова та ін.) (лист ДСЯО від 11.09.2020 № 01/01-23/1043);

Освітньої програми I циклу (1–2 класи) та II циклу (3–4 класи) закладів загальної середньої освіти, які працюють за системою розвивального навчання (Центр психології і методики розвивального навчання) (лист ДСЯО від 28.08.2021 № 01/01-23/1283);

на рівні базової середньої освіти:

у 5–6 класах – Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235),

у 7–9 класах – Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти II ступеня (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 405);

на рівні профільної середньої освіти – Типової освітньої програми закладів загальної середньої освіти III ступеня (затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 20.04.2018 № 408 у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 28.11.2019 № 1493 зі змінами);

– наказів Міністерства освіти і науки України:

«Про деякі питання здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану» від 28.03.2022 № 274;

«Про затвердження Типових навчальних планів Вальдорфських загальноосвітніх навчальних закладів I–III ступенів» (*на рівні базової (5–9 класи), і профільної (10–11 класи) середньої освіти*) від 02.07.2014 № 780;

«Про затвердження Положення про інституційну та дуальні форми здобуття повної загальної середньої освіти» від 23.04.2019 № 536 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10.02.2021 № 160), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.04.2021 № 528/36150;

«Про затвердження Положення про індивідуальну форму здобуття повної загальної середньої освіти» від 12.01.2016 № 8 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 10.02.2021 р. № 160), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03.02.2016 № 184/28314;

«Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 № 1115, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 28.09.2020 № 941/35224).

Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі в закладах загальної середньої освіти на *рівні базової, профільної середньої освіти* (5–11 класи) рекомендовано такі **модельні навчальні** (5–6 класи) та **навчальні** (7–11 класи) **програми**:

5–6 класи – модельні навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 (зі змінами, внесеними у додаток наказами Міністерства освіти і науки України від 10.08.2021 № 898, від 29.09.2021 № 1031, від 13.12.2021 № 1358, від 02.02.2022 № 96, від 09.02.2022 № 143, від 11.04. 2022 № 324);

7–9 класи

– навчальні програми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України «Про оновлені навчальні програми для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів» від 07.06.2017 № 804 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698);

– навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 «Про надання грифа оновленим навчальним програмам»;

10–11 класи

– навчальні програми, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України «Про надання грифу МОН навчальним програмам для учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти» від 23.10.2017 № 1407 (зі змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698);

– навчальні програми, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом Міністерства освіти і науки України від 03.08.2022 № 698 «Про надання грифа оновленим навчальним програмам».

Звертаємо увагу! Відповідно до абзацу другого частини другої статті 2 Закону України «Про освіту» листи, інструкції, методичні рекомендації, інші документи органів виконавчої влади, крім наказів, зареєстрованих Міністерством юстиції України, та документів, що регулюють внутрішню діяльність органу, **не є нормативно-правовими актами** і не можуть встановлювати правові норми.

ЧАСТИНА 2

ЗМІСТ МОДЕЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ ТА НАВЧАЛЬНИХ ПРОГРАМ З ПРЕДМЕТА / ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ

*Академічна свобода потребує інструментів
у вигляді освітніх та навчальних програм
і засобів до їхньої модифікації.
Роман Шиян*

Зміст освітнього процесу в Новій українській школі (далі – НУШ) базується на компетентнісному, особистісно орієнтованому й діяльнісному підходах, важливими складниками яких є спрямованість не тільки на засвоєння учнями різноманітних знань і вмінь, а й на підготовку до життя, на навчання розв’язувати проблеми, що виникають на їхньому шляху, оволодіння такими якостями, які сприятимуть учням / ученицям успішно здійснювати свою діяльність у різних ситуаціях. Технологізація цього процесу передбачає спеціальне конструювання модельних навчальних програм, навчальних програм, системи уроків, добору інструментів оцінювання тощо.

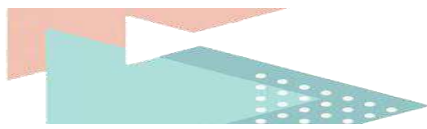
Педагоги Нової української школи для того, щоб укласти траєкторію професійної діяльності щодо організації освітнього процесу із предмета, інтегрованого курсу, повинні спланувати **покроковий алгоритм дій**, який включає такі основні **кроки**:

Крок 1. Ознайомитися з нормативно-правовими документами, які регулюють організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти: Законами України «Про освіту» та «Про повну загальну середню освіту», Державним стандартом початкової освіти, Державним стандартом базової середньої освіти, Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти; Переліком навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України з навчанням українською мовою.

Крок 2. Із Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в початкових класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою або з Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН України для використання в 5–11 класах закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою, обрати модельну навчальну програму (для базової школи НУШ) або на основі типової освітньої програми НУШ-1 або НУШ-2 (для початкової школи) – модельну навчальну програму з предмета / предметів, інтегрованого курсу.

Для 7–11 класів використовуємо оновлені навчальні програми для закладів загальної середньої освіти, які мають гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України».

3 крок. Ознайомитися із сайтом «Конструктор навчальних програм». Укласти навчальну програму із предмета, інтегрованого курсу відповідно до обраної модельної навчальної програми.

4 крок. Укласти календарно-тематичне планування предмета / інтегрованого курсу або об'єднати навчальну програму і календарне планування в один документ.

5 крок. Обрати підручник відповідно до модельної навчальної програми.

Зміст модельних навчальних програм

Модельна навчальна програма – це документ, що визначає орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів навчання учнів, зміст навчального предмета (інтегрованого курсу) та види навчальної діяльності учнів, рекомендований для використання в освітньому процесі в порядку, визначеному законодавством (Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX).

Модельні навчальні програми можуть бути розроблені: для всього рівня базової середньої освіти (5–9 класи) або окремо – для кожного циклу: адаптаційного циклу (5–6 класи) та циклу базового предметного навчання (7–9 класи).

Отже, створюючи модельну навчальну програму, варто пам'ятати що в ній мають бути визначені очікувані результати, яких мають досягти учні, які навчатимуться за цією програмою; певний зміст, на якому учні досягатимуть цих результатів; види діяльності, які вчитель може використати на уроках або поза ними, аби допомогти здобувачам освіти досягти визначених державним стандартом обов'язкових результатів навчання. Обираючи модельну навчальну програму, вчитель має врахувати суб'єктний досвід здобувачів освіти, специфіку освітнього закладу, психологічні особливості учнів.

Щоб полегшити авторам роботу над створенням програм, фахівці розробили онлайн-інструмент «Конструктор навчальних програм», який дає змогу відстежувати наявність у програмі результатів навчання, а також те, чи відповідають ці результати вимогам державного стандарту.

Модельна навчальна програма має містити такі обов'язкові структурні компоненти:

Пояснювальна записка	– назва і автор програми, гриф затвердження, мета, завдання, принципи, на яких ґрунтується програма / інтегрований курс; – пріоритети викладання предмета / інтегрованого курсу, їхня структура, ціннісні концепти, змістові лінії, тобто основа базових знань
Основна частина	– виклад орієнтовної послідовності очікуваних результатів навчання учнів; – пропонувані зміст навчального предмета (інтегрованого курсу); – види навчальної діяльності учнів
Прикінцева частина	– орієнтовний інструментарій оцінювання навчальних досягнень учнів

Модельна навчальна програма пропонує лише модель реалізації певного предмета (інтегрованого курсу), встановлює універсальну рамку, яку вчитель може використати, створюючи власну навчальну програму. Важливо усвідомлювати, що жодна модельна навчальна програма не містить розподілу годин на вивчення окремих тем чи розділів. Послідовність очікуваних результатів у модельній програмі є орієнтовною, а перелік видів діяльності – пропонованим, тобто вчителю в будь-якому разі потрібно робити вибір, діяти творчо та вільно.

Модельна навчальна програма в Новій українській школі – це не припис, який слід виконати «буква до букви», а передусім путівник, який прокладає шлях до реалізації вимог державного стандарту. Зважаючи на це, традиційне словосполучення «виконання програми» варто замінити на вислів «використання програми» для досягнення мети освіти. Отже, для успішної реалізації модельної навчальної програми необхідна навчальна програма, конкретизована під потреби певного вчителя та його учнів.

Зміст навчальних програм предметів / інтегрованих курсів

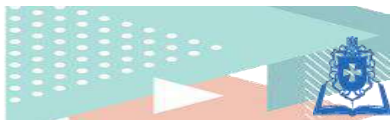
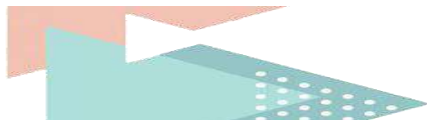
Навчальна програма – це документ, що визначає послідовність досягнення результатів навчання учнів із навчального предмета (інтегрованого курсу), опис його змісту та видів навчальної діяльності учнів із зазначенням орієнтовної кількості годин, необхідних на їхнє упровадження, та затверджується педагогічною радою закладу освіти.

Різниця між модельною та навчальною програмами

Модельна навчальна програма	Навчальна програма
Орієнтовна рамкова модель реалізації завдань державного стандарту	Конкретизована для потреб певного вчителя та його учнів
Очікувані результати	Кінцеві результати навчання за темами, заняттями
Пропонований зміст	Деталізований зміст кожної теми з погляду на наявні ресурси та потреби учнів, розподіл годин на вивчення окремих тем чи розділів
Рекомендовані види навчальної діяльності	Упорядкована система видів навчальної діяльності для кожної теми як інструмент для оцінювання

Отже, навчальна програма конкретизує модельну навчальну програму. Професійний стандарт педагогічних працівників, окреслюючи професійні функції та компетентності, вказує на те, що вчителі повинні вміти створювати моделі змісту навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів.

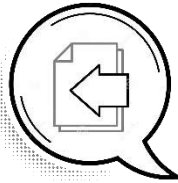
Для укладання навчальних програм на платформі НУШ створено сайт

«Конструктор навчальних програм» (доступ за покликанням: <http://constructor.nus.org.ua/>), який дає можливість створювати проєкти модельних навчальних програм, навчальні програми на основі модельних програм, календарно-тематичні та навчальні плани. Конструктор навчальних програм дає можливість редагувати очікувані результати, зміст та види навчальної діяльності в межах теми, вести автоматизований облік очікуваних результатів навчання, забезпечувати обмін електронними освітніми ресурсами.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Школа українська буде успішна, якщо до неї прийде **успішний учитель**. <...> До дітей має прийти людина-лідер, яка може вести за собою, яка любить свій предмет, яка його фахово викладає.

*Концепція «Нова українська школа»,
схвалена рішенням колегії
Міністерства освіти і науки України
від 27.10.2016*

ЧАСТИНА 3 КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

*Чітка мета – перший крок до будь-якого досягнення.
Вільям Клемент Стоун*

Змістове наповнення освітнього процесу відображається в календарно-тематичному плані з урахуванням усіх очікуваних результатів навчання.

Укладаючи календарно-тематичний план, важливо враховувати вимоги:

- державних стандартів;
- освітньої програми закладу освіти;
- модельних навчальних програм (якщо вони передбачені типовою освітньою програмою);
- навчальних програм із предмета (інтегрованого курсу).

Тематичне планування – це визначення послідовності уроків, основних видів роботи на уроці. У процесі тематичного планування вчитель визначає послідовність вивчення окремих питань теми, відбирає зміст, продумує систему уроків, форми оцінювання. Доцільно встановлювати відповідність кожного очікуваного результату, якого необхідно досягти на уроці, певній групі загальних результатів, визначених державним стандартом.

Учитель може визначати необхідний обсяг годин на вивчення теми, змінювати послідовність вивчення тем, визначати обов'язкові види робіт, ураховуючи рівень підготовки учнів, особливості класу, кількість тижневих годин (визначених навчальним планом), розклад занять тощо.

Календарний (календарно-тематичний) план – це робочий документ, що ведеться у довільній формі, зокрема з використанням друкованих чи електронних джерел та є результатом творчої роботи вчителя з метою досягнення очікуваних результатів навчання.

Календарно-тематичний план і навчальна програма мають бути синхронізовані з освітньою програмою закладу освіти та враховувати обсяг годин навчального плану освітньої програми закладу освіти. У разі викладання предмета в кількох класах (паралелі) дозволяється загальне планування для всіх класів паралелі.

Відповідність планування навчальній програмі узгоджується адміністрацією закладу освіти.

Учитель має академічну свободу, що надає йому право самостійно обирати програмне забезпечення, методи та форми організації освітнього процесу, конструювати урок так, щоб учні могли самостійно опановувати нові для себе знання та навички, розвивати власну компетентність.

Календарно-тематичний план учителя може містити:

- титульний аркуш, де зазначено: найменування закладу освіти; назву документа (календарно-тематичне планування); назву предмета (має відповідати назві предмета в річному плані закладу освіти); навчальний рік / семестр / місяць; клас (класи); прізвище, ім'я та по батькові вчителя;

– відомості щодо навчально-методичного забезпечення навчального плану на кожен клас, а саме: річну кількість годин; кількість годин на тиждень згідно з програмою; планову кількість самостійних (практичних) робіт; реквізити програми; повні дані про підручники;

– номер і дату проведення уроку, зміст (тему) уроку, колонку для корекції, а також примітку;

– графу «Зміст (тема) уроку», що включає: загальну назву теми; кількість годин, відведених на вивчення теми; теми кожного уроку; опис наскрізних змістових ліній; визначення ключових компетентностей, оволодіння якими передбачене в ході проведення навчального заняття; організаційні форми проведення навчальних занять, види робіт, спрямовані на оволодіння учнями ключовими компетентностями; домашні завдання з переважанням творчого, прикладного, проблемного і пошукового спрямування; види та форми оцінювання, інші компоненти на розсуд учителя;

– графу «Примітка», де передбачені записи, зроблені вчителем у процесі роботи з тематичним плануванням (наприклад, використання додаткової літератури; зміст індивідуальних і диференційованих завдань для учнів; форми роботи; необхідне обладнання; види уроків тощо).

У ході реалізації навчальної програми вчитель інформує учнів щодо очікуваних результатів навчання, застосовує особистісно орієнтований підхід, що може бути забезпечений вибором відповідних тем навчальних проєктів, ролей у груповій діяльності тощо.

Календарно-тематичне планування розробляється не тільки для класно-урочної, а й для інших організаційних форм освітнього процесу.

Із метою ефективності подальшої роботи в кінці навчального року бажано проаналізувати результативність календарно-тематичного планування і внести до нього необхідні корективи.

Календарне планування не є документом звітності, оскільки в закладах загальної середньої освіти воно не внесене до Інструкції з діловодства.

Рекомендуємо опрацювати

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Ліннік О. О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

2. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.

3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.

4. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>.

5. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

7. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу і викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci>.

8. Інструкції з діловодства у закладах загальної середньої освіти, затверджені наказом Міністерством освіти і науки України від 25.06.2018 № 676. URL: <https://bit.ly/3Zw19DD>.

9. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Особи, які не мають досвіду педагогічної діяльності та приймаються на посаду педагогічного працівника, протягом першого року роботи повинні пройти **педагогічну інтернатуру**. Положення про педагогічну інтернатуру затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

*Закон України «Про повну загальну середню освіту»,
стаття 23, частина перша*

ЧАСТИНА 4 БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*Перша безпека – безпека завжди.
Чарльз М. Хейс*

Звертаємо увагу на необхідність виконання вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 22.11.2017 № 1514 «Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності в закладах, установах, організаціях, підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України» та наказу Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти». Означені накази розміщені на сайті лабораторії природничо-математичної освіти та технологій (фізика) у розділі «Нормативні документи», «Безпека життєдіяльності» (доступ за покликанням: <http://surl.li/gtegd>).

Інструктажі з безпеки життєдіяльності проводяться зі здобувачами освіти. Інструктажі містять питання охорони здоров'я, пожежної та радіаційної безпеки, цивільного захисту, безпеки дорожнього руху, реагування на надзвичайні ситуації, безпеки побуту тощо.

Перед початком навчальних занять один раз на рік, а також під час зарахування або оформлення до закладу освіти здобувачів освіти проводиться вступний інструктаж із безпеки життєдіяльності службами охорони праці або особами, на яких покладено ці обов'язки наказом керівника закладу освіти. За умови чисельності учасників освітнього процесу в закладах понад 200 осіб зазначеними вище службами проводиться навчання з вихователями, класними керівниками, майстрами, кураторами груп тощо, які зі свого боку інструктують здобувачів освіти перед початком навчального року.

Програма вступного інструктажу розробляється в закладі освіти на основі орієнтовного переліку питань вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності для здобувачів освіти (додаток 3 до наказу № 1669). Програма та порядок проведення вступного інструктажу із безпеки життєдіяльності затверджуються наказом керівника закладу освіти.

Запис про вступний інструктаж робиться на окремій сторінці реєстрації вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності для здобувачів освіти в журналі обліку навчальних занять.

Первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності проводиться на початку навчального року перед початком занять у кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, спортзалі тощо, перед початком канікул, а також перед початком заходів за межами закладу освіти.

Первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності проводять викладачі, вчителі, куратори груп, вихователі, класні керівники, майстри виробничого навчання, тренери, керівники гуртків та ін. Інструктаж проводиться зі

здобувачами освіти, а також із батьками, які беруть участь у позанавчальних заходах.

Запис про проведення первинного інструктажу з безпеки життєдіяльності робиться в окремому журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності (додаток 2 до наказу № 1669), який зберігається в кожному кабінеті, лабораторії, майстерні, цеху, спортзалі тощо.

Первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності також проводиться перед виконанням кожного завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, приладів, на початку уроку, заняття, лабораторної та практичної роботи тощо.

Первинний інструктаж із безпеки життєдіяльності, який проводиться перед початком кожного практичного заняття (практичної, лабораторної роботи тощо), реєструється в журналі обліку навчальних занять, виробничого навчання на сторінці предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття.

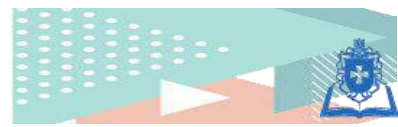
Позаплановий інструктаж з безпеки життєдіяльності зі здобувачами освіти проводиться у разі порушення ними вимог нормативно-правових актів з охорони праці під час освітнього процесу, що призвело чи може призвести до травм, надзвичайних ситуацій тощо, зміни умов виконання навчальних завдань (лабораторних робіт, виробничої практики, професійної підготовки тощо), а також у разі нещасних випадків, що сталися під час освітнього процесу та за межами закладу освіти.

Цільовий інструктаж із безпеки життєдіяльності проводиться зі здобувачами освіти в разі організації позанавчальних заходів (олімпіад, турнірів із предметів, екскурсій, туристичних походів, спортивних змагань тощо), під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідної роботи на навчально-дослідній ділянці тощо).

Запис про проведення позапланового та цільового інструктажів із безпеки життєдіяльності також робиться в журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності.

Здобувачі освіти, які інструктуються, ставлять підпис у журналі реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів здобувачів освіти з безпеки життєдіяльності, починаючи з 9 класу.

Зробимо цей світ безпечним разом!

ЧАСТИНА 5 КОМПЕТЕНТНІСНИЙ УРОК: ТИПИ, СТРУКТУРА, АЛГОРИТМ ПОБУДОВИ, АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ

*Урок – це дзеркало загальної
і педагогічної культури вчителя,
мірило його інтелектуального багатства,
показник його кругозору, ерудиції.
Василь Сухомлинський*

Компетентнісно орієнтована типологія уроків (наказ МОН України від 20.04.2018 № 408)

- урок формування компетентностей;
- урок розвитку компетентностей;
- урок перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей;
- урок корекції основних компетентностей
- комбінований урок.

*Учитель має свідомо йти в ногу із сучасністю,
пройматися і надихатися силами, що пробудилися в ній.
Адольф Дістервег*

Структура компетентнісного уроку

I. Мотиваційний етап

Структурні компоненти:

- забезпечення емоційної готовності до уроку;
- актуалізація суб'єктного досвіду;
- актуалізація опорних знань.

II. Етап цілевизначення та планування

Структурні компоненти:

- повідомлення теми уроку;
- визначення очікуваних результатів, складниками яких є знаннєвий (учень / учениця називає, формулює, наводить приклади тощо), діяльнісний (учень / учениця розпізнає, розрізняє, аналізує, порівнює, планує, застосовує тощо), ціннісний (учень / учениця усвідомлює, критично ставиться, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження тощо);
- формулювання особистісних цілей.

III. Етап опрацювання навчального матеріалу

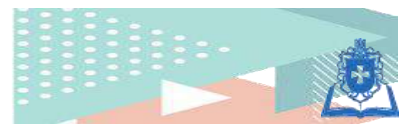
Структурні компоненти:

- засвоєння теорії;
- виконання практичних завдань.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

Структурні компоненти:

- рефлексія;

- домашнє завдання (диференційоване чи спільне для всіх);
- підсумок уроку.

Структура компетентнісного уроку (за дослідженням Олени Пометун)

I. Вступна частина: актуалізація, мотивація, тема та очікувані результати (до 10 % часу уроку).

II. Основна частина: конструювання учнями знань, умінь, ставлень і смислів (до 75 % часу уроку).

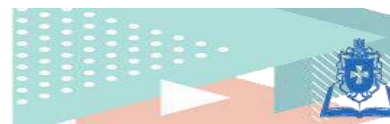
III. Підсумкова частина: узагальнення засвоєного, рефлексія ходу та результатів уроку (до 15 % часу уроку).

Методичний коментар (за матеріалами Таїси Смагіної)

Методична структура уроку, що розробляється вчителем на основі дидактичної структури, характеризується більшою варіативністю, а отже, не можна рекомендувати якоїсь єдиної схеми для всіх уроків з усіх предметів. Методична структура уроку, на відміну від дидактичної, – величина змінна. Число елементів у ній, їхня номенклатура і послідовність визначається вчителем, зважаючи на загальну дидактичну структуру, мету і завдання уроку. Методична структура уроку відображає основні етапи навчання і характер організації уроку. У зв'язку з цим урок як форма організації навчального процесу може містити в собі певні динамічні одиниці – поля, які вчитель заповнює відповідно до типу та структури обраного уроку (*див. рис.*).

Рис. «Поля» компетентнісного уроку

*Професіоналізм – це стабільність результату.
Горацій*

Алгоритм побудови компетентнісного уроку

1. Конкретизація загальної мети уроку (передбачення знанневого, діяльнісного та емоційно-ціннісного складників).
2. Поділ змісту теми на навчальні ситуації залежно від його структури – теорія, способи діяльності, знання в дії (вміння).
3. Формулювання цільового завдання до кожної навчальної ситуації – як знанневого, так і компетентнісного.
4. Вибір методів навчання, адекватних цільовим завданням за їхніми дидактичними функціями (засвоєння, формування, узагальнення), та змісту навчального матеріалу (теоретичний, емпіричний, практичний).
5. Вибір форм організації навчальної діяльності учнів (індивідуальна, парна, групова, фронтальна чи їхнє оптимальне поєднання) відповідно до змісту та методів роботи.
6. При виборі змісту, методів і форм – орієнтація на цільову установку й очікуваний результат на кожному етапі.

*Майстер не вчить, а створює ситуації.
Давня мудрість*

Аналіз уроку

I. Цілі уроку

1. Чи були забезпечені мотиваційна готовність і позитивний настрій?
2. Чи актуалізував / активізувала вчитель / вчителька суб'єктний досвід учня / учениці?
3. Наскільки конкретно були сформульовані цілі уроку?
4. Чи обговорювалися вони з учнями?
5. Чи мали учні можливість проявити ініціативність, внести свої зміни і доповнення до пропонованого переліку цілей?
6. Чи стали цілі особистісно значущими для учнів?

II. Форми спілкування і роботи

1. Чи був / була вчитель / учителька толерантним / толерантною в стосунках з учнями?
2. Яка форма спілкування переважала: монолог, діалог, полілог?
3. Які форми роботи переважали: індивідуальна, парна, групова, фронтальна?
4. Чи були запропоновані різні види завдань?
5. Які із завдань переважали: репродуктивні, частково-пошукові, дослідницькі, творчі?

III. Способи діяльності

1. Чи стимулював / стимулювала учитель / учителька учнів до самостійного їх вибору і форм виконання, набуття досвіду критичного мислення?

2. Чи виявлялися найбільш особистісно значущі способи навчальної діяльності учнів?

3. Чи враховувалися індивідуальні пізнавальні можливості учнів, темп навчання?

4. Чи надавалася допомога учням, які не встигають за темпом роботи класу?

5. Чи створювалася на уроці ситуація успіху?

IV. Рефлексія

1. Чи проводилося оцінювання процесу виконання завдань?

2. Які форми для цього застосовувалися: самоконтроль, взаємооцінка, колективна думка, якісь інші?

3. Чи оцінював / оцінювала учитель / учителька оригінальність суджень, правильність та раціональність шляхів розв'язання проблем?

4. Чи набували учні навичок цілевизначення, планування, рефлексії, оцінювання?

V. Домашнє завдання та підсумок уроку

1. Чи диференціювалися домашні завдання, можливість їхнього вибору?

2. Чи аналізувалися домашні завдання?

3. Чи обговорював / обговорювала учитель / учителька з учнями підсумок уроку (що дізналися; що сподобалося, а що ні; що хотілося б повторити на наступному уроці)?

*Учитись важко, а учити ще важче,
але не мусиш зупинятись ти.
Як дітям віддаси усе найкраще,
то й сам сягнеш нової висоти.
Микола Сингаївський*

Самоаналіз уроку

1. Яке місце уроку в темі, розділі, курсі? Як цей урок пов'язаний із попередніми уроками? Який тип і структура уроку?

2. Чи відбувалося під час проведення уроку формування ключових компетентностей? Розвиток яких ключових компетентностей був помітний під час проведення навчального заняття?

3. Наскільки учні були залучені до роботи під час проведення уроку:

– чи всі учні працювали із зацікавленням, чи співпрацювали між собою;

– чи були пасивні учні, не залучалися до роботи (домінувало монологічне мовлення вчителя / вчительки над діалогічним мовленням педагога з учнями).

4. Як оцінювалися результати навчання учнів під час проведення уроку:
- чи оприлюднено критерії оцінювання результатів навчання, якщо так, то в який спосіб;
 - чи оцінено роботи, відповіді учнів відповідно до означених критеріїв;
 - чи мали учні можливість вибору рівня навчальних завдань і напрямів навчальної діяльності;
 - чи надавався учням час на обдумування відповіді;
 - чи супроводжувалися відповіді учнів уточнювальними запитаннями, якими саме;
 - чи надано учням зворотний зв'язок щодо якості виконання / виконаних завдань;
 - чи спрямовано оцінювання результатів навчання на індивідуальний поступ учня / учениці, прогрес в оволодінні ключовими компетентностями;
 - чи використано прийоми самооцінювання і взаємооцінювання учнів;
 - чи спрямовано домашнє завдання на оволодіння ключовими компетентностями, озвучено критерії його оцінювання.

5. Наскільки урок був спрямований на формування суспільних цінностей:
- чи спрямовано зміст навчального матеріалу на виховання в учнів патріотизму, поваги до державної мови, культури, законів;
 - чи зосереджено діяльність на формуванні в учнів загальнолюдських цінностей (соціальної емпатії, толерантності, визнання цінності демократії, інклюзивної культури тощо);
 - чи дотримано гігієни навчання (вправи для збереження зору, постави, пальчикова гімнастика, проведення фізкультхвилинки тощо).

6. Чи зверталася увага на доречність використання інформаційно-комунікаційних технологій, обладнання та засобів навчання:

- які інформаційно-комунікаційні технології використано для формування в учнів ключових компетентностей;
- чи використано електронні освітні ресурси, медіаресурси з навчальною метою;
- чи використано мережу «Інтернет» для спільного пошуку навчальної інформації, виконання онлайн-завдань тощо;
- чи не призвело використання ІКТ, обладнання та засобів навчання до відволікання уваги учнів, втрати часу.

7. Як організовано комунікацію з учнями:

- чи прослідковується повага педагога до особистої гідності кожної дитини, її індивідуальних життєвих цілей, запитів та інтересів;
- чи спрямовано комунікацію на розвиток і саморозвиток дитини, становлення її як особистості;
- чи мотивовано учнів застосовувати власний життєвий досвід та шукати різні варіанти рішень;
- чи організовано співпрацю з учнями на засадах партнерства; якщо так, то в чому це проявляється;

– чи дотримано принципів і визначених законодавством правил академічної доброчесності (чи вказано джерела інформації, авторство; акцентовано увагу на цінності самостійного виконання завдань; дібрано завдання / вправи, що унеможливають списування).

8. Як організовано роботу з учнями з особливими освітніми потребами (за потреби).

9. Оцініть свій урок, свою діяльність на уроці. Які резерви уроку?

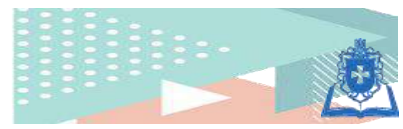
Примітка. Перелік запитань укладено на основі «Форми вивчення педагогічної діяльності», затвердженої Державною службою якості освіти України (доступ за покликанням: <https://sqe.gov.ua/law/nakaz-derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-64/>).

*У будь-якій справі зміни – корисна річ.
Діонісій Галікарнаський*

Що дає компетентнісний підхід у навчанні педагогові та учневі?

За даними досліджень науковців та педагогів-практиків, реалізація компетентнісного навчання дозволяє:

- узгодити цілі навчання, поставлені педагогами, з власними цілями учнів, які з роками стають більш незалежними від поглядів і суджень дорослих, здатних ставити власні цілі в житті;
- підвищити ступінь мотивації навчання, передусім за рахунок його корисності для теперішнього і майбутнього життя учнів;
- розвантажити учнів не за рахунок механічного скорочення змісту освіти, а за рахунок підвищення частки самоосвіти, підсилення уваги до способів роботи з інформацією, зміни мотивації і групового розподілу навчальних навантажень;
- підготувати учнів до усвідомленого і відповідального навчання впродовж життя;
- забезпечити єдність навчального і виховного процесів, коли одні й ті ж завдання підготовки учнів до життя розв'язуються різними засобами урочної і позаурочної діяльності;
- підготувати учнів до успіху в житті, який розглядається як отримання власного робочого місця, що відповідає їхнім інтересам і потребам, та подальше кар'єрне зростання в умовах ринкової економіки;
- полегшити працю педагога завдяки поступовому підвищенню ступеня самостійності й відповідальності учнів у навчанні, які з часом змінюють ставлення до навчальної діяльності: вони конструктивно співпрацюють між собою, стають партнерами педагога.

Рекомендуємо опрацювати

1. Головань М. Карта аналізу дистанційного уроку. *Заступник директора школи*. 2021. № 1. С. 48–50.
2. Компетентнісний підхід у навчанні: запитання та відповіді для вчителя. *Державна служба якості освіти України* : вебсайт. URL: <https://sqe.gov.ua/kompetentnisny-pidhid-navchannia/>.
3. Мисан В. О. Сучасний урок історії: традиція і новаторство : навч.-метод. посіб. Рівне : МЕНУ ім. С. Дем'янчука, 2008. 120 с.
4. Скрипник М. І., Кравчинська Т. С., Волинець Н. П. Проектування сучасного уроку: теорія та практика : робочий зошит для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Київ : ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2022. 66 с.
5. Скрипник М. І. Шкільний урок ХХІ ст.: типи, проекти, аналіз: нотатник педагога. *Методист* : журнал. Київ : ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», 2020. № 1. С. 4–79.
6. Смагіна Т. М. Теоретичні та практичні основи конструювання компетентнісного уроку. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. № 61. С. 128–131.
7. Форма вивчення педагогічної діяльності під час проведення інституційного аудиту в закладах загальної середньої освіти : додаток до наказу Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 № 01-11/25 (в редакції наказу ДСЯО України від 08.09.2021 № 01-11/58). URL: <https://sqe.gov.ua/law/nakaz-derzhavnoi-sluzhbi-yakosti-osviti-64/>.
8. Шарко В. Д. Сучасний урок: технологічний аспект : посібник. Київ : СПД А. М. Богданова, 2006. 220 с.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Педагогічна інтернатура – система заходів, спрямованих на підтримку педагогічного працівника закладу освіти, призначеного на посаду вперше, у провадженні ним педагогічної діяльності та набутті (вдосконаленні) його фахової майстерності.

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 1, частина перша, пункт 11

ЧАСТИНА 6 МЕТОДИ КОМПЕТЕНТНІСНОГО НАВЧАННЯ

*Кожен педагог має бути
добрим спеціалістом зі свого предмета.
Василь Сухомлинський*

Зміни в системі загальної середньої освіти спрямовані на переорієнтацію процесу навчання, розвиток особистості учня, навчання самостійно оволодівати новими знаннями. Усе це вимагає підвищення професійної майстерності вчителя, освоєння ним нових професійних компетентностей, методів, які б дозволили йому перебудувати освітній процес відповідно до нових вимог і підходів, адже традиційними педагогічними методами, розробленими для знаннєвого підходу, сьогодні неможливо продуктивно формувати компетентності учнів. Важливим фактором успішної реалізації компетентнісного підходу у навчанні є добір сучасних ефективних методів.

Метод навчання (від грец. *metodos* – шлях до чого-небудь) – це упорядкована діяльність педагога й учнів, що спрямована на досягнення визначеної мети навчання.

Вибір методу передусім залежить від:

- загальних цілей освіти та розвитку особистості;
- цілей, завдань і змісту навчального матеріалу кожного уроку;
- особливостей змісту та методів відповідного предмета й теми, що вивчається;
- особливостей методики викладання конкретного навчального предмета / інтегрованого курсу;
- часу, відведеного на вивчення того чи іншого матеріалу;
- вікових особливостей суб'єктів навчання;
- рівня підготовленості учнів;
- можливостей педагога, рівня його теоретичної й практичної підготовки, особистісних якостей, педагогічної майстерності.

Компетентнісно орієнтоване навчання вимагає застосування *методів*, що передбачають активну діяльність учнів. До таких методів належать:

- *продуктивні* (вивчений матеріал застосовується на практиці);
- *евристичні* або *частково-пошукові* (окремі елементи нових знань учень / учениця знаходить завдяки розв'язанню пізнавальних завдань);
- *проблемні* (учень / учениця усвідомлює проблему і знаходить шляхи її вирішення);
- *інтерактивні* (активна взаємодія всіх учнів, під час якої кожен учень / учениця осмислює свою діяльність та успішність).

Остання група методів чи не найкраще відповідає вимогам компетентнісно орієнтованого навчання, оскільки передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, що сприяють формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва та взаємодії.

Науковцями і практиками визнано, що розвиток особистісних якостей, набуття знань та вмінь, певних компетентностей особистості учня є найефективнішими, якщо в освітньому процесі використовуються інтерактивні методи. Вони якнайкраще можуть забезпечити рівень засвоєння учнями певних елементів змісту (знань, умінь, ціннісних орієнтацій, досвіду творчої діяльності тощо) та спрямовані на визначення результатів навчання.

Інтерактивні методи – це методи, що передбачають взаємодію між учителем і учнем у режимі діалогу або бесіди, а також співпрацю та взаємонавчання у системі «учитель – учень», «учень – учень».

Суть інтерактивних методів навчання полягає в тому, що вони орієнтовані не тільки на взаємодію між учителем та учнями, а й між самими учнями на уроках, зокрема під час виконання завдань та домашньої роботи. Учень і вчитель, перебуваючи в інтерактивній взаємодії, є рівноправними, рівнозначними суб'єктами освітнього процесу. Вони спільно визначають мету діяльності, об'єкт, суб'єкт, засоби діяльності, результати навчання. Під час спільного пошуку здійснюється обмін думками, знаннями, способами діяльності, внаслідок чого відбувається рефлексія, оцінювання здобутих результатів.

Залежно від мети навчального заняття та форм організації навчальної діяльності учнів інтерактивні методи поділяють на чотири групи:

- *кооперативного навчання* (робота в парах, робота в малих групах);
- *колективно-групового навчання* (ротаційні трійки, акваріум, ажурна пилка, навчаючи – вчуся);
- *ситуативного моделювання* (симуляція, імітація, рольова гра);
- *опрацювання дискусійних питань* (метод «Прес», обери позицію, дерево рішень, аналіз ситуації, дискусії, дебати).

Інтерактивне навчання бажано починати з найпростіших для учнів методів (робота в парах та малих групах, обговорення в загальному колі тощо). Перевага надається методам, що забезпечують на уроці позитивний мікроклімат, співпрацю, залучення учнів до дослідження проблем, вивчення суперечливих питань за допомогою технології критичного мислення.

Інтерактивні методи навчання

Навчаючи – вчуся – метод, що використовується у процесі повторення та узагальнення вивченого, дозволяє узагальнити поняття і фактори, необхідні для вивчення на уроці, а також значно підвищує інтерес до навчання.

Карусель – метод, що застосовується для інтенсивної перевірки обсягу й глибини набутих знань та дозволяє одночасно залучити всіх учасників до активної роботи, обговорення дискусійних питань.

Займи позицію – метод, що застосовується на початковому етапі роботи у процесі обговорення дискусійних питань та проблем, для демонстрації розмаїття поглядів на проблему, що вивчається, опанування дітьми певною інформацією й усвідомлення ними можливості протилежних позицій щодо її розв'язання.

Мікрофон – метод, що дозволяє кожному висловити власну думку чи окреслити свою позицію. Такий вид роботи доцільно використовувати на початку уроку, коли повторюється чи закріплюється раніше вивчений матеріал.

Мозковий штурм – ефективний метод колективного обговорення, пошуку рішень, що дозволяє учасникам проявляти свою креативність та творчість. Досягається шляхом вільного вираження думок усіх учасників, допомагає знаходити кілька рішень із конкретної теми.

Робота в парах – метод, що дозволяє учням обмінюватися з партнерами своїми ідеями, а потім озвучувати їх перед класом, сприяє розвитку навичок спілкування, вмінню висловлюватися, переконувати, вести діалог, дискусію. Використовується у процесі засвоєння, закріплення та перевірки знань.

Робота в малих групах – метод, що застосовується на початковому етапі навчання. Сприяє розвитку навичок спілкування, вмінню висловлюватися, переконувати та вести дискусію, критично мислити.

Метод «Прес» навчає дітей аргументувати та висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стильній формі («Я вважаю, що ...», «Тому, що ...», «На мою думку, ...»).

Рольова гра спрямована на розігрування ситуації в ролях, визначення власного ставлення до конкретної ситуації, набуття досвіду поведінки у відповідній ситуації через гру. Імітує реальність шляхом «проживання ситуації в певній ролі» та навчає діяти у різноманітних життєвих ситуаціях.

Ажурна пилка – метод, що дозволяє учням працювати в команді чи групах, осягаючи значну кількість інформації за короткий проміжок часу, заохочує їх допомагати одне одному «вчитися навчаючи».

Мозаїка – метод, що поєднує групову і фронтальну роботу. Малі групи працюють над різними завданнями, після чого переформовуються так, щоб у кожній новоствореній групі були експерти з відповідного аспекту проблеми.

Дискусія – метод формування критичного мислення через різні види дискусій та дебатів. Дозволяє ефективно розв'язувати проблеми завдяки самовираженню, аналізу ситуацій, добору аргументів із метою розв'язання проблеми, розвитку комунікативних навичок.

Отже, інтерактивні методи навчання дозволяють учням:

- аналізувати інформацію, творчо підходити до засвоєння навчального матеріалу;
- формувати власну думку, правильно її виражати, доводити власні судження, аргументовано дискутувати;
- поважати альтернативну думку;
- моделювати різноманітні ситуації, збагачувати власний досвід завдяки включенню у певні життєві ситуації;
- вчитися будувати конструктивні відносини в групі, уникати або вирішувати конфлікти, шукати компромісні рішення, прагнути до діалогу;
- знаходити спільне вирішення проблеми;
- розвивати навички проєктної діяльності, самостійної роботи.

Інтерактивні методи навчання створюють необхідні умови для формування компетентностей учнів, сприяють розвитку як предметних, так і загальнонавчальних навичок та вмінь, виробленню життєвих цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, розвитку комунікативних якостей. Учитель у ході інтерактивних уроків спрямовує діяльність учнів на досягнення поставлених цілей, відповідно учні навчаються доводити власну думку, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення.

Рекомендуємо опрацювати

1. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
2. Використання інтерактивних методів навчання / О. М. Ковальова, Н. А. Сафаргаліна-Корнілова, Н. М. Герасимчук, О. А. Кочубей. 2016. URL: <http://www.refs.in.ua/m-kochubej-o-a-vikoristannya-interaktivnih-metodiv-navchannya.html>.
3. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2005. 128 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Міністерство освіти і науки України. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 632 с.
6. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Дніпро : Видав. Т. К. Середняк, 2019. 96 с.
7. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2011. 135 с.
8. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ: А.С.К., 2004. 192 с.

ЧАСТИНА 7 ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

*Оцінка – це інструмент, використання якого потребує величезного вміння й культури.
Василь Сухомлинський*

На основі чого оцінюємо?

Законів про освіту, наказів, стандартів освіти, освітніх програм, методичних рекомендацій.

Що оцінюємо?

Навчальні досягнення учнів, а не їх самих.

Для чого оцінюємо?

Щоб навчити учнів бути активними учасниками освітнього процесу, самостійно відстежувати навчальний поступ та оцінити результати навчання.

Кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне, недискримінаційне та доброзесне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти (Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 17, п. 1).

Таблиця

Оцінювання

Суб'єкти	– учитель / учителька; – однокласники / однокласниці; – учень / учениця
Спрямованість	– односпрямоване; – самооцінювання; – взаємооцінювання
Форми	– усна; – письмова; – цифрова; – практична
Види	– формувальне; – поточне; – підсумкове (тематичне, семестрове, річне, ДПА, ЗНО)
Завдання	– визначати наявний рівень компетентностей та навчальних досягнень (поточне, підсумкове, ДПА, ЗНО); – надавати зворотний зв'язок та висловлювати підтримку для покращення навчання (формувальне)
Проводиться	– постійно оцінювання для навчання і оцінювання як навчання (формувальне);

	– періодично оцінювання навчання (поточне, підсумкове, ДПА, ЗНО)
Інструменти	– діалог; – техніки; – прийоми
Критерії	– спільно з учнями через формулювання вимірних цілей

За вибором закладу освіти оцінювання може здійснюватися за власною шкалою оцінювання результатів навчання учнів або за системою оцінювання, визначеною законодавством (Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 17, п. 4).

Рекомендуємо опрацювати

1. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Ліннік О. О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.

2. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.

3. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>.

4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти», затверджений наказом Мінмолодьспорту України від 13.04.2011 № 329. URL: <https://shortest.link/mQDL>.

5. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813. URL: <https://shortest.link/mQDq>.

6. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. URL: <https://cutt.ly/P5hqgQc>.

7. Оцінювання без знецінювання: онлайн-курс про сучасні практики оцінювання. URL: <https://shortest.link/mQEP> (дата звернення: 24.03.2023).

8. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://shortest.link/mQEr>.

9. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 №17) URL: <https://shortest.link/mQD4> (дата звернення: 24.03.2023).

10. 15 цифрових інструментів для формативного оцінювання учнів. URL: <https://shortest.link/IM-V>.

11. Рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5–6 класів, які здобуватимуть освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.04.2022 № 289. URL: <http://surl.li/cddtm>.

12. Салберг Пасі. Фінські уроки 2.0: чого може навчитися світ з освітніх змін у Фінляндії / за наук ред. Р. Б. Шиян ; пер. з англ. А. Р. Шиян. Харків : Ранок, 2017. 240 с.

13. Формувальне оцінювання в школі. Що це таке і чому оцінки в журнал не обов'язкові. URL: <https://shortest.link/mQGJ>.

14. Формувальне оцінювання: означення, техніки та інструменти : блог. URL: <http://formativeasua.blogspot.com/>.

Як оцінювати без оцінок: покрокова інструкція сучасного вчителя. URL: <https://shortest.link/mQBE>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Педагогічна інтернатура – форма післядипломної педагогічної освіти, яка передбачає систематичну роботу педагогічного працівника над формуванням та вдосконаленням власної педагогічної майстерності впродовж першого року професійної діяльності під керівництвом досвідченого педагога-наставника.

*Концепція розвитку педагогічної освіти
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 16.07.2018 № 776)*

ЧАСТИНА 8 ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО КЛАСНОГО ЖУРНАЛУ

*Електронні документи стали необхідністю
для ефективної роботи в сучасному світі,
де швидкість та точність є критичними.
Енді Гроув*

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі» від 08.08.2022 № 707, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 09.9.2022 № 1029/38365, заклади загальної середньої освіти мають можливість перевести документообіг в електронну форму. Зокрема, класний журнал може вестися в електронній формі без потреби дублювання його на папері. Крім того, в електронній формі можуть вестися документи, що створюються в процесі діяльності закладу освіти.

Відповідно до зазначеної вище інструкції електронний класний журнал є документом ділової документації закладу освіти, що ведеться в електронній формі та використовується з метою (див. рис. 1):

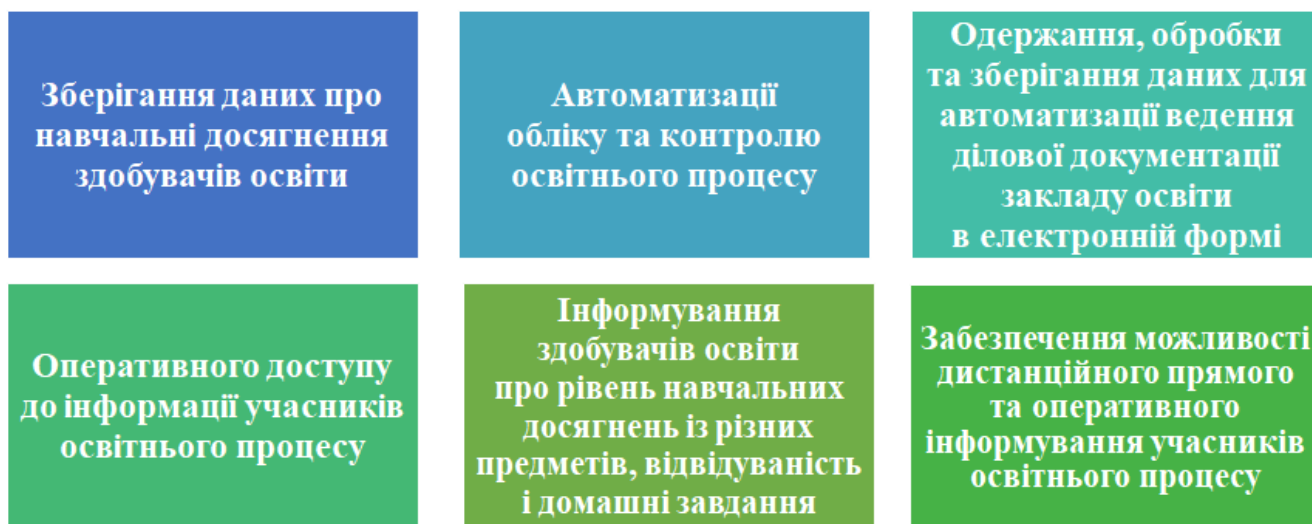

Рис. 1. Використання електронного журналу

Інформація до електронного класного журналу вноситься українською мовою, за винятком даних, що потребують використання літер латинської абетки та спеціальних символів.

У разі потреби електронний класний журнал та інші документи генеруються засобами ОІС у формі електронного документа шляхом вивантаження даних у форматах pdf, csv, xlsx або іншому зчитуваному форматі на вибір особи, яка зробила до системи запит щодо вивантаження.

Після завершення навчального року та внесення відповідних записів у електронний класний журнал директор закладу освіти або уповноважена ним

особа накладає електронний підпис, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису.

Серед переваг електронних сервісів варто виокремити те, що е-журнал дає вчителю цілодобовий доступ до його електронної версії, батькам в онлайн-режимі – змогу бачити інформацію про присутність дитини на навчанні, рівень її успішності, коментарі та поради вчителів, а учням відповідно – можливість не лише бачити свої оцінки, а й слідкувати за розкладом, отримувати завдання тощо.

За результатами моніторингу роботи закладів освіти на початку навчального року, проведеного Державною службою якості освіти, в більшості шкіл для ведення електронних журналів послуговуються публічним сайтом «Нові знання» (55 %), сервісами «Моя школа» (6 %), «Навчання і технології» (5 %), «Е-журнал» (4 %) та платформами HUMAN, E-schools, Smart School, Всеосвіта, Єдина школа, School Today, shodennik.ua, atoms.ua.

Заклад освіти може обирати будь-яку електронну освітню інформаційну систему (ОІС), яка надає послугу з ведення електронного класного журналу або ж скористатися безкоштовним державним сервісом «eJournal» на базі програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту».

Безкоштовний електронний журнал «Нові знання» інтегрований з програмою «КУРС: Школа» (програмний засіб, який використовується в закладах освіти для ведення як електронного класного журналу, так і бази даних учителів та учнів). Через сторінку «Спільноти» в електронному журналі можуть спілкуватися всі учасники освітнього процесу: вчителі, учні, батьки (це або режим особистих повідомлень, або новини для всієї групи). Вчитель відповідно має можливість фіксувати домашнє завдання та вести облік відвідування занять учнями (див. рис. 2).

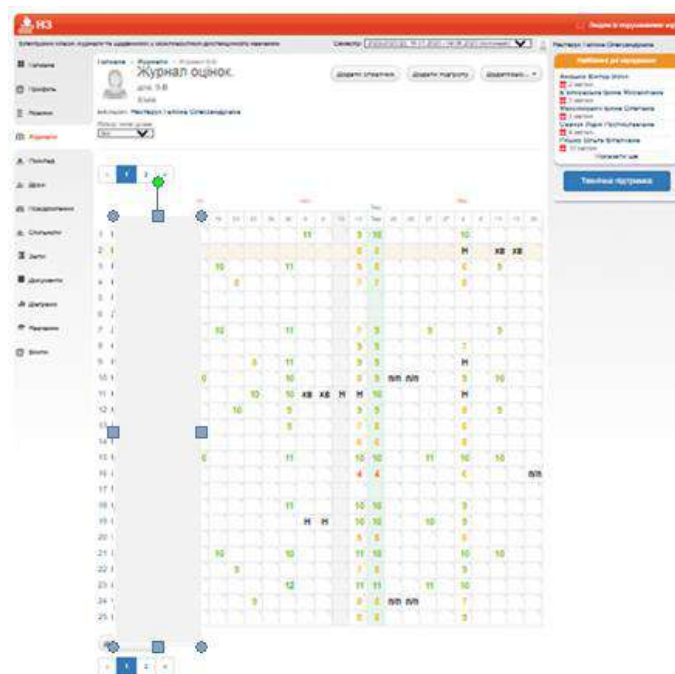
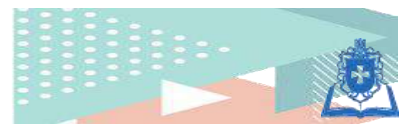
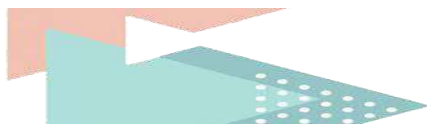

Рис. 2. Вікно електронного журналу вчителя

Якщо класний керівник поставить позначку «н» учням, які відсутні на уроках, в учителів-предметників це також відобразиться. Ще один позитивний момент – кількість пропущених уроків і днів обчислюється автоматично.

Зворотний зв'язок з учнями. Учні надсилають учителям виконані завдання, запитують у коментарях те, що їх цікавить. Зі свого боку вчителі можуть прокоментувати оцінку, вказати на помилки та повернути учням перевірену роботу, відредагувати оцінку (термін змін визначає адміністрація школи).

Оцінки в електронному журналі учня бачить не лише учень, а й батьки (але лише ті оцінки, які отримала їхня дитина).

Електронний журнал Атомс дозволяє закладам освіти повністю перейти на цифровий формат журналів успішності та в майбутньому відмовитися від паперових журналів. Платформа працює таким чином, щоб поєднати всі можливості паперових журналів та всі переваги цифрового ведення журналу. Також журнали мають повну синхронізацію з електронними щоденниками учнів (див. рис. 3).

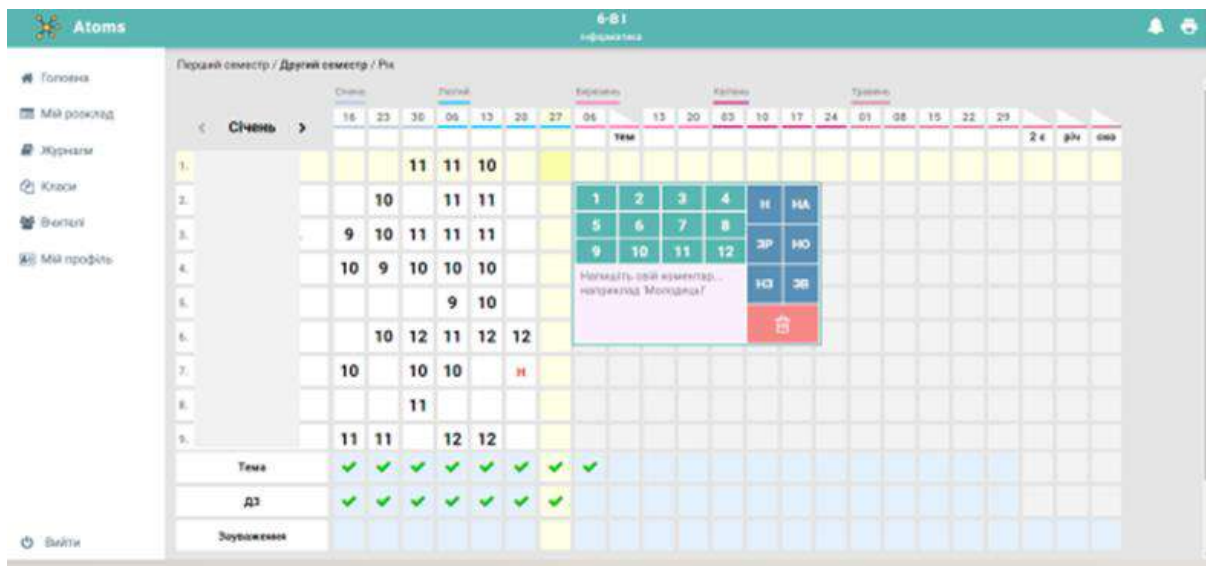
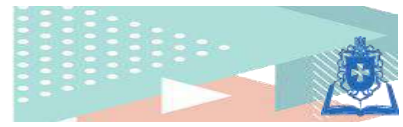
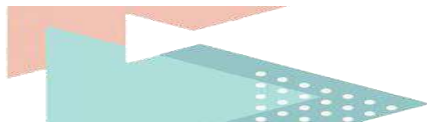

Рис. 3. Вікно електронного журналу вчителя

Платформа Атомс має комплексну систему захисту інформації (КСЗІ) – взаємопов'язану сукупність організаційних та інженерно-технічних заходів, засобів і методів захисту інформації, затверджену Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Електронний журнал SchoolToday дозволяє автоматизувати процес обміну інформацією між усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією, вчителями, батьками, учнями; систематизувати базу знань (навчальну програму, зміст уроків), ведення обліку, електронних журналів, електронних щоденників, сертифікатів успішності та досягнень; проводити тестування з автоматичною перевіркою результатів та із занесенням результатів у журнал; надсиланням домашніх завдань через систему та контроль учителем щодо їхнього виконання; генерувати звітність тощо.

Платформа може працювати не лише як вебдодаток, а й як мобільний додаток на iPhone та Android для вчителів (введення відомостей про заняття та відвідування, виставлення оцінок тощо), батьків (сповіщення про пропуски, перегляд успішності, месенджер), учнів (можливість переглядати матеріали, статті, презентації, посилання, які додані вчителем; давати відповіді на завдання, проходити тести).

Вартість платформи відрізняється залежно від того, який пакет обирається (див. рис. 4).

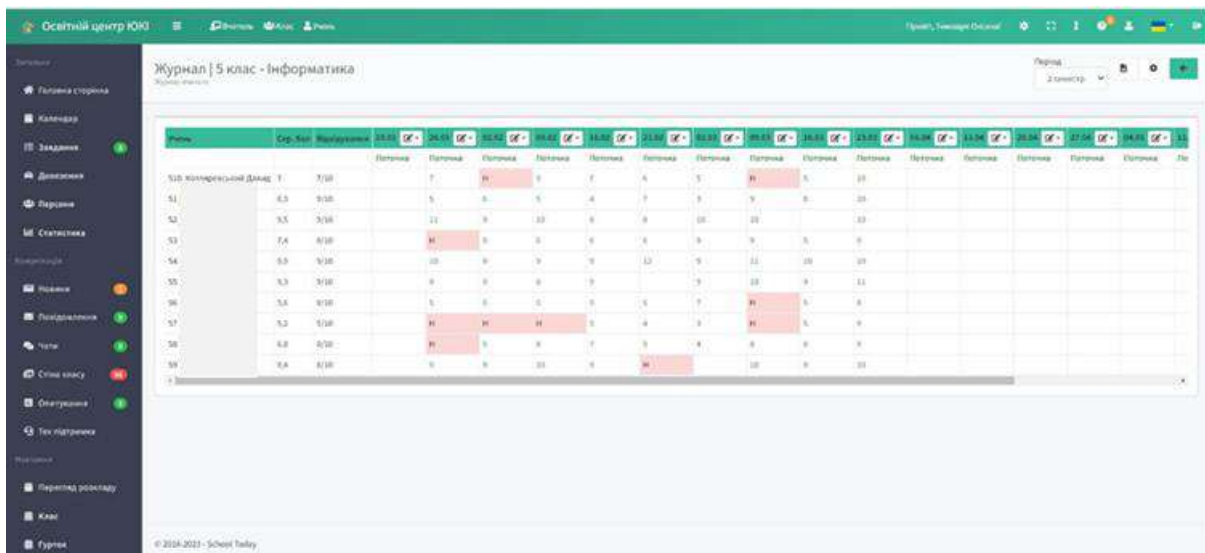

Рис. 4. Вікно електронного журналу вчителя

Отже, перехід закладів освіти на електронний формат ведення класного журналу дозволить отриманим даним бути доступними та достовірними завдяки автоматизованим процесам та послугам.

Рекомендуємо опрацювати

1. Електронний журнал у школі: як перейти і з чого розпочати? *Освіторія*. 2022. URL: <http://bit.ly/3M2ncMy>.
2. Інформаційно-хмарна платформа для закладів освіти. URL: <https://atoms.ua>.
3. Методичні рекомендації щодо запровадження в громаді цифрового інструмента «Електронні щоденники». (2023). URL: <https://bit.ly/3K8voK2>.
4. Інструкція з ведення ділової документації в закладах загальної середньої освіти в електронній формі, затверджена наказом МОН України від 08.08.2022 № 707, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09.09.2022 № 1029/38365. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87451/.
5. Електронні класні журнали та щоденники з можливостями дистанційного навчання. *Нові знання*. URL: <https://nz.ua/>.
6. Управління Державної служби якості освіти у Рівненській області URL: <https://sqe.gov.ua/organ/upravlinnya-sqe-rivne/>.
7. Цифровізація освітнього процесу в школах Рівненщини. 2023. URL: <https://bit.ly/3Zi1kA4>.

ЧАСТИНА 9 ПИТАННЯ ОСВІТНІХ ВИМІРЮВАНЬ ТА МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В РОБОТІ ПЕДАГОГА

Сучасному вчителеві слід розумітися на історії освітніх вимірювань, орієнтуватися в сутності педагогічного оцінювання й тестування, володіти навичками використання в роботі тестових технологій, стандартизованого оцінювання, моніторингових процедур, кваліметричних вимірювань тощо. В аналітичній діяльності освітянина процедури педагогічного тестування, моніторингу посідають вагоме місце, оскільки дозволяють ефективно оцінити не лише власну діяльність, а й роботу здобувачів освіти на відповідність стандарту освіти. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне запропонувати цікаві та корисні в роботі *наукові й практичні джерела з питань освітніх оцінювань*.

Процедури, що дозволяють об'єктивно вимірювати освітнє середовище, є надзвичайно складними та глибинними. Український центр оцінювання якості освіти та його регіональні підрозділи здійснюють в нашій державі підготовку та проведення процедур освітніх вимірювань, моніторингу якості освіти міжнародного, національного рівнів, а в перспективі – регіонального та локального рівнів.

Найважливіші події в освіті відбуваються на *рівні «вчитель – учень»*. Це те середовище, в якому й діється особлива комунікація: *«надання освітніх послуг – споживання освітніх послуг, здобуття освіти»*.

У науковому виданні «Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність» (Я. Я. Болюбаш, І. Є. Мруга, М. О. Мруга, І. В. Філончук) у розділі 4 «Вимоги до професійної компетентності викладачів» зазначається: *«Аналіз процесів, що відбувається в системі освіти, вказує на наявність великої кількості факторів (включаючи і фактори, причини яких лежать за межами навчального закладу), що впливають на якість освіти. Найголовнішими з них є два. Першим фактором, що визначає якість навчання, є якість підготовки викладача, точніше – якість навчання, що він забезпечує. Другим важливим фактором є якість навчального закладу.*

Зосередимо свою увагу на першому з означених факторів. Якість викладача – це не тільки питання кваліфікації або особистісних характеристик учителя. Це – похідне від того, що вчитель фактично робить, як поводить себе в аудиторії. Ніщо не може зрівнятися з гарним учителем, який добре навчає».

На сьогодні існують і працюють дієві методики реформування освітніх систем на різних рівнях. Управлінцям у галузі освіти та педагогічним працівникам *варто їх опанувати та використовувати*. Матеріалів вистачає цілком – було б бажання. Зокрема, необхідно розумітися на історії освітніх вимірювань, орієнтуватись у суті педагогічного оцінювання й тестування, володіти навичками використання в роботі тестових технологій, стандартизованого оцінювання, моніторингових процедур, кваліметричних вимірювань тощо. Нині спостерігаємо посилення інформаційного запиту та уваги від управлінців у галузі освіти, тобто керівників закладів, їхніх

заступників, до процедур педагогічного тестування, моніторингу, тому вважаємо за необхідне запропонувати цікаві та корисні в роботі освітян **наукові та практичні джерела з питань освітніх оцінювань**.

У Законі України «Про освіту» термін **«якість освіти»** представлено як «відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг», а **«якість освітньої діяльності»** – як «рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг» (*Закон України «Про освіту, розділ 1, стаття 1*).

Якість будь-чого, зокрема й освіти, можна виміряти, оцінити. Для цього необхідно мати відповідні **інструменти**: тест, анкету, кваліметричну модель тощо.

Важливим інструментом оцінювання якості освіти, підвищення рівня надання освітніх послуг, посилення керованості освітнім процесом є **якісний тест**. Сьогодні актуальними стають питання вдосконалення засобів педагогічного контролю й методик оцінювання якості освітніх систем на міждержавному рівні, забезпечення їхнього високого наукового рівня та об'єктивності цих процесів.

Учителю, який готується працювати чи вже працює з матеріалами стандартизованого тестування, варто зважати на думки фахівців із питань освітніх оцінювань, що представлені в згадуваному нами вище науковому виданні «Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність», посилаючись на міжнародні документи зі стандартизації процесу та результату оцінювання і тестування, які фактично утворюють Кодекс правил, зазначаючи, що, він (Кодекс) «призначений передусім **для професійно розроблених тестів (інструментів оцінювання)**, що використовуються в офіційних програмах оцінювання. Кодекс не призначений **для тестів (інструментів оцінювання), створених учителями** для власного використання у класі». Це означає, що вчитель може скористатися такими матеріалами, але водночас він має розумітися на питаннях освітніх вимірювань, зокрема й на тому, як працює тест для вимірювання когнітивних навичок.

Тест вимірює когнітивні складники, але цього недостатньо для оцінювання якості освіти, необхідно також мати інформацію від суб'єктів освітнього процесу про перебіг навчання. Зважаючи на це, в практиці додатково застосовують **процедури анкетування**, аби зрозуміти, чому саме такий результат: низький, середній, достатній, високий. Такою методикою послуговуються чимало авторитетних організацій, які займаються питаннями освітніх вимірювань, зокрема це роблять TIMSS, PISA та ін.

Якщо окреслені вище вимірювання проводити з певною періодичністю, аналізувати та систематизувати дані, то з часом можна **наблизитися до створення власної системи моніторингу якості освіти з якісними засобами вимірювання**, за допомогою якої можна ефективно управляти якістю освітнього процесу зі свого предмета, забезпечивши надання здобувачам освіти належний

рівень послуг у частині здобуття освіти, заради якої батьки й довірили дітей школі та вчителям.

Оцінювання якості освіти – важливий складник у роботі вчителя та у проведенні моніторингових процедур у закладі освіти.

Процедури **моніторингу** дозволяють вести спостереження за освітнім процесом, здійснювати його вимірювання, комплексно розв'язуючи питання та/або проблеми. Необхідність таких процедур пов'язана з потребою створення системи на рівні держави, регіону, закладу освіти, цілями якої є збирання й аналіз інформації про стан об'єкта / об'єктів та підготовка рекомендацій органам управління державного, регіонального, локального рівнів для прийняття рішень.

Моніторинг проводиться безперервно, постійно. За допомогою моніторингових процедур забезпечується постійний супровід та відстеження освітніх процесів, відбувається їхня оцінка. Процес постійного спостереження дає змогу вже на першому етапі мати **початкові результати**, від яких можна відштовхуватися в роботі, а в процесі діяльності – **накопичувати дані й порівнювати результати запланованої діяльності із фактичними**. Напрацьовану **інформацію слід використовувати** для покращення роботи закладу освіти.

Отже, основне призначення процедур освітніх вимірювань та моніторингу якості освіти полягає в превентивності, попередженні негативних явищ у функціонуванні освітньої системи, підтриманні її ефективної діяльності. Ознайомлення із суттю процедур освітніх вимірювань радимо розпочати із перегляду циклу відеолекцій із питань освітніх оцінювань, розміщених на ютуб-каналі Українського центру оцінювання якості освіти, а також рекомендованих до опрацювання джерел.

Рекомендуємо опрацювати

1. Шляйхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / пер. з англ. Г. Левів. Львів : Літопис, 2018. 296 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf>.

2. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест : навчальний посібник. Київ : Майстер-клас, 2006. 160 с. URL: <https://testcentr.org.ua/books/stvoryuyemo-yakisnyy-test.pdf>.

3. Єльнікова Г. В. Адаптивне управління (на основі кваліметричного методу). URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=4rhMUtsAAAAJ&hl=uk>.

4. Закон України «Про освіту». 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

5. Заставнюк О. О. Кваліметричний метод вимірювання результатів психолого-педагогічних досліджень. *Вісник Нац. техн. ун-ту України «Київський політехнічний інститут»*. Серія «Філософія. Психологія. Педагогіка». 2007. № 3 (21). Ч. 1. С.38-42 Метод кваліметрії. URL: https://pidru4niki.com/73657/pedagogika/metod_kvalimetriyi.

6. Педагогічне оцінювання і тестування. Правила, стандарти, відповідальність: наукове видання / Я. Я. Болюбаш, І. Є. Булах, М.Р. Мруга, І. В. Філончук. Київ : Майстер-клас, 2007. 272 с. URL: <https://testcentr.org.ua/books/pedahohichne-%20otsinyuvannya-i-testuvannya.pdf>.

7. Практичний посібник для розробників тестових завдань (упорядковано на основі тренінгових матеріалів, рекомендацій та напрацювань експертів проекту) / упоряд. С. Мудрук. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/Manual_for_test_writers.pdf.

8. Сайт TIMSS. URL: <https://timssandpirils.bc.edu/>.

9. PISA – дослідження заради якості освіти: PISA в Україні : сайт. URL: <http://pisa.testportal.gov.ua/>.

10. PISA-2018. Результати. (Том I). Що учні знають та вміють робити: Міжнародний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (переклад українською мовою) / пер. : Т. В. Ларіна ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 324 с. PISA. URL: PISA2018_Mizhnarodnyj-zvit_ukr.pdf (testportal.gov.ua).

11. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук, Т. Вакуленко, В. Терещенко та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf

12. Сайт PISA. URL: [Міжнародний звіт ОЕСР за результатами PISA-2018 \(том 1\)](#).

13. Сайт Українського центру оцінювання якості освіти. Розділ «Довідкові матеріали з освітніх оцінювань». URL: <https://testportal.gov.ua/mizhnarodni-konferentsiyi-ea-2/>.

14. Стратегія розвитку освітніх оцінювань в Україні до 2030 року. URL: <https://testportal.gov.ua/strategiya-osvitnih-otsinyuvan-v-ukrayini-do-2030-roku/>.

15. Тестові технології оцінювання компетентностей учнів : посібник / за ред. О. І. Ляшенка, Ю. О. Жука. Київ : Педагогічна думка, 2015. 181 с. URL: <https://bit.ly/40BGop8>.

ЧАСТИНА 10

РОЛЬ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА ТА ЗМІСТ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Реформувати світ – означає реформувати виховання.
Януш Корчак*

Концепція «Нова українська школа» передбачає тривимірну модель випускника закладу загальної середньої освіти: «Особистість – Інноватор – Патріот». Така модель має сприйматись у ролі ключової мети виховної діяльності, адже патріота ми виховуємо, а особистість – формуємо. Лише компонент «інноватор» може розглядатись як такий, що формується і за допомогою навчальної діяльності (важко бути інноватором, якщо не володієш базовими знаннями), і за допомогою виховної роботи (створення інновацій вимагає сформованості окремих рис особистості й особливого типу мислення, яке потребує формування не тільки за рахунок освіти).

Класне керівництво – невід’ємний та унікальний складник освітнього процесу. Організація роботи в класному колективі вимагає чималих затрат часу, певних навичок й особливого підходу до дітей.

Нова українська школа внесла зміни в організацію виховного процесу, наголосивши на імплементації наскрізного компоненту виховання в освіті. Може скластися думка, що виховні функції класного керівника планомірно розподіляються між учителями-предметниками, а отже, класний керівник звільняється від цієї роботи. Однак це зовсім не так.

Класне керівництво – це інституція шкільної освітньої системи, яка планує, організовує, координує виховну діяльність у закладі освіти на постійній основі. Якщо під час урочної діяльності вчителі-предметники здійснюють виховний вплив на особистість дитини дискретно, то саме завдяки класному керівникові цей вплив набуває організаційної цілісності. Нова українська школа не ставить перед класним керівником нових завдань чи вимог, навпаки, вона пропонує нові підходи до здійснення всім нам відомих функцій.

Основні документи, необхідні в роботі класного керівника

1. Конвенція ООН про права дитини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

2. Декларація ООН про права людини. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

4. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>.

6. Стратегія національно-патріотичного виховання. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text>.

7. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>.

8. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

9. Положення про класного керівника навчального закладу системи загальної середньої освіти. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE12665> (єдиний чинний документ, що регламентує організацію діяльності класного керівника з учнівським колективом та чітко визначає його права та обов'язки).

Планування роботи класного керівника

Щодо планування роботи класного керівника впродовж останнього часу можна спостерігати певну дискусію, в основу якої покладено думку про те, що головний аргумент щодо можливої відсутності плану виховної роботи пов'язаний з реалізацією виховання в наскрізному ключі. Проте жодного нормативного документа, який би відміняв планування виховної роботи класним керівником, немає. Крім того, здійснення систематичної виховної роботи неможливо уявити без наявності чіткого плану. У зв'язку з цим планування є важливою та невід'ємною частиною роботи класного керівника.

Також варто враховувати ще й те, що заклади освіти є автономними, а отже, чітких вимог до структури та укладання плану не існує. У цьому аспекті обмежимося загальними порадами щодо планування роботи, залишаючи місце для творчості педагога задля змістового наповнення плану виховної роботи.

Проаналізуємо план виховної роботи класного керівника. Передусім зауважимо, що це – **показник професійного рівня, педагогічної компетентності та системного підходу в роботі вчителя**. За умов грамотної організації виховного процесу план **стане не формальним папером, а документом, здатним захистити педагога від необтрунтованих вимог і претензій, що доводить системний підхід до організації педагогічного процесу**. Зважаючи на це, до плану роботи класного керівника необхідно ставитися як до свого робочого документа, який потрібен передусім педагогові, а не адміністрації, щоб діяти не хаотично, а відповідно до своїх задумів, цілями, можливостями та вимогами до педагогічного процесу.

Якісним вважається план виховної роботи класного керівника, який:

- є різностороннім;
- можна втілити в життя;
- містить конкретні справи;
- ґрунтується на потребах учнів, їхніх батьків, громадськості.

Під час складання плану виховної роботи класний керівник **ураховує**:

- нормативно-правові документи;

- рекомендації щодо планування роботи класного керівника закладу загальної середньої освіти;
- аналіз виховної роботи за попередній рік;
- план роботи (план виховної роботи) закладу загальної середньої освіти;
- вікові особливості учнів;
- комплексний підхід до планування;
- наступність та системність запланованих заходів;
- потреби учнів та їхніх батьків.

*У процесі укладання плану виховної роботи класному керівникові варто дотримуватися таких **порад**:*

1. Ураховувати всі державні свята, кожне з яких має досить потужний виховний потенціал.

2. Опрацювати нормативну базу стосовно відзначення ювілейних і пам'ятних дат, які наявні у поточному навчальному році, запланувавши окремі заходи до них. Для повного охоплення означених дат слід звернутися до постанов Верховної Ради, якою щорічно затверджується перелік пам'ятних і святкових днів.

3. У процесі формування плану виховної роботи особливу увагу слід звернути на визначення форм проведення заходів. Із цим питанням найкраще звернутися до учнів класу: це не лише підкреслить їхню значимість, а й у майбутньому допоможе уникнути спротиву учнів щодо участі в заходах.

4. Зважаючи на те, що сучасна молодь прагне до активних форм роботи, вони мають бути не лише різноманітними, а й цікавими для учнів, як-от: квести, тренінги, геокешинг, театралізовані постанови та ін.

5. Поцікавтесь програмами вашого класу з інших предметів, доберіть низку тем, які можна «прив'язати» до конкретних дат або векторів виховання, разом з учителями-предметниками сплануйте спільні заходи у вигляді бінарних чи відкритих уроків.

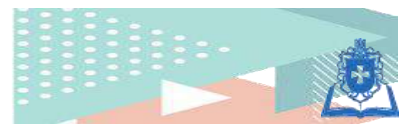
6. Для згуртування класного колективу доцільними будуть такі форми роботи, як: походи, екскурсії, інші заходи, що усувають бар'єри у спілкуванні та дозволяють кожному учневі виявити свої здібності.

Структура плану виховної роботи

- 1) аналіз виховної роботи класу за минулий навчальний рік;
- 2) цілі та завдання;
- 3) психолого-педагогічну характеристику класу;
- 4) основні напрями виховної роботи та заходи класного колективу;
- 5) індивідуальну роботу з учнями;
- 6) роботу з батьками.

Виховну роботу класного керівника не слід ототожнювати з позакласною роботою, яку проводить учитель-предметник. Попри подібність окремих підходів та форм, виховна і позакласна робота мають різну мету та завдання.

Позакласна робота є складником освітньої роботи школи, однією із форм організації дозвілля учнів, проведення соціально-педагогічної роботи з ними в межах вивчення навчального предмета чи інтегрованого курсу.

Зміст виховної роботи – це комплекс ідей, прикладів, фактів, використання яких в освітньому процесі досягаються конкретні цілі та завдання. Зміст реалізується завдяки індивідуальній, груповій та масовій роботі, а також різним формам роботи, серед яких: уроки (пам’яті, доброти, милосердя), бесіди, диспути, учнівські збори, лінійки та ін.

До планування можна ставитись по-різному. З одного боку, його вважають зайвою тратою часу, якого ніколи не вистачає, а з іншого – важливим компонентом роботи класного керівника. Відкидаючи емоції щодо планування, слід зазначити, що саме планування дозволяє класному керівнику систематизувати виховний процес та зробити його цікавим і насиченим.

Година спілкування та її проведення

Година спілкування – це не якась певна форма роботи, а година класного керівника, та сама «клітинка» виховного процесу, що дозволяє педагогові знайти час для спілкування з вихованцями, відкрито проговорити і висвітлити ставлення до певних цінностей, зробити виховний вплив систематичним і регулярним, а сам процес виховання – не хаотично випадковим, а керованим і цілеспрямованим. Години спілкування поділяють на традиційні й особистісно орієнтовані.

У структурі години спілкування можна виділити такі чотири основні компоненти: цільовий, змістовний, організаційно-діяльнісний, оцінювально-аналітичний. Схарактеризуємо кожен із них детальніше (див. табл).

Таблиця

Основні компоненти години спілкування

Компонент години спілкування	Традиційна година спілкування	Особистісно орієнтована година спілкування
Цільовий	спрямованість на засвоєння учнями прийнятих у суспільстві цінностей, норм відносин і зразків поведінки	цільові установки передусім пов’язані з розкриттям особистісного потенціалу учнів, процесом їхнього самопізнання, становленням унікального способу життєдіяльності кожної дитини
Змістовний	суб’єктом визначення теми і змісту години спілкування є педагог, і лише в рідкісних випадках цю роль виконують члени учнівського самоврядування	– включає матеріал, необхідний для саморозвитку, самовиховання і самоствердження особистості; – класний керівник, спільно з учнями і (якщо це необхідно) батьками, визначає тему і зміст години спілкування
Організаційно-діяльнісний	– головним і зазвичай єдиним організатором спільної діяльності та	– учні є повноправними організаторами години

	<p>спілкування є класний керівник;</p> <p>– взаємодія учасників години спілкування будується на основі монологу, фронтальних і групових форм роботи;</p> <p>– спільна діяльність жорстко регламентується і здійснюється відповідно до плану години спілкування</p>	<p>спілкування, що відбувається на основі спільної діяльності;</p> <p>– педагог разом з учнями створює ситуацію вибору і успіху як для дітей, так і для дорослих;</p> <p>– переважають діалогові, дискусійні, дослідні, проблемні форми взаємодії</p>
Оцінювально-аналітичний	<p>у ході аналізу та оцінки години спілкування увага звертається на обсяг, новизну і духовну цінність переданої дітям інформації, культуру і оригінальність її викладу, якість її засвоєння учнями</p>	<p>у ролі критеріїв оцінки результативності години спілкування виступають: особисте розуміння засвоєної інформації; вплив на реалізацію особистісного потенціалу дитини, на розвиток індивідуальності та творчих здібностей учнів, колективу, психологічний комфорт і активність учасників</p>

Структура години спілкування

1. Представлення обговорюваної теми (проблеми) класним керівником або учнями.
2. Виклад інформації з теми (проблеми).
3. Досить важливим є початок дискусії, її можна розпочати так: «Що нам необхідно зробити для того, щоб...», «Щоб досягти цілей, нам передусім потрібно...» тощо.
4. Роздуми щодо заявленої теми (пропозиції щодо вирішення проблеми).
5. Розуміння (висновок) щодо даної теми (вибір рішення).
6. Обговорення теми (результату рішення).
7. Рефлексія.

Форми години спілкування

- бесіди, диспути, дискусії;
- зустрічі з цікавими людьми;
- ігри-подорожі;
- вікторини з різних сфер знань, інтерактивні ігри, квести;
- тренінги, дебати, читацькі конференції та ін.

Класний керівник, обираючи зміст і форму проведення години спілкування, насамперед має зважати на:

- вікові та психологічні особливості здобувачів освіти;
- цілі та завдання, які він ставить;
- моральні установки, інтереси, потреби учнів.

Поради щодо проведення години спілкування

- від предметної інформації – до оцінки інформації;
- від загальних оцінок – до розгорнутих суджень;
- увага до виступів учнів;
- акцент на важливих моментах;
- міркування разом із дітьми;
- спільний пошук шляхів вирішення проблеми;
- урахування психологічних особливостей сприйняття матеріалу учнями (слабка увага – зміна діяльності: музична пауза / фізкультхвилинка / гостре запитання);
- участь дітей у підборі тематики годин спілкування (семестр / рік), вибір із декількох запропонованих.

Виховна робота в умовах війни: важливі аспекти

Виховна робота завжди була і залишається невід’ємним складником освітнього процесу, а нині, в умовах військової агресії росії проти України, її важливість важко переоцінити. Усе, що відбувається сьогодні в нашій державі викликом для всіх: для школи, вчителів й особливо – для учнів. Зважаючи на це, постає запитання, як працювати в таких умовах та як розставити акценти?

Найважливішими напрямками виховної роботи сьогодні є:

1. Національно-патріотичне виховання.
2. Розвиток критичного мислення та медіаграмотності.
3. Педагогіка партнерства.
4. Створення безпечного та здорового середовища:
 - психологічна й емоційна підтримка учнів;
 - навчання правилам поведінки в умовах воєнного стану (під час повітряних тривог, поводження з вибухонебезпечними предметами, перша медична допомога тощо);
 - адаптація та підтримка учнів, як є внутрішньо переміщеними особами;
 - протидія булінгу та ін.

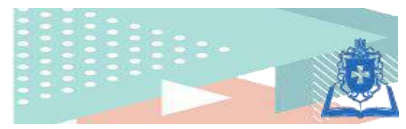
Детальніше про кожен із представлених вище напрямів – за покликанням:

http://sokolove-nvk.kh.sch.in.ua/vihovna_robota/.

Переконані також, що неабияк полегшить роботу класного керівника і тезаурус виховних заходів (доступ за покликанням: <https://wiki.cuspu.edu.ua/index.php>).

У більшості випадків класний керівник, який уперше бере клас, окрім теорії, вивченої в педагогічному закладі вищої освіти, зазвичай навіть не уявляє, що взагалі таке «клас».

Отже, «клас» – це не приміщення з меблями, а окремі особистості зі своїми амбіціями, цінностями, переконаннями, «дорослістю» і самостійністю (особливо, якщо це – підлітки).

Якщо вчитель хоче досягти успіху й отримати задоволення від своєї роботи, йому варто пам'ятати п'ять основних правил класного керівника:

Правило 1. Найважливіше – любити дітей.

Якщо ваш вибір професії вчителя – випадковий, а діти лише дратують вас, якщо ви почуваетесь «на висоті», лише тоді, коли ставите в журналі «двійку», вам терміново потрібно змінювати фах, щоб не нашкодити не тільки дітям, а й собі. Стаючи класним керівником, варто пам'ятати, що ви тепер відповідаєте як за фізичний стан своїх підопічних, так і за стан їхньої душі.

Правило 2. Потрібно бути психологом (і не обов'язково дипломованим).

Придивіться до кожної дитини індивідуально – вона неповторна, зі своїми «плюсами» і «мінусами» (тим, до речі, вона й унікальна). Оцініть і зрозумійте цю індивідуальність, покажіть, що ви до неї щонайменше небайдужі – і натомість ви отримаєте вдячність. Зрозуміти індивідуальність кожної дитини – непросте річ. Індивідуальні бесіди, різноманітні психологічні тести в ході годин спілкування, а краще – спільна праця (прибирання шкільного подвір'я та класу, пересаджування квітів, виготовлення шпаківень та годівничок тощо) допоможуть зрозуміти як колектив класу в цілому, так і кожного учня зокрема. Ніде людина не розкривається краще, як у простій, звичній ситуації, під час спільної роботи.

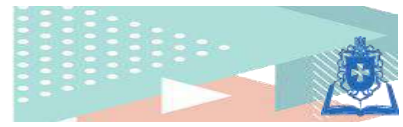
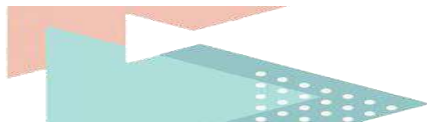
Правило 3. Поважати іншу думку, підтримувати дітей у їхніх починаннях.

Радійте успіхам дітей та не дозволяйте їм впадати у відчай, отримавши поразку. Надайте їм можливість самоствердитися. Нехай вони самі зроблять висновки щодо своїх вчинків. Але завжди, наче прихованою камерою, спостерігайте за ними і допомагайте рухатися у правильному руслі. Опіка не має бути нав'язлива та яскраво виражена, адже вона неабияк дратуватиме не тільки дітей, але й колег, які вас оточують.

Правило 4. Пам'ятати, що педагог виховує не тільки учнів, а й їхніх батьків.

Якщо ви хочете працювати з учнями, а їхніх батьків оминаєте своєю увагою, працювати вам буде дуже складно. Батьки також, незважаючи на вік, можуть бути безпорадними і звертатися до вас із питаннями виховання їхньої дитини, потребувати вашої допомоги та поради.

Перші батьківські збори – це неймовірне хвилювання, страх, і навіть – відчай. Але варто уявити, що перед вами не мама Сашка Олена Петрівна чи тато Наталочки Ігор Олександрович, а вони самі, ваші учні, які чекають і хочуть почути від вас, які вони хороші, чемні та розумні. Не варто перед усіма батьками виокремлювати когось одного з учнів, наголошуючи на його поганих оцінках чи поведінці. Знайдіть щось хороше, за що ви можете похвалити кожну дитину, адже ви з нею працюєте, виховуєте і помічаєте навіть те, що не бачать батьки. Якщо є потреба, попросіть деяких батьків залишитися після зборів, а ще краще – не відкладайте проблемні моменти до батьківських зборів, телефонуйте батькам «по гарячому», коли тільки потреба виникла, вирішуйте питання індивідуально і

тоді ваші батьківські збори викличуть як у вас, так і у батьків ваших учнів лише позитивні емоції.

Правило 5. Звертайтеся за порадами до старших і досвідчених колег, адміністрації закладу освіти.

Якщо вам потрібна допомога, не бійтеся звертатися до старших і досвідчених колег. Вчитися – не соромно, соромно, коли класного керівника діти сприймає як формальну фігуру, секретаря, що лише відзначає їхню присутність у класному журналі чи заповнює зовсім непотрібні, на їхню думку, папери.

Заходячи в клас, ви отримуєте неймовірний заряд енергії, і неважливо, що на вкінці дня ви страшенно втомлені, а вдома чекає чимало нагальних справ. Ви отримуєте задоволення, коли ваші діти мають успіхи, нехай і не завжди значні. Вас проймає тепло і вдячність, коли ваші учні вам усміхаються, обіймають, висловлюють свою вдячність. Тоді ви розумієте, що ви – на своєму місці

Рекомендуємо опрацювати

1. Йовенко І. І. П'ять кроків до їхніх сердець або поради молодому вчителю. *Класному керівнику. Усе для роботи. 2013. №3*
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року, прийнята наказом МОН від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>.
4. Методичний путівник класного керівника Нової української школи : збірник методичних матеріалів / А. Дубяга, О. Золотар ; за заг. ред. А. Дубяги. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 44 с.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Педагогічна інтернатура організовується відповідно до наказу керівника закладу освіти, що видається в день призначення особи на посаду педагогічного працівника.

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 23, частина друга, абзац перший

ЧАСТИНА 11 ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ

*Інновація відрізняє лідера від того, хто наздоганяє...
Інновація відрізняє лідера від послідовника.
Стівен Джобс*

У Положенні про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності зазначено, що це – діяльність, спрямована на **використання** у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок (ознайомитися з Положення можна, скориставшись QR-кодом).

Інноваційна освітня діяльність передбачає використання:

- освітніх, навчальних, виховних систем;
- інваріантної складової змісту загальної середньої освіти;
- експериментальних навчальних програм, підручників, посібників (ознайомтеся з освітніми програмами, які пройшли експертизу на відповідність Державному стандарту освіти, скориставшись QR-кодом);
- освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання та виховання.

Розроблення освітніх інновацій передбачає перевірку ефективності ідей та підходів шляхом проведення експерименту або реалізації освітнього проєкту. Із прикладом оформлення освітнього проєкту можна ознайомитися за покликанням: <https://bit.ly/3zrSi95>.

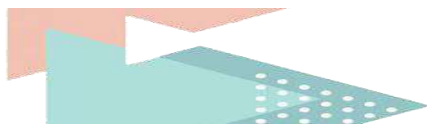
Якщо у закладі освіти проводиться експеримент або реалізується освітній проєкт, до цієї діяльності може долучитися будь-хто з колективу, зокрема і педагог-інтерн.

Проведення експерименту (реалізації проєкту) в закладі освіти передбачає наявність таких **документів**:

1. Заявки на проведення експерименту (реалізацію проєкту) з описом основних ідей, завдань.
2. Програми експерименту (проєкту).
3. Заходів, спрямованими на реалізацію завдань.
4. Наказу органу управління освітою.
5. Плану проведення експерименту (реалізація проєкту).
6. Звіту про виконання етапу експерименту (проєкту).
7. Методичних рекомендацій, які розкривають сутність виконаної роботи

Корисні поради

1. Обґрунтуйте ідеї, досліджуючи літературу, відвідуючи вебінари, тренінги, конференції, спілкуючись із колегами. Спробуйте відшукати якомога більше інформації про сучасні освітні технології, форми, методи та засоби навчання, які можуть зробити освітній процес змістовним та цікавим для учнів.

2. Використовуйте інтерактивні прийоми і методи навчання для створення позитивної атмосфери навчання, організації співпраці між учнями; мотивації навчальної діяльності, актуалізації опорних знань; засвоєння нових знань, розвитку наскрізних умінь, компетентностей і ціннісних ставлень; узагальнення, систематизації знань, організації рефлексії пізнавальної діяльності (ознайомтеся із посібником Звичайні форми роботи – новий підхід: розвиваємо ключові компетентності» (авторський колектив: М. Коновалова, К. Дмитренко, О. Семиволос, С. Бекетова; доступ за покликанням: <https://bit.ly/42ZDOWA>) та «Енциклопедію інтерактивного навчання» О. Пометун (доступ за покликанням: <https://bit.ly/3nEZ4FT>).

3. Відкривайте для своїх учнів нові горизонти, звертайте їхню увагу на проблемні теми / завдання, що мають значення для суспільства.

4. Використовуйте різноманітні відкриті освітні ресурси (Open Educational Resources) для навчання, як-от: освітні платформи (Learning.ua, Duolingo), ютуб-канал («Цікава наука», «Довколаботаніка», «На всі 200»), гейміфіковані платформи (iLearn, Matific, Duolingo). Це зробить процес навчання більш ефективним та захоплюючим (скористайтеся QR-кодом, і ви дізнаєтеся про 10 онлайн-ресурсів, що знадобляться на уроках).

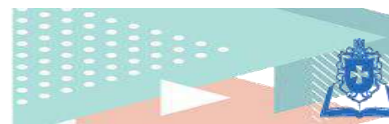
5. І найважливіше – не бійтеся пробувати реалізувати власні ідеї та підходи до навчання й викладання.

Як реалізувати?

Один із варіантів реалізації інноваційної освітньої діяльності передбачає використання освітніх технологій, форм, методів і засобів навчання та виховання. Перегляньте 15 інноваційних методів навчання, використавши QR-код. Наприклад, спробуйте застосувати модель технології змішаного навчання «Перевернутий клас».

Традиційно освітній процес дуже однобічний. Ви навчаєте, діти роблять нотатки і домашнє завдання, ви даєте їм «зворотний зв'язок» за допомогою тестів / самостійної роботи / контрольної роботи. Навряд чи у здобувачів освіти є можливість застосувати те, чому вони навчилися під час різних видів активностей.

У «Перевернутому класі» і викладання, і навчання орієнтовані на учня. Він передбачає два етапи:

Перший етап – учні *самостійно* переглядають відео з теми уроку, вивчають матеріал, який стосується теми, беруть участь в онлайн-заходах, дослідженнях;

Другий етап – учні в класі беруть участь в обговоренні теми уроку, дискутують, працюють в групах, проводять експерименти, презентують розробки, здійснюють само- та взаємооцінювання.

Модель технології змішаного навчання «Перевернутий клас», звичайно, від відкритих освітніх ресурсів. Якщо ви хочете знати, як «виглядає перевернутий клас» у реальному житті, перегляньте відео Салман Хана «Змінимо підходи до уроку» (доступ за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=nTFEUsudhfs>) та «Академія Салмана Хана» (доступ за покликанням: http://schoolchampion.in.ua/dodatkovi_mozhlyvosti/akademiya_hana/).

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Портфоліо педагога – опис у довільній формі освітніх та професійних здобутків педагога, який включає відомості про основні етапи навчання, професійного вдосконалення, включно з досягнутими результатами, інформації про участь у проєктах, публікації, методичні розробки тощо. У портфоліо зазначаються основні напрями та завдання подальшого професійного удосконалення, можуть міститися копії відповідних документів. Портфоліо розміщується на офіційному вебсайті закладу освіти, в якому працює педагог, у відкритому доступі або на вебсайті засновника закладу освіти.

*Концепція розвитку педагогічної освіти
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 16.07.2018 № 776)*

ЧАСТИНА 12

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ, ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, МЕДІАРЕСУРСІВ В ОСВІТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Технології дають можливість робити великі речі.

Сатья Надела

Електронні ресурси та інформаційно-комунікаційні технології стали невід’ємною частиною всіх сфер суспільного життя. Не є винятком і освіта. Звісно, можна наводити чимало прикладів, акцентуючи увагу на недоліках використання цифрових інструментів в освіті, однак немає жодного сумніву, що за умови правильного використання, вони можуть бути дуже корисними.

Численні дослідження свідчать, що значна частина сучасних учнів щодня використовує цифрові засоби навчання, зокрема відповідні інструменти поза стінами школи з метою виконання домашнього завдання.

У зв’язку з цим пропонуємо для ознайомлення та подальшого використання в роботі перелік із 20 цифрових інструментів для провадження освітнього процесу. Вони допоможуть педагогічним працівникам «бути на одній хвилі» з учнями та скористатися усіма перевагами диджиталізації.

Як обрати найоптимальніші цифрові інструменти?

Вибір того чи іншого застосунку може викликати певні труднощі. Тому необхідно пам’ятати про деякі ключові моменти:

1. Зручність використання.

Необхідно переконатися в тому, що щоденне використання обраного сервісу не буде «ракетобудуванням». Він має бути максимально зручним та інтуїтивно зрозумілим для використання.

2. Можливість диференціювати навчання.

Одна з причин використання вчителями цифрових освітніх інструментів полягає в можливості їхньої адаптації під різні форми та стилі навчання. Це означає, що застосунки можна використовувати як в очному, так і в дистанційному форматі, а також для задоволення професійних потреб учителів та сприяння академічному прогресу учнів.

3. Вартість.

Необхідно пам’ятати, що частина цифрових інструментів є платними. На щастя, їхні розробники пропонують безкоштовні пробні версії, якими можна скористатися перед придбанням платної версії. Окрім того, майже всі компанії пропонують «нульові» тарифні плани, однак вони мають обмежений функціонал у порівнянні з платною версією.

Сервіси для інтерактивної взаємодії

Jamboard – це цифрова дошка для конференцій, яка є супутнім додатком для клієнтів G Suite. На ній учителі й учні можуть (як одночасно, так і по черзі) записувати свої ідеї та зберігати їх у хмарі для подальшого доступу з будь-якого

пристрою. Можна шукати, переглядати й надсилати файли Jam, створені як учителями, так і їхніми учнями.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://jamboard.google.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3nA5oOU>.

LinoIt – сервіс простих електронних дошок, доступних для спільного наповнення та редагування. Можна створювати необмежену кількість дошок, на яких розміщуються різнокольорові картки з текстом, покликаннями, зображеннями та прикріпленими файлами.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://en.linoit.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3TVvYy4>.

Padlet – сервіс для створення електронних дошок із можливістю спільного наповнення та редагування. Можна створювати тематичні дошки, хронологічні лінії, розміщувати об'єкти на мапі, впорядковувати вміст, а також зображувати зв'язки між об'єктами. Означений сервіс дозволяє розміщувати на одній дошці різноманітний контент: фотографії, малюнки, аудіофайли, відеоролики, нотатки, покликання на інші сайти. Доступні опції коментування дописів, додавання до них реакцій.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://uk.padlet.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3ZtPXVx>.

Miro – доступна і проста у використанні онлайн-дошка. Означений сервіс дозволяє створити єдиний простір для спільної роботи, незалежно від того, чи знаходяться учні в класі, чи працюють у змішаному форматі, чи повністю дистанційно. Використовувати онлайн-дошку Miro можна для різних цілей: проводити мозкові штурми, фіксувати ідеї, описувати шляхи реалізації проекту, забезпечувати взаємне навчання учнів. Можливості для спільної роботи безмежні.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://miro.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/40P8cWB>.

WiseMapping – простий у використанні сервіс, що дозволяє малювати інтелект-карти, діаграми, вузли з класичним виглядом ментальних карт. Використовуються для генерування, відображення, структурування та класифікації ідей. Підтримує різні формати: JPEG, PNG, PDF, текстовий формат або Excel.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://www.wisemapping.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3m0a1B1>.

Створення вікторин, опитувальників, тестувань

Kahoot! – ігровий навчальний сервіс, що дозволяє проводити інтерактивні заняття та перевірку знань учнів як в офлайн-, так і в онлайн-форматі. Інструмент

дає змогу перетворити процес оцінювання на захоплюючу гру з переможцями, призовими місцями та накопиченими балами. Використовуючи означений сервіс, можна оцінити навчальний поступ всього класу.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://kahoot.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3G6qafh>.

LearningApps – сервіс для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів, що можуть використовуватися безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи. Мета їхньої роботи полягає у створенні загальнодоступної бібліотеки незалежних блоків, придатних для повторного використання та внесення змін. Блоки (вправи) не включені в жодні конкретні сценарії чи програми, тому не розглядаються як цілісні уроки чи завдання, натомість їх можна використати у будь-якому методичному сценарії.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://learningapps.org/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3KnitnJ>.

Mentimeter – простий і доступний сервіс для створення та проведення опитувань як у класі, так і під час дистанційного навчання. Забезпечує миттєвий зворотний зв'язок від здобувачів освіти. Дозволяє розробити окремий інформативний тест або використовувати вікторину як частину розширеної презентації, поєднувати її з іншими типами питань. Також є можливість доповнювати слайди вікторини необмеженою кількістю текстових слайдів, на яких можна розміщувати зображення, лінки, вбудовувати відео і, звичайно, додавати додаткову інформацію.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://www.mentimeter.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3ZtJyQ>.

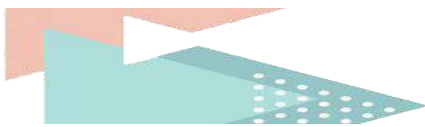
Wordwall – сервіс для створення інтерактивних вправ, які можна відтворювати на будь-якому вебпристрої, наприклад, комп'ютері, планшеті, телефоні чи інтерактивній дошці. Вправи створюються за допомогою шаблонів. Ці шаблони включають знайомі класичні формати, як-от вікторина і кросворд. Також є аркадні ігри, наприклад, погоня в лабіринті та літак, а ще інструмент для управління класом, як-от план розсадження. Інтерактивну вправу можна створити всього за кілька хвилин.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://wordwall.net/uk>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3noTAif>.

Quizlet – чудовий застосунок, який може бути корисним для учнів будь-якого віку. Використовуючи картки, ігри та інші цікаві активності, учні можуть оцінювати свої навчальні досягнення та ефективніше запам'ятовувати навчальний матеріал. Кожен може створити як власний набір карток для навчання, так і обрати наявний, створений іншими вчителями й учнями.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://quizlet.com/uk>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3lWBdRy>.

Сервіси для створення та обробки відеоконтенту

EdPuzzle – онлайн-застосунок для роботи з відеоконтентом. Дозволяє додавати навчальні відео, створювати до них інтерактивні завдання, мотивувати до роботи з матеріалом, відстежувати рівень засвоєння учнями матеріалу.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://edpuzzle.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/40R44FQ>.

Loom – сервіс для створення і зберігання відеоконтенту. Він допоможе здійснити запис уроку, інструкції або презентації з екрана комп'ютера чи іншого пристрою, зберегти і оприлюднити відеоконтент.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://www.loom.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/40P9HnH>.

OBS Studio – безкоштовна програма для прямих трансляцій і запису відео та потокового мультимедіа (стриминг) на Twitch, YouTube, GoodGame, SC2TV, Hitbox.TV та будь-які інші RTMP-сервери трансляцій.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://obsproject.com/uk>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3TWHUj0>.

Screencast-O-Matic – онлайнвий безкоштовний сервіс для запису відео з екрана. Є можливість записувати звук та відео або тільки відео, а також ставити запис на паузу і перезаписувати або накладати аудіозапис на беззвучне відео. Після завершення запису програма запропонує зберегти відео на сервері сервісу (потрібна реєстрація), на YouTube або на жорсткий диск комп'ютера.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://screenpal.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3ZxWXAK>.

Shotcut – безкоштовна програма, призначена для створення відеороликів, початкового монтажу та обробки знятого матеріалу, а також зведення треків із підтримкою файлів різного формату. Сервіс дозволяє обрізати відео та розділити його на фрагменти, налаштовувати переходи й елементи кольорокорекції, обробляти відео, доступ до історії змін відео, що дає змогу за потреби повернутися до попередньої відредагованої версії.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://shotcut.org/download/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/40u24DC>.

Сервіси для створення та обробки візуального контенту

Canva – платформа графічного дизайну, що дозволяє користувачам створювати графіку, презентації, афіші та інший візуальний контент для соціальних мереж. Доступна як вебверсія, так і мобільна. Сервіс пропонує великий банк зображень, шрифтів, шаблонів та ілюстрацій.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: https://www.canva.com/uk_ua/.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3nwzvXs>.

Prezi – цифрове програмне забезпечення для створення інтерактивних презентацій. За допомогою масштабування Prezi створює ефективніші та привабливіші презентації, ніж презентації, створені за допомогою PowerPoint. Це один із тих цифрових інструментів для класу, що сприяє зацікавленості учнів та допомагає утримувати їхню увагу.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://prezi.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3Zq3JZu>.

Storybird – сервіс для створення візуальних історій для сторітелінгу. Дозволяє за лічені хвилини створити цифрову історію-оповідання за допомогою заданих персонажів, картинок, тексту.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://storybird.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3ZzDHTw>.

Crello – графічний онлайн-редактор для створення анімованих дизайнів. Пропонує безкоштовний доступ до бібліотеки графічних шаблонів, музики, шрифтів, анімацій та 600 тис. стокових фотографій. Редактор дозволяє створювати візуальний контент без професійних навичок графічного дизайну.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://create.vista.com/uk/>.

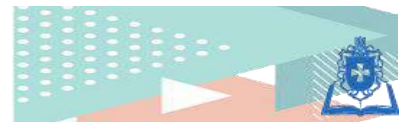
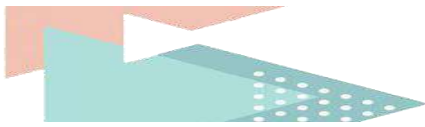
Інструкція з використання: <https://bit.ly/3G7LxNs>.

Wakelet – сервіс, який дозволяє швидко зберігати будь-який мультимедійний контент в одному місці: формувати колекції покликань, текстових записів, відео, зображень тощо. Створену колекцію можна спільно наповнювати, ділитися, а також експортувати у форматі PDF. Доступна зручна інтеграція з Google Classroom, завдяки якій можна швидко розмістити колекцію як завдання чи матеріал для учнів.

Корисні покликання:

Сайт сервісу: <https://wakelet.com/>.

Інструкція з використання: <https://bit.ly/3KkGYlg>.

ЧАСТИНА 13 ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ЯК ОРГАНІЗУВАТИ НАВЧАННЯ ОНЛАЙН

*Бути вчителем у цифрову добу –
це навчати навичок майбутнього вже сьогодні.
Дженіфер Флемінг*

Виклики сьогодення внесли суттєві зміни в організацію освітнього процесу, що зумовило перехід до дистанційної форми навчання.

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається загалом за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (стаття 9 Закону України «Про освіту» (доступ за покликанням: <http://surl.li/ixnq>)).

Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 «Деякі питання організації дистанційного навчання», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України від 28.09.2020 № 941/35224 (доступ за покликанням: <http://surl.li/crvbz>), затверджено Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. Означений документ визначає механізм забезпечення здобуття освіти за дистанційною формою та використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі.

Методичний супровід дистанційної освіти забезпечує Державна установа «Український інститут розвитку освіти» (доступ за покликанням: <https://uied.org.ua/>).

Дистанційне навчання відбувається:

- відповідно до освітньої програми закладу освіти;
- із дотриманням вимог законодавства про освіту, захист персональних даних, санітарних правил і норм;
- для учнів, які не мають медичних протипоказань до занять із комп'ютерною технікою;
- на підставі рішення педагогічної ради;
- за наявності відповідного навчально-методичного та технічного забезпечення.

Зарахування (переведення) учнів на дистанційну форму навчання здійснюється за наказом керівника закладу освіти на підставі особистої заяви повнолітньої особи або одного з батьків до початку навчального року / семестру (триместру) навчання.

Педагогічні працівники, які організують дистанційне навчання, мають підвищувати свою кваліфікацію щодо використання цифрових технологій в освітньому процесі, а заклади освіти – включати до внутрішньої системи забезпечення якості освіти механізм моніторингу та контролю якості дистанційного навчання.

Рекомендації закладам загальної середньої освіти щодо організації освітнього процесу під час дистанційного навчання надано у листі Міністерства освіти і науки України від 02.11.2020 № 1/9-609 «Щодо організації дистанційного навчання» (доступ за покликанням: <http://surl.li/csifz>).

Рекомендуємо опрацювати

1. Вивчаю – не чекаю: застосунок для учнів та учениць 1–4 класів, з яким весело і цікаво навчатися. URL: <https://primary.org.ua/>.
2. Всеукраїнська школа онлайн: відеоуроки, тести та завдання для учнів 5–11 класів. URL: <http://surl.li/chvco>.
3. Всеукраїнська школа онлайн : для учнів 1–4 класів. URL: <http://surl.li/gyohh>.
4. Змішане навчання: як організувати якісний освітній процес в умовах війни. URL: <http://surl.li/eakeu>.
5. Інтерактивне навчання: інструменти та технології для цікавих уроків. URL: <http://surl.li/xfgn>.
6. Карантин: онлайн-сервіси для вчителів: оглядовий освітній серіал. URL: <http://surl.li/xfgm>.
7. Методичні матеріали з організації дистанційного та змішаного навчання на базі Всеукраїнської школи онлайн. URL: <http://surl.li/gylldr>.
8. Нова українська школа: організація дистанційного і змішаного навчання у початковій школі : навч.-метод. посіб. / О. Трипольська, О. Блізнякова, О. Вовк та ін. URL: <https://nushub.org.ua/resource/navchalno-metodychnyj-posibnyk-nova-ukrayinska-shkola-organizacziya-dystancijnogo-i-zmishanogo-navchannya-u-pochatkovij-shkoli-avt-trypolska-o-o-bliznyakova-o-a-vovk-o-v-yermo/>.
9. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. 2020. URL: <http://surl.li/ckqz>.
10. Посібник із цифрового громадянства й безпеки. URL: <http://surl.li/bjwxу>.
11. Цифровий вимір громадянської компетентності у Новій українській школі : відеолекція. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=prvpma1TSQ4>.
12. Цифрові навички для вчителів. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/serial-iz-tsyfrovoi-hramotnosti-dlia-vchyteliv>.
13. Шкільне життя онлайн. URL: <http://surl.li/cflal>.
14. Якісне дистанційне навчання в умовах війни: поради директору школи. URL: <http://surl.li/fmsva>.

ЧАСТИНА 14

ВИКОРИСТАННЯ НЕЙРОМЕРЕЖ У СТРУКТУРІ СУЧАСНОГО УРОКУ

*Штучний інтелект, енергетика і біонауки –
перспективні галузі, в яких ви можете мати значний вплив.
Якби я починав сьогодні, то саме в одній із цих сфер.
Білл Гейтс*

Структура сучасного уроку в майбутньому може змінюватися залежно від нових методично доцільних освітніх технологій та методів навчання, а також від потреб та вимог суспільства. Штучний інтелект (*далі – ШІ*) активно входить у наше життя: його розглядають як цінний та інноваційний освітній інструмент.

Штучний інтелект – це комп'ютерна технологія, що допомагає комп'ютерам та іншим пристроям вчитися та розуміти світ аналогічно, як це робить людина. Наприклад, він може допомогти розпізнати обличчя на фото, перекласти текст з однієї мови на іншу, грати в ігри і навіть керувати автомобілем. Однак, щоб штучний інтелект міг усе це робити, його спочатку потрібно цьому навчити, так само, як маленьку дитину потрібно навчати чомусь новому.

Нейронна мережа (нейромережа) – один із напрямків штучного інтелекту, метою якого є моделювання аналітичних механізмів, що здійснюються людським мозком. Нейромережі здатні самостійно навчатися і розвиватися, формуючи власний досвід. Вони можуть не тільки аналізувати вхідну інформацію, а й відтворювати її з власної пам'яті. Іншими словами, нейромережа – це машинна інтерпретація мозку людини, в якому знаходяться мільйони нейронів, що передають інформацію у вигляді електричних імпульсів.

Нейромережі, на відміну від інших алгоритмів штучного інтелекту, не програмуються на виконання конкретних завдань, а просто налаштовуються на вивчення інформації. Майже всі ресурси мають в адресі сайту закінчення *.ai* (*artificial intelligence – штучний інтелект*).

Нейромережі зручно використовувати для створення: зображень; колекції карток; аудіо- та відеоматеріалів; казок, віршів, інших текстів.

Нейромережі для створення зображень дозволяють копіювати стилі художників, перетворювати ескізи на фотореалістичні ілюстрації, «оживляти» портрети та створювати нові зображення. Для різних завдань використовуються різні інструменти. Наприклад, китайська нейромережа h5.tu.qq.com може перетворити фото людини на аніме. На сайті (на який краще заходити з телефону або вертикального вікна браузера) можна завантажити власне фото або ж фото відомих особистостей і за кілька секунд отримати аніме-арт. Крім того, нейромережа може робити «арти» не лише з портретів людей, вона здатна створити незвичайний арт і з домашніми тваринами.

Deepai.org – простий генератор картинок за текстовими запитами, який дозволяє безкоштовно та без реєстрації створити 11 стилів. Для цього потрібно

зайти на сайт неймережі або завантажити мобільний додаток. Для запуску генерації необхідно ввести текстовий запит до 200 символів, а також вказати відповідний стиль із запропонованих. Крім того, як приклад, можна завантажити картинку.

Серед ідей щодо створення креативних завдань учням, серед іншого, можна запропонувати:

- знайомство;
- генерування ідей;
- створення ілюстрацій до художніх творів;
- командні ігри;
- генерування історій з ілюстраціями;
- створення метафоричних карток.

Щоб згенерувати музику за картинкою, можна скористатися вебзвуковою інсталяцією «Imaginary Soundscape» (доступ за покликанням: <https://imaginarysoundscape2.qosmo.jp>). Для генерування музики з бібліотеки стилів використовуємо неймережу AIVA (доступ за покликанням: <https://aiva.ai>), а для анімованих роликів з використанням зображення – Kaiber.ai (доступ за покликанням: <https://app.kaiber.ai>).

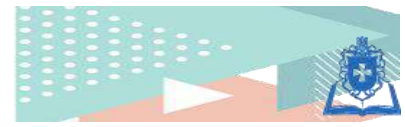
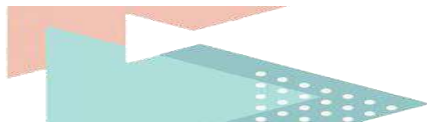
Розглядаючи неймережі для створення текстів та казок, за допомогою штучного інтелекту можна навчитися генерувати тексти різних жанрів і форматів, наприклад, писати казки або притчі, доповнені ілюстраціями, на основі заданого тексту. Серед ресурсів для їх створення варто виокремити:

– <https://www.bedtimestory.ai> – допоможе на урок чи позакласний захід згенерувати казку, притчу, легенду. Працюючи з безкоштовною версією, можна створити п'ять персоналізованих історій із зображеннями та поділитися ними в інтернеті, використовуючи унікальні URL-адреси, отримати доступ до бібліотеки історій, які створені всіма авторами (за бажанням історії можна видаляти);

– <https://rytr.me> – використовується для генерування текстів різних жанрів за ключовими словами. Неймережа відповідає на запитання цитатами з книг, вміє обробляти абстрактні питання, наприклад, «Що є сенсом життя?» або ж «Що означає бути людиною?».

ChatGpt – це чат-бот зі штучним інтелектом, прототип якого випустили в листопаді 2022 року. Він може працювати з текстом, програмним кодом, формулами та числами, генеруючи учнівські роботи: реферати, есе, твори тощо. Звісно, це викликає побоювання в освітян в усьому світі, адже учні перестануть самостійно виконувати домашні завдання і закладам освіти доведеться знаходити вихід із цієї ситуації.

Українські педагоги успішно навчилися виявляти плагіат у роботах своїх учнів. Адже усі ми пам'ятаємо, що не так давно здобувачі освіти замість власних роздумів переписували текст зі шкільного підручника, а трохи згодом – знаходили готові твори в інтернеті. Щоб протидіяти новій технології, розробники вже створили *GPT Detector*. Проте ця модель не є ідеальною, тому на неї не можна повністю покладатися. Щоб розпочати комунікацію із чат-ботом,

потрібно перейти за покликанням <https://chat.openai.com/chat>. Повний список усіх доступних нейромереж за категоріями міститься у QR-коді.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується активізацією досліджень та застосуванням нейронних мереж. Не секрет, що стрімкий розвиток штучного інтелекту вже незабаром може сприяти тому, що всі без винятку педагоги будуть змушені опановувати новий інструментарій – використання штучних нейронних мереж, розуміння принципів роботи та методів застосування яких може видатися надзвичайно корисним для всіх.

Рекомендуємо опрацювати

1. Китайська нейромережа перетворює ваше фото на аніме. URL: <https://nnews.com.ua/kytajska-nejromerezha-peretvoryuye-vashe-foto-na-anime.htm> (дата звернення: 25.03.2023).
2. Топ-6 кращих нейромереж для малювання онлайн. URL: <https://itsider.com.ua/top-6-krashhyh-nejromerezh-dlya-malyuvannya-onlajn/> (дата звернення: 27.03.2023).
3. Що таке нейронні мережі та як вони працюють? Класифікація штучних нейромереж. URL: <https://livingfo.com/shcho-take-nejronni-merezhi-ta-iaak-vony-pratsiuiut> (дата звернення: 27.03.2023).
4. Хіжінська Я. Сучасний урок. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1Vu461gxJnUskx8AxYXTRUXzhU4mVRAk> (дата звернення: 22.03.2023).
5. ChatGPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? URL: <http://bitly.ws/BQT5> (дата звернення: 22.03.2023).

ЧАСТИНА 15

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ДІЯЛЬНІСНОЇ КОМПОНЕНТИ ЗМІСТУ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ

*Справжнє відкриття – це не пошук нових земель,
це погляд на світ новими очима.*

Луї Пастер

Відомо, що головна ідея осучаснення освіти в Україні полягає в заміні освітньої політики з традиційної (знаннєвої) парадигми освіти на засади компетентнісного, особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів.

Зокрема, ідеї щодо діяльнісного підходу знайшли розвиток у Концепції «Нова українська школа» і, особливо, в змісті Державного стандарту базової середньої освіти. У модельних навчальних програмах «Пізнаємо природу, 5–6 класи», «Географія, 6 клас», розроблених на основі Державного стандарту, визначено орієнтовну послідовність досягнення очікуваних результатів, зміст навчального предмета та види навчальної діяльності.

Особливе місце серед цих видів діяльності займає проведення дослідів (експериментів) та моделювання явищ і об'єктів природи.

Дослід – спосіб вивчення або відтворення якого-небудь явища об'єкта природи в спеціально створених умовах.

Моделювання – це вивчення об'єкта (процесу, явища) шляхом створення та дослідження його копії (моделі), що за своїми властивостями відтворює властивості об'єкта, котрий досліджується.

Головні переваги означених дослідницьких методів полягають у тому, що вони сприяють зацікавленості та високій активності учнів, залученню їх до практичної роботи, розвитку ініціативності та креативності. Важливо, що в результаті такої діяльності створюється ситуація успіху, де учні шляхом своєї роботи або спогляданням роботи інших спостерігають відповідне підтвердження фактів.

Попри очевидність переваг таких видів діяльності вчителі мають певні утруднення, пов'язані з вибором тематики дослідів та моделювання, процедурою (алгоритмом) їхнього проведення, невідповідністю матеріально-технічної бази кабінету реалізації того чи іншого виду діяльності на уроці.

Пропонуємо інструментарій, що дозволить учителям правильно організувати дослідницьку роботу з учнями.

Вибір тематики дослідів та моделювання

Теми дослідів мають відповідати наступним вимогам: співвідноситися з програмою, бути цікавими, практичними, доступними, простими та безпечними (таблиці «Моделювання, досліді (5–6 класи «Пізнаємо природу») та «Географія, 6 клас»).

Таблиця 1

**Моделювання та проведення дослідів
у процесі викладання курсу «Пізнаємо природу» (5–6 класи)**

Назва розділу	Тема
Пізнаємо будову речовини	– створення моделей із пластиліну; – моделювання розташування частинок у твердих тілах, рідинах, газах; – моделювання руху частинок у твердих тілах, рідинах, газах
Пізнаємо нашу планету	– створення моделі внутрішньої будови Землі; – моделювання буріння свердловини; – створення моделі руху магми; – утворення гірських порід із мінералів; – створення моделі ґрунтоутворення; – дослідження наявності повітря; – рух повітря
Пізнаємо різноманіття організмів	– моделювання рослинної і тваринної клітини; – створення моделі внутрішньої будови людського організму

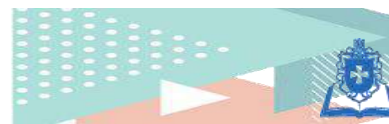
Таблиця 2

**Моделювання та проведення дослідів
у процесі викладання курсу «Географія» (6 клас)**

Назва теми	Зміст моделювання
Глобус – Модель Землі	– моделювання рухів Землі з використанням телурію
Літосфера	– моделювання руху літосферних плит; – моделювання виверження вулкану; – моделювання зсуву; – моделювання водної ерозії
Атмосфера	– нагрівання атмосферного повітря; – дія атмосферного тиску в домашніх умовах; – виникнення вітру; – утворення хмар і опадів

Алгоритм проведення дослідів

- 1) формулюємо мету дослідів та визначаємо оптимальні умови проведення;
- 2) розробляємо схему дослідів та технологічну карту;
- 3) обґрунтовуємо план проведення дослідів;
- 4) підбираємо необхідні матеріали;
- 5) проводимо дослід, фіксуємо результати вимірів;
- 6) враховуємо сторонні фактори і усуваємо шкідливу дію;
- 7) робимо висновок на основі якісного та кількісного аналізу отриманих даних.

*Без сумніву, всі наші знання починаються з дослідю.
Іммануїл Кант*

Приклад проведення дослідю з теми «Як захистити ґрунт від водної ерозії?»

Для дослідю потрібні: три пластикові пляшки місткістю 1,5–2 літра, зрізані у повздовжньому напрямку, три чашки для зливу води, підв'язані до пляшок, ґрунт, листяна підстилка з ґрунтом, дерен, кухоль із водою.

Хід дослідю

1. У кожен з трьох пляшок послідовно помістіть чистий ґрунт, листяну підстилку з ґрунтом, дерен.

Рис.1. Захист ґрунту від водної ерозії

2. Наливаючи воду у кожен з посудин, спостерігайте за зміною форми поверхні чистого ґрунту, листяної підстилки з ґрунтом, дерену та кольору води, що стікає з них.

3. Що помічаєте у першій посудині з чистим ґрунтом? Чи змінилася форма поверхні ґрунту після того, як ви залили його водою (уявним дощем). Якою стала вода після проходження через ґрунт?

4. Що помічаєте у другій посудині, куди помістили листяну підстилку з ґрунтом? Якою є вода в чашці після проходження через цю поверхню?

5. Налийте воду в третю посудину з дереном. Чи змінила вода форму поверхні ґрунту з дереном? Чому вода після змиву майже чиста?

Висновок. Отже, ми побачили, що найбільше розмивається чистий ґрунт: змінюється його форма (з'являються рівчачки) і винесені часточки роблять воду мутною. У другому випадку шар мертвого рослинного матеріалу частково заважав руйнуванню ґрунту, хоча певні винесені водою частинки можна було спостерігати в чашці. У третій посудині вода залишилася майже чистою. Чому? Тому що трава своїм корінням вбирає воду і наче пальчиками утримує ґрунт. Отже, цей дослід доводить, що для того, аби боротися з водною ерозією і утворенням ярів, землю необхідно засаджувати травою, кущами, деревами.

Основні етапи процесу моделювання об'єкта (явища, процесу)

- 1) формулювання мети та завдань;
- 2) обґрунтування плану проведення, підбір необхідних матеріалів;
- 3) здійснення процесу моделювання, побудова моделі;
- 4) перевірка моделі на достовірність;
- 5) застосування моделі.

Дуже важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалося на дослідженні й пошуках, щоб усвідомленню наукової істини передувало нагромадження, аналіз, зіставлення і порівняння фактів.
Василь Сухомлинський

Приклад моделювання

процесу утворення магматичних гірських порід

Важливо! Оскільки цей процес передбачає роботу з електронагрівальними приладами, то його необхідно проводити разом із дорослими.

Мета процесу: з'ясувати, як утворюються магматичні гірські породи.

Завдання: дослідити перемішування та зміну кольорових воскових олівців в умовах нагрівання.

Необхідні матеріали: електрична плитка, алюмінієва фольга, різнокольорова воскова крейда (воскові олівці).

Хід процесу

1. Подрібніть воскові олівці червоного, зеленого та синього кольорів на порошок і змішайте разом.
2. Висипте отриманий порошок на алюмінієву фольгу.
3. Помістіть алюмінієву фольгу з порошком на нагріту плитку і спостерігайте, що відбувається під час плавлення.
4. Вимкніть плитку і дайте охолонути розплавленій масі. Яких відтінків набув отриманий під час плавлення матеріал?

Рис. 2. Моделювання процесу утворення магматичних гірських порід

Подібний процес відбувається і при утворенні гірських порід. Усі речовини всередині мантії знаходяться в розжареному стані. При застиганні магми утворюються магматичні гірські породи, що складаються з різнокольорових дрібних кристалів (мінералів), наприклад граніт.

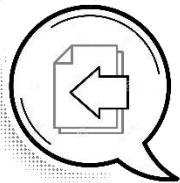
Залучення учнів до таких видів діяльності, як моделювання, експериментування, дослідження сприяє формуванню в них дослідницької та навчальної компетенцій – важливих складників ключової компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій, а також інших ключових компетентностей. Освітнє середовище, створене за допомогою дослідницьких методів, забезпечує надійний фундамент для подальшого вивчення природничих наук.

Рекомендуємо опрацювати

1. Канал FunScienceDemos на Youtube (англійською). URL: <https://www.youtube.com/user/funsciencedemos/videos?view=0&sort=p&flow=grid>.
2. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів. URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/metod_rek2020.pdf.
3. Гільберг Т. Г., Лис Ю. В., Совенко В. В. Унікальні сторінки географії. Визначні географічні відкриття: посібник для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти. Науково-популярне видання серії «Шкільна бібліотека». URL: <https://lib.imzo.gov.ua/posbniki-ser-shklna-bbloteka/unkaln-stornki-geograf-viznachn-geografchn-vdkrittja-posbnik-ser-shklna-bbloteka-dlya-5-6-klasv-zakladv-zagalno-seredno-osvti-avt-glberg-t-g-lis-yu-v-sovenko-v-v/>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Педагогічна інтернатура має передбачати заходи, що забезпечать здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і педагогічної майстерності протягом першого року професійної діяльності педагогічного працівника.

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 23, частина друга, абзац другий

ЧАСТИНА 16 ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

*Усяким людям всякі дари:
Одному ясний, сильний ум,
Що не знаходить в світі пари;
Другому рій крилатих дум,
Що, мов орли, летять за хмари.
Для інших – руки золоті:
Що очі бачать, руки вдіють.
Який же дар дістали ті,
Що так дітей учити вміють?
Мені здається, в скарбі тім
Любові найбільше дісталось їм.
Іван Франко*

Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін та рівня їх складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план. (п. 9 ч.1 статті першої Закону України «Про освіту»).

Індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів (п. 11 ч. 1 статті першої Закону України «Про освіту»).

Індивідуальна програма розвитку – документ, що забезпечує індивідуалізацію навчання особи з особливими освітніми потребами, закріплює перелік необхідних психолого-педагогічних, корекційних потреб / послуг для розвитку дитини та розробляється групою фахівців з обов'язковим залученням батьків дитини з метою визначення конкретних навчальних стратегій і підходів до навчання. (п. 10 ч. 1 статті першої Закону України «Про освіту»).

Індивідуальна освітня траєкторія розробляється для дітей, які:

- потребують індивідуальної форми навчання (педагогічний патронаж, екстернат);
- перебували і перебувають на довготривалому лікуванні;
- потребують додаткового періоду адаптації;
- прибули з інших закладів освіти (із закладів освіти з навчанням мовою національних меншин);

– випереджають однокласників у швидкості і якості засвоєння навчального матеріалу;

– мають індивідуальні інтереси, нахили, уподобання.

Для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії укладається індивідуальний навчальний план, тривалість реалізації якого залежить від мети, завдань, темпу навчання дитини (на рік, на семестр або на коротші періоди).

Індивідуальний навчальний план для реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти, який навчається за індивідуальною формою навчання, потребує затвердження адміністрацією закладу загальної середньої освіти. Алгоритм дій учасників освітнього процесу при розробленні такого індивідуального навчального плану такий:

1. Заява батьків чи ініціатива закладу освіти розглядається на педагогічній раді. Результат – рішення педагогічної ради.

2. Наказ директора закладу загальної середньої освіти (якщо педагогічна рада прийняла рішення організувати навчання здобувача освіти за індивідуальною формою).

3. Розроблення індивідуального навчального плану здійснює педагог спільно з учнем, батьками, психологом. Індивідуальним навчальним планом передбачається: індивідуальні завдання, графік консультацій, формувальне оцінювання та моніторинг знань учня.

Якщо здобувач освіти навчається за екстернатною формою та формою педагогічного патронажу, індивідуальний навчальний план складається в обов'язковому порядку, а у разі здобуття освіти за сімейною (домашньою) формою – за бажанням учня та/або його батьків.

Якщо учень / учениця здобувають освіту за інституційною формою навчання, індивідуальний навчальний план не затверджується адміністрацією закладу загальної середньої освіти. Він розробляється педагогом спільно з учнем, батьками, психологом.

Ознайомитись із матеріалами, які допоможуть при укладанні індивідуального навчального плану, можна, скориставшись QR-кодом.

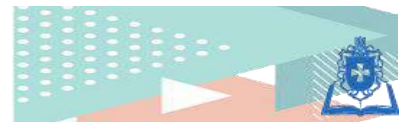
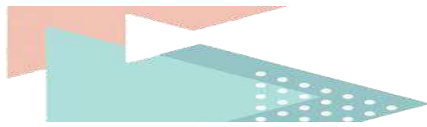
Заклад освіти має право не задовольнити запит щодо реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти, якщо відсутні відповідні ресурси для її реалізації.

Рекомендуємо опрацювати

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.

2. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>.

3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.

4. Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-16#Text>.

5. Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0547-19#Text>.

6. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

7. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

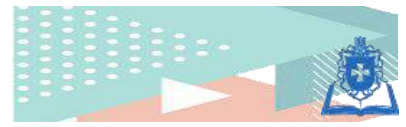
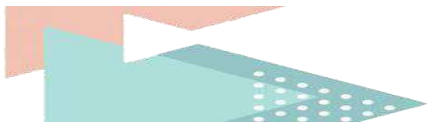
8. Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-standartu-specializovanoyi-osviti-naukovogo-spryamuvannya>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Траєкторія професійного розвитку педагогічного працівника – персональний шлях реалізації професійного потенціалу педагогічного працівника, що ґрунтується на його вільному виборі закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих.

Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників, пункт 2, підпункт 1 (постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 672)

ЧАСТИНА 17

ЩО ДОПОМОЖЕ РЕАЛІЗУВАТИ ІНДИВІДУАЛЬНУ ОСВІТНЮ ТРАЄКТОРІЮ УЧНЯ / УЧЕНИЦІ

*Існує тільки один куточок всесвіту,
який ви можете покращувати з упевненістю, – це ви самі.
Олдос Леонард Хакслі*

Індивідуальну освітню траєкторію учня / учениці допоможуть реалізувати чотири компоненти системи оцінювання результатів навчання (див. рис.):

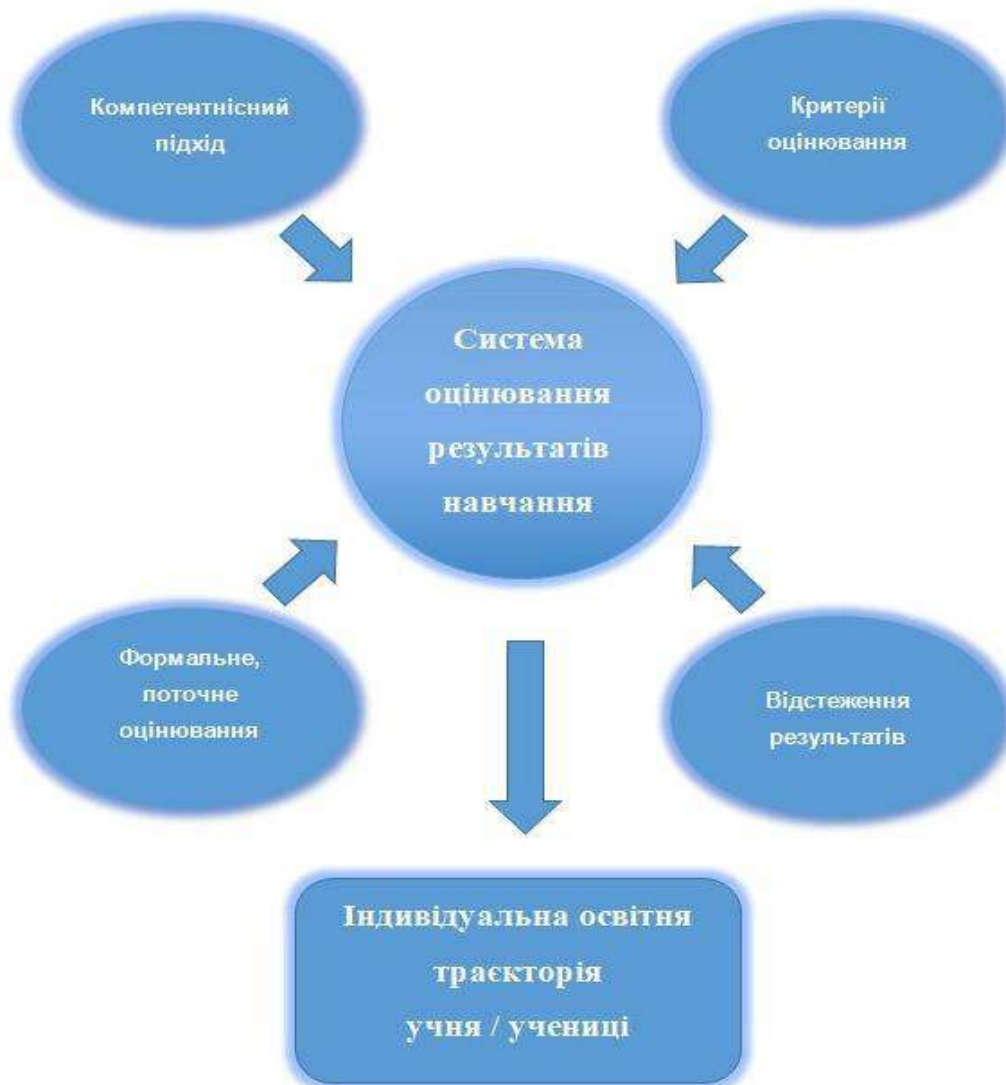
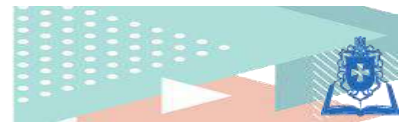
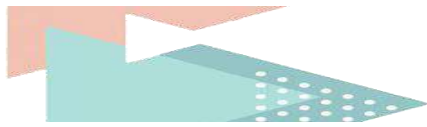

Рис. Компоненти системи оцінювання результатів навчання

Проаналізуємо означені вище компоненти детальніше:

1. *Компетентнісний підхід*. У цьому контексті варто підкреслити, що компетентнісний підхід передбачає орієнтацію не на вимірювання обсягу знань здобувачів освіти, а на те, як ці знання будуть використовуватися в різних ситуаціях.

2. *Формувальне, поточне оцінювання.* Використання оцінювання у балах як міри оцінювання не завжди має позитивний ефект для визначення навчальних досягнень учнів, оскільки не враховує прогресу дитини. За шкалою оцінювання бали окремих учнів нижчі, який би прогрес вони не мали, і вони вважаються учнями з невисокими досягненнями. Зважаючи на це, розподіл учнів відповідно до результатів їхньої діяльності в класі часто призводить до демотивації та втрати інтересу до навчання. Саме це спричинило появу формувального оцінювання, що враховує індивідуальний поступ кожного учня. Його ще називають «оцінка без оцінки» та «оцінювання без знецінювання».

Використання формувального оцінювання передбачає застосування прийомів самооцінювання та взаємооцінювання, що сприяють підвищенню відповідального ставлення учнів до навчання. Окрім цього, коли учні володіють означеними прийомами, то питання об'єктивності оцінювання не виникає.

3. *Критерії.* Система оцінювання не може повноцінно функціонувати, якщо вчитель не інформує учнів про критерії оцінювання, а учні не розуміють, як і за що їх оцінюють. Окрім того, критерії сприяють об'єктивності оцінювання.

4. *Систематичне відстеження результатів,* основною метою якого є виявлення об'єктивного та раціонального підходу з боку вчителя до оцінювання навчальних досягнень дітей.

У комплексі всі ці компоненти спрямовані на вибудову індивідуальної освітньої траєкторії учнів.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Інтерн – особа, яку призначено вперше на посаду педагогічного працівника.

*Положення про педагогічну інтернатуру,
пункт 2, абзац другий
(наказ Міністерства освіти
і науки України від 25.10.2021 № 1128)*

ЧАСТИНА 18

СУПРОВІД УЧНІВ, ЯКІ МАЮТЬ ПІДВИЩЕНУ ПІЗНАВАЛЬНУ АКТИВНІСТЬ, ДО УЧАСТІ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗМАГАННЯХ

*Вершини знань сягають не всі,
а лише ті, хто наближається до неї.
Ян Коменський*

Із метою стимулювання творчого самовдосконалення дітей, реалізації здібностей талановитих учнів, плекання творчого покоління молодих науковців та практиків для різних галузей суспільного життя, підвищення інтересу до поглибленого вивчення навчальних предметів, формування навичок дослідницької роботи, популяризації досягнень науки, техніки та новітніх технологій, передбачено залучення учнів до інтелектуальних змагань, серед яких: всеукраїнські учнівські олімпіади; всеукраїнські учнівські турніри; Всеукраїнський конкурс-захист науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України; Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика; Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

Участь у змаганнях регламентується такими нормативними документами:

1. Положення про Всеукраїнські учнівські олімпіади, турніри, конкурси з навчальних предметів, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт, олімпіади зі спеціальних дисциплін та конкурси фахової майстерності (зі змінами), затверджене наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.09.2011 № 1099, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17.11.2011 за № 1318/20056.

2. Правила проведення обласного етапу Всеукраїнських учнівських турнірів у Рівненській області, затверджені протоколом засідання оргкомітету обласного етапу Всеукраїнських учнівських турнірів від 21.09.2017 № 1.

3. Положення про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2011 № 571.

4. Положення про Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 13.03.2008 № 168, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 15.07.2008 за № 643/15334 (зі змінами згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 18.10.2022 № 924 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 13.03.2008 року № 168», зареєстроване в Міністерстві юстиції України 24.11.2022 за № 1461/38797). Ознайомитися із зазначеними вище нормативними документами можна, скориставшись QR-кодом.

Алгоритм діяльності вчителя:

1. Виявити учнів, які мають підвищену пізнавальну активність та здібності до вивчення предмета / інтегрованого курсу.

Рекомендуємо використати метод спостереження за учнями, анкетування учнів та батьків; у співпраці з практичним психологом виявити нахили та здібності учнів.

2. Обговорити з учнями можливість участі в інтелектуальних змаганнях.

Пропонуємо участь у Всеукраїнських учнівських олімпіадах, турнірах, конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт МАН України, Міжнародному конкурсі з української мови імені Петра Яцика, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка, інших інтелектуальних змаганнях, ініційованих чи рекомендованих МОН України відповідно до запитів та здібностей учнів.

3. Опрацювати разом з учнями нормативні документи, що регламентують проведення відповідних інтелектуальних змагань.

Це – важливий етап, який дасть можливість вчителю й учню / учениці з'ясувати низку важливих аспектів. Особливості проведення змагань: етапність, порядок визначення кількісного складу команд; апеляції, нагородження переможців, хто може бути учасником змагань; особливості формування та роботи журі й оргкомітетів; питання фінансування.

4. Здійснити підготовку учнів до участі у змаганнях.

Якщо змагання індивідуальні (олімпіади, мовні конкурси, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт), укладаємо разом із дітьми індивідуальні програми: визначаємо мету і завдання, що маємо опрацювати, етапи, які необхідно пройти, аналіз отриманих результатів, нові завдання і цикл повторюємо, поглиблюючи і розширюючи коло питань для опрацювання.

Якщо змагання командні (турніри), формуємо команду, опрацьовуємо запропоновані МОН України завдання для турніру (вони незмінні для всіх етапів), відпрацьовуємо у команді ролі Доповідача, Опонента й Рецензента на матеріалі підготовлених завдань, за потреби коригуємо, доопрацьовуємо завдання.

5. Взяти участь у першому етапі змагань.

Керуємося нормативними документами.

6. Здійснити аналіз результату участі учнів у першому етапі змагань.

Аналізуємо виконання завдань (за потреби, виконати з учнями ті завдання, у яких були допущені помилки).

7. Здійснити підготовку учнів до участі у наступному етапі змагань.

Якщо за результатами першого етапу змагань учні братимуть участь у наступному етапі, готуємо їх до продовження змагання.

Якщо у наступних етапах змагань учні участі не братимуть – мотивуємо їх розвиватися в обраній галузі, щоб наступного року, маючи досвід та знання, показати кращий результат.

8. Взяти участь у наступному етапі змагань.

Керуємося нормативними документами.

9. Здійснити аналіз результату участі у змаганнях.

10. Спланувати роботу на наступний етап (навчальний рік).

Мотивуємо учнів до саморозвитку та самовдосконалення.

ЧАСТИНА 19 УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА

*Щоб зробити людей ближчими,
варто почати з розмови про інклюзію.
Ібен Акерлі*

Однією з важливих реформ системи освіти України впродовж останнього десятиріччя є впровадження інклюзивного навчання, що має покращити навчальне середовище, забезпечити потреби всіх учнів з повагою до їхніх здібностей та можливостей. Ідея інклюзивної освіти чи інклюзивного навчання полягає у створенні сприятливих умов для осіб з особливими освітніми потребами. Розуміння особливих освітніх потреб дитини необхідне для отримання інформації щодо того, як забезпечити ці умови.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 15.09.2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» виокремлюють п'ять категорій освітніх труднощів, зокрема: інтелектуальні, функціональні, фізичні, навчальні та соціоадаптаційні із різним ступенем прояву, що співвідносяться із п'ятьма рівнями підтримки. Це означає, що планування освітнього процесу з дитиною з особливими освітніми потребами повинно ґрунтуватися на інформації про те, якої підтримки потребує дитина, а не на тому, яке у неї порушення. Коли ми розглядаємо труднощі дитини з позиції рівнів підтримки, то основою планування освітнього процесу слід визначати основні стратегії підтримки, необхідні кожній дитині.

Важливо наголосити на тому, що підтримка повинна надаватися саме у процесі навчання. Вона може бути як тимчасовою, так і постійною.

Тимчасова підтримка надаватиметься дітям першого рівня, оскільки труднощі, які вони демонструють, є поодинокими і незначними, а відповідно – легше долаються за умови правильного підходу.

Постійної підтримки потребуватимуть діти, що перебувають на інклюзивному навчанні. Наприклад, модифікація (спрощення) навчальних завдань для дітей IV та V рівнів підтримки з інтелектуальними освітніми труднощами.

Необхідними умовами формування та функціонування інклюзивного освітнього середовища є:

- подолання соціальних та психологічних бар'єрів;
- упровадження педагогіки партнерства;
- створення універсального дизайну та розумних пристосувань у межах безбар'єрного фізичного простору.

Зазначені умови передбачають створення безпечного інклюзивного простору в межах закладу освіти.

ЧАСТИНА 20 ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

*Кожна дитина – перш за все дитина,
а потім вже особлива.
Лев Виготський*

Як підготуватися педагогу до появи в класі учня з особливими освітніми потребами?

Передусім важливо зібрати інформацію про дитину з особливими освітніми потребами (*далі – ООП*) до початку навчання. Крім того, поспілкуватися з батьками й учнем з особливими освітніми потребами. Відповідно батьки мають надати інформацію про дитину, зокрема:

- що вона любить (ігри, іграшки, їжа, улюблені місця, активності);
- що вона не любить і чого уникає, а також те, що може призвести до тривожності, проблемних ситуацій, засмутити дитину;
- як дитина спілкується (наприклад, вона може спілкуватися за допомогою слів, але мати порушення в розумінні мовлення, тому їй потрібно додатково показувати жести);
- улюблені заняття та завдання;
- хобі, відвідування секцій та гуртків (навколо цього можна будувати роботу з дитиною, розуміючи, що вона успішна та вмотивована).

Батькам важливо надати вичерпну інформацію про дитину: особливості поведінки, можливі проблемні та критичні ситуації, способи заспокоєння тощо.

Коректна термінологія комунікації про інклюзію (короткий інклюзивний словник)

У спілкуванні з дитиною з особливими освітніми потребами потрібно дотримуватися етики спілкуванні, зокрема важливо уникати:

- зменшувально-пестливих форм або форм, похідних від назв діагнозу, розладу чи порушення: даунятко, даун, аутик, візочник, глухенький тощо;
- ізольованих прикметників: сонячний, поведінковий, гіперактивний, особливий, інклюзивний;
- знеособлених називань: він, вона, той, цей, наш тощо.

Важливо пам'ятати, що некоректна термінологія у спілкуванні з дитиною з особливими освітніми потребами може принизити її.

Коректна термінологія (короткий інклюзивний словник)

Неправильно	Правильно
Глухий, туговухий, глухонімий, німий	особа з порушенням слуху
Інвалід	особа з інвалідністю

Особа з вадами фізичного розвитку	особа з порушенням слуху, мовлення та ін.
Особа з вадами розумового розвитку	особа з ментальними порушеннями
Особа з обмеженими можливостями	особа з інвалідністю
Людина з хворобою Дауна	людина з синдромом Дауна
Неповноцінна людина	особа з інвалідністю
Жертва ДЦП, особа, що страждає на ДЦП	особа з ДЦП
Епілептик, діабетик, депресивний	особа з епілепсією / діабетом / депресією
Аутик, аутисти	дитина з розладами спектру аутизму (РАС)
Особлива дитина	особа з особливими освітніми потребами
Заїка, дислексик	дитина з порушенням мовлення
Сурдопереклад	жестова мова
Сліпий, інвалід по зору	дитина з порушенням зору
Загальмований, ненормальний, шизофренік	дитина з порушенням психоемоційного розвитку
Розумово неповноцінний, інтелектуально неповносправний	дитина з порушенням інтелектуального розвитку
Карлик, гном, ліліпут	людина низького зросту, невисока людина

Рекомендуємо опрацювати

1. Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії. *Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* (25 квітня 2019 р.). Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. 156 с.

2. Не інвалід, не аутист і не сліпий: комунікуємо про інклюзію правильно. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/ne-invalid-ne-autyst-i-ne-sliptyj-komunikuyemo-pro-inklyuziyu-pravyln/>.

3. Інклюзія. Нова українська школа: вебсайт. URL: <https://nus.org.ua/tags/129/>.

ЧАСТИНА 21

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ КОМАНДИ

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

В ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ В РОЗВИТКУ.

ФУНКЦІЇ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ

*Усе, що потрібно дітям, – це невелика допомога,
трохи надії та хтось, хто вірить у них.
Меджик Джонсон*

Із метою створення оптимальних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечення їх психолого-педагогічного супроводу в інклюзивному середовищі закладу загальної середньої освіти створюється команда психолого-педагогічного супроводу.

Основні принципи, завдання, функції та порядок організації діяльності визначаються Примірним положенням про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609.

Особливості командної роботи:

- спільна робота: команда – це не сума окремих частин, а єдине ціле – певна структурована група осіб, кожен член якої взаємодоповнює іншого;
- продумане позиціонування кожного учасника. Кожен із членів групи розуміє всю повноту ситуації та обізнаний у стратегічних цілях, має закріплену за ним низку завдань і несе відповідальність за виконання кожного з них;
- комунікація: в команді кожен учасник відвертий і чесний з іншими, готовий вирішувати конфліктні ситуації ще на етапі їхнього зародження;
- синергія: ефект від спільної роботи команди якісно перевершує ефект від роботи окремих людей, тобто спільна робота фахівців набагато важливіша, ніж результати їхньої роботи поодиночі.

Команду зазвичай характеризують такі соціально-психологічні ознаки:

- згуртованість – члени групи діють спільно, вирішуючи конкретні завдання;
- сумісність – максимальна задоволеність учасників один одним;
- спрацьованість – взаємодія членів групи дає максимально можливий успіх;
- спрямованість – наявність загальних цілей, яким підпорядковується діяльність як групи загалом, так і кожного її члена зокрема.

Головна ідея будь-якої командної роботи полягає в тому, щоб сильні сторони одних учасників команди компенсували слабкі сторони інших, тобто кожен з її членів «підсилюється» іншими.

Із завданнями, переліком постійних та залучених фахівців, які входять до складу команди, та їхніми функціями можна ознайомитися за покликанням: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>.

Загальне керівництво командою супроводу дітей з особливими освітніми потребами покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи, який несе відповідальність за виконання покладених на команду завдань та розподіл функцій між її учасниками. Засідання команди проводиться не менше трьох разів упродовж навчального року. За потреби скликаються позачергові засідання. Ініціювати позачергове засідання команди супроводу може будь-хто з її учасників.

Рішення під час засідання приймаються за результатами колегіального обговорення інформації кожного її учасника відкритим голосуванням (за умови присутності на засіданні не менше 2/3 від загального складу) та оформляються протоколом, який підписується всіма учасниками засідання.

Батьки – важлива частина команди супроводу дитини, тому необхідно формувати стосунки з ними на основі партнерства. Батьки беруть участь у прийнятті рішень, що впливають на освіту та навчання дитини. за їхньою згодою проводиться комплексна оцінка розвитку дитини фахівцями інклюзивно-ресурсного центру. Вони можуть надавати необхідну інформацію щодо розвитку та поведінки дитини в умовах родини, а також беруть участь в укладанні індивідуальної програми розвитку, надають дозвіл на додаткові послуги, котрих може потребувати дитина.

Неабияку роль в організації освітнього процесу під час уроку відіграє вчитель. Особистісно орієнтоване спрямування освітнього процесу для учнів із особливими освітніми потребами та забезпечення досягнень ними результатів навчання, передбачених відповідним стандартом, здійснює *асистент учителя*. Він співпрацює з усіма педагогічними працівниками, є учасником команди психолого-педагогічного супроводу та бере участь в розробці індивідуальної програми розвитку. Однак асистент учителя самостійно не розробляє індивідуальну програму розвитку та індивідуальний навчальний план.

Із функціями асистента вчителя можна ознайомитися за покликанням: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>.

В умовах дистанційного навчання асистент учителя продовжує виконувати свої функції (лист Міністерства освіти і науки від 29.09.2022 № 1/11471-22 «Про роботу асистентів вчителів»).

Співпраця асистента вчителя та педагогів може будуватися із використанням технології спільного викладання, за якої формується розподіл обов'язків між педагогами, що працюють в класі. Здійснюється спільне планування та організація роботи, котра не виключає з процесу ні вчителя, ні асистента вчителя. Взаємодія вибудовується за моделлю «один учитель, одна підтримка», де один педагог здійснює навчання, а інший – надає підтримку в освітньому процесі учням, що її потребують. Однак асистент вчителя не веде

самостійно урок, не обирає самостійно навчальний матеріал та методики викладання без узгодження з учителями, які працюють у цьому класі.

Ефективні взаємини між педагогом і асистентом формуються на основі спільної відповідальності та залежать від рівня порозуміння й довіри між педагогами, чіткого розподілу обов'язків та усвідомлення ролей під час проведення уроку.

Отже, команда психолого-педагогічного супроводу – це взаємоузгоджена комплексна діяльність фахівців та батьків дитини з особливими освітніми потребами, спрямована на створення необхідних умов в освітньому процесі з метою розвитку особистості дитини, засвоєння нею життєвих навичок, її самореалізації та соціалізації.

Результативність команди психолого-педагогічного супроводу залежить від злагодженості дій усіх її членів. В основі діяльності команди психолого-педагогічного супроводу – міждисциплінарний підхід, що передбачає взаємодію спеціалістів багатьох галузей (загальна і спеціальна освіта, соціальна педагогіка, психологія тощо) та дає змогу комплексно організувати процеси розвитку, навчання й соціалізації дитини.

Рекомендуємо опрацювати

1. Колупаєва А. А., Данілавичюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник. Київ : Видавнича група «А.С.К.». 2012. 192 с.

2. Основи інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : «А. С. К.». 2012. 308 с.

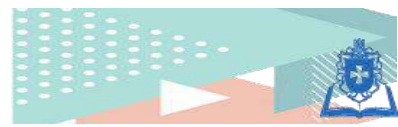
3. Педагогіка інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / С. П. Миронова. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2016. 164 с.

4. Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609.

5. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навчально- методичний посібник у 9 книгах / за заг. ред. А. А. Колупаєвої. Київ : ТОВ ВПЦ «Літопис-XX». 2010.

6. Спільне викладання в інклюзивному класі : метод. матеріали / укл. Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015. 70 с.

7. Спільне викладання в інклюзивному класі : методичні рекомендації / укл. Н. М. Дятленко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди». 2015. 20 с.

ЧАСТИНА 22

ПРОСТІ НАВИЧКИ В НЕПРОСТИХ УМОВАХ: ВИРІШУЄМО КОНФЛІКТИ, ВРАХОВУЄМО РИЗИКИ, ПРИЙМАЄМО РІШЕННЯ

*Усі конфлікти у світі та в душі людини
проходять через її серце і повертаються
до нас осмисленими і зрозумілими.
Еріх Фромм*

Сьогодні педагогу, який виконує в освітньому процесі ролі наставника, фасилітатора, консультанта, менеджера, модератора, коуча надзвичайно важливо мати розвинений емоційний інтелект, уміти регулювати свій емоційний стан, вирішувати конфліктні ситуації та швидко приймати рішення, оцінюючи всі можливі ризики. Ці вміння безпосередньо пов'язані з поняттям «безпека», що належить до базових людських потреб.

Безпека – це відсутність загроз життю, здоров'ю і добробуту людини. Тож доки людина не буде почуватися безпечно, вона не зможе належним чином дбати про потреби вищого рівня (соціальні, у повазі, у самовираженні).

Детальніше ознайомитися із пірамідою потреб А. Маслоу можна за покликанням: <https://sparkmedia.com.ua/piramida-potreb-maslou/>.

Існують загальні **принципи безпечної життєдіяльності**, які можна звести до **формули «Передбачати, запобігати, діяти»**.

Як дотримуватися принципів безпечної життєдіяльності? Що таке ризик? З якими ризиками ми зустрічаємося впродовж нашого життя? Знайти відповіді на ці запитання разом із підлітками допоможуть матеріали за покликанням: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-principi-bezpechno-zhitt-diyalnosti-276492.html>.

Комплексне вирішення проблем належить до ТОП 10 навичок XXI сторіччя (за версією Світового економічного форуму). Це вміння шукати, накопичувати потрібну якісну інформацію, здійснювати пошук шляхів вирішення завдань на основі наявної інформації, оцінювати позитивні та негативні наслідки прийнятих рішень.

Загальний **алгоритм вирішення проблем** складається з **семи кроків**: ідентифікація проблеми, трансформація проблеми у ціль, пошук рішень, розробка прототипу, тестування, впровадження, оптимізація.

Техніки, які допоможуть знайти та обрати кращий спосіб розв'язання проблемних ситуацій розміщені за покликанням: <https://uway.com.ua/vyrishennya-problem/>.

Розвинути навичку ефективного вирішення проблем у дітей допоможуть рекомендації за покликанням: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/3107/>.

Конфлікти – характерне явище для будь-якого закладу освіти. Це протистояння, в якому немає систематичного насильства, але присутні розбіжності та протиріччя між сторонами конфлікту. Конфлікти в закладі освіти можуть виникати між усіма учасниками освітнього процесу.

Виокремлюють п'ять **типових стилів** поведінки в конфліктних ситуаціях: стиль конкуренції, стиль ухилення, стиль пристосування, стиль співробітництва та стиль компромісу.

Детальніше ознайомитися зі стилями та визначити домінуючий стиль поведінки людини в конфлікті можна за допомогою **методики К. Томаса-Кілмана «Стиль поведінки у конфліктній ситуації»** за покликанням: <https://onlinetestpad.com/ua/testresult/1607699-test-tomasa-kilmana?res=sxfzatve7srdy>

Швидко та ефективно вирішити конфліктну ситуацію дітям та дорослим допоможуть наступні кроки:

1. **Стоп (зупинитися).** Не дозволяйте емоціям виходити з-під контролю. Зробіть крок назад і спробуйте заспокоїтись, оскільки гнів ускладнює вирішення конфлікту. Допомогти в цьому можуть дихальні техніки, наприклад «дихальний трикутник» (спочатку, повільно рахуючи до 5, необхідно вдихнути повітря через ніс; далі, повільно рахуючи до 5, видихнути повітря через рот; наостанок, повільно рахуючи до 5, потрібно затримати дихання).

2. **З'ясувати (донести один одному), у чому саме полягає суть конфлікту.** Переконайтеся, що і ви, і ваш опонент чітко розуміє, що викликало розбіжності, й уточніть бажання кожного з вас.

3. **Знайти позитивні варіанти.** Подумайте над тим, яке справедливе рішення можна запропонувати – таке, що задовільнило б вас обох.

4. **Вибрати той позитивний варіант,** з яким обидві сторони можуть погодитися. Якщо ж жодним чином не виходить домовитися, зверніться по допомогу до людини, яка не залучена до конфлікту і зможе об'єктивно проаналізувати ситуацію, що склалася.

Якщо дитина не може самостійно вирішити конфліктну ситуацію, вона має чітко знати, до кого з дорослих може звернутися по допомогу. Визначити таких дорослих можна завдяки **техніці «Крок за кроком»** (дитині пропонується обвести або намалювати ніжку і на кожному пальчику зазначити дорослого та допомогу, за якою до нього можна звернутися («Коли я голодний – йду до мами» тощо). Ніжку можна вирізати і заламінувати, щоб вона завжди була з дитиною (в наплічнику чи у тривожній валізці).

Рекомендуємо опрацювати

1. Богданов С. О., Гніда Т. Б., Залеська О. В. та ін. Безпечний простір. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів : навч.-метод. посіб. 3-тє вид., доп., виправ. / за заг. ред.: В. М. Чернобровкін, В. Г. Панок. Київ: Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2021. 368 с.

2. Ільїна Н. М. Конфлікти в загальноосвітній школі : навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2017. 183 с.

3. Петрик О., Трухан Н. Формування безпечної поведінки у дітей та підлітків, причини та шляхи вирішення проблем : навчально-методичний посібник. Київ: Книгоноша, 2021. 184 с.

ЧАСТИНА 23 ЯК «РОЗКРУТИТИ» ДІТЕЙ НАВЧАТИСЯ

*Мине 20 років і ти будеш більше жаліти про те, що не зробив,
ніж про те, що зробив не так. Тому відкинь нерішучість.
Розправ свої вітрила і біжи геть з безпечної гавані.
Лови попутний вітер. Досліджуй. Мрій. Роби відкриття!
Марк Твен*

Кожному вчителеві хочеться, щоб у класі його чекали 20 пар допитливих очей, власники яких невтомно прагнуть дізнаватися якомога більше. Насправді ситуація з дитячою мотивацією дещо інша. Діти не народжуються старанними учнями. Бажання вчитися – це набута навичка, яку формують у дітей батьки в партнерстві з учителем.

Світ дитинства прекрасний тим, що всі діти різні. Їхні індивідуальні особливості впливають як на бажання вчитися, так і на загальну схильність до навчання. Однак більшість старанних учнів стали такими в процесі розвитку, адже будь-яка мотивована дитина може стати хорошим учнем.

Важливою запорукою «запуску» дитячої мотивації є необмеження навчання роботою в класі, хоча, звичайно, воно є важливим джерелом нових знань. Проте щоб у дитини посилилося бажання вчитися й виробилася стабільно висока сприйнятливність до нових знань, шкільними стінами краще не обмежуватися.

Отож, які кроки є найдієвішими для «запуску» дитячої мотивації вчитися?

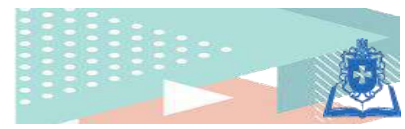
Крок 1. Фокусуйтеся на зацікавленнях ваших учнів.

Часи, коли учні були змушені бездумно «зубрити» матеріал підручника, давно минули. Головний тренд сучасної освіти – використання знань із різноманітних галузей, що цікавлять дітей. За цієї умови навчання стає значно продуктивнішим. Якщо ви справді хочете допомогти дитині добре вчитися, заохочуйте її вивчати теми і предмети, які її захоплюють. Приміром, якщо їй подобаються динозаври, допоможіть знайти захопливі та цікаві книжки й розповіді про них. Після цього запропонуйте визначити п'ять своїх улюблених динозаврів і пояснити, чому вона обрала кожного з них. Головне – дитині має подобатися те, що вона робить.

Крок 2. Створіть атмосферу читання.

Читання є вкрай важливим. Хоча воно не гарантує дитині успіху в житті, однак, без сумніву, є ключем до успіху в навчанні. Зазвичай діти, яким складно дається читання, досить часто мають проблеми з навчанням.

Читання не тільки дає змогу значно розширити словниковий запас, а й допомагає мозку обробляти нові концепти й формальну комунікацію. Навички, набуті завдяки читанню, сприяють розумінню художньої літератури як мистецтва, учні, які читають, покращують свої здібності у вивченні всіх предметів.

Допоможіть дитині розвинути навички читання й любов до нього, наповнюючи її світ хорошими книгами. Читайте дітям і разом з дітьми. Просіть їх почитати вголос. Якщо дитина вчить другу мову – читайте різними мовами. Порекомендуйте батькам запровадити сімейну традицію – читати 20 хвилин на день разом з дітьми. Обґрунтуйте їм, чому це важливо.

Ключ до розвитку навичок читання в дитини – зробити цей процес цікавим. Якщо дитина вважає, що читати – це нудно, вона не хотітиме цього робити та її здатність до навчання зменшиться. Зважаючи на це, давайте дітям можливість вибрати книги, які їм подобаються, допомагайте читати та створюйте активності, які зроблять цей процес цікавим.

Крок 3. Заохочуйте щире та довірливе спілкування.

Заохочуйте бажання своїх дітей відкрито говорити про те, що відбувається в їхньому житті. Говоріть про їхнє навчання. Створіть відкриту атмосферу, де вони відчують можливість ділитися тим, що їм подобається або не подобається. Коли вони діляться своїми думками, обов'язково визнавайте їхні почуття – навіть якщо ви з ними не згодні. Коли діти відчують, що їхня думка не важлива чи не враховується, вони з більшою ймовірністю перестануть проявляти цікавість до навчання. Успішні учні завжди впевнені в тому, що їхня думка – важлива.

Крок 4. Зацікавте дітей своїм предметом.

Ентузіазм зникає, коли справа доходить до перших труднощів у вивченні нового. Покажіть на своєму прикладі, що долати труднощі – це нормально. Якщо ваші учні побачать, як щиро ви захоплені навчанням, ймовірно, в них виникне бажання наслідувати ваш приклад.

Допоможіть дітям зрозуміти, що навчання – це шлях до захопливих відкриттів. Використовуйте будь-яку можливість, щоб проаналізувати нову інформацію разом із вашими учнями. Коли діти побачать вашу радість і захоплення від навчання, то також почнуть розділяти ваш ентузіазм до вивчення нового.

Крок 5. Продемонструйте, що вчитися можна по-різному.

Існує сім фундаментальних стилів навчання. Намагайтеся компонувати впродовж уроку кілька з них (3–5–6): візуальний, слуховий; вербальний; фізичний; логічний (математичний); соціальний; одиночний.

Задіявання під час освітнього процесу різних психічних аналізаторів допоможе не лише покращити якість навчання, але сприятиме гармонійному розвитку учнів. У зв'язку з цим варто пам'ятати, що у кожної дитини є свої вподобання в навчанні. Не існує правильного або неправильного стилю чи поєднання стилів навчання, однак можна використовувати методи, що поліпшать його швидкість та якість. Наприклад, якщо дітям імпонує візуальний стиль, вони краще опановують матеріал, споглядаючи його.

Крок 6. Фокусуйтеся не на результатах, а на тому, що учні вивчили.

Важливими також є увага до досягнень дитини та вміння вчителя ставити заохочувальні запитання. Наприклад, запропонуйте дітям розповісти про те, що нового вони дізналися на уроці, або про те, що для них сьогодні було

найважливішим. У процесі роботи передусім зосередьтеся на тому, який досвід було здобуто дітьми, що вони нового вивчили, а не лише на їхніх результатах. Цим ви продемонструєте дітям, що:

- процес навчання набагато важливіший ніж оцінки;
- результати навчання – не єдина річ, яка має значення для педагога;
- для вчителя передусім важливими є нові знання та навички, яких набули здобувачі освіти, а не лише їхні оцінки;
- завдяки опитуванню на уроці ви даєте їм ще одну можливість структурувати знання і краще запам'ятати новий матеріал.

Крок 7. Підтримайте учнів та допоможіть їм організувати навчання.

Для дітей, які тривалий час не навчалися в очному форматі та не перебували в колективі, типовим явищем може стати дезорганізація, що може призвести до почуття пригніченості. Будьте терплячими, але послідовними, допомагаючи вашим учням організувати шкільне життя та бути більш умотивованими до навчання.

Для підтримки та заохочення дітей рекомендуємо перелік фраз, які доцільно вживати під час спілкування з ними.

*Ти не можеш змінити напрямок вітру,
але завжди можеш підняти вітрила,
щоб досягти своєї мети.*

Оскар Уайльд

Фрази-мотиватори на щодень для ваших учнів

- Ви надихаєте мене бути кращим учителем, коли...
- Ти зараз на правильному шляху!
- Ти дуже старанно над цим попрацював / попрацювала.
- Я пишаюся тим, як ви сьогодні працювали.
- А зараз у тебе виходить значно краще!
- Я знала, що ти зможеш.
- Мої вітання, чудова робота!
- Продовжуй працювати над цим, успіх зовсім поруч.
- Зроби це ще раз і отримаєш гарний результат.
- Твоя ідея чудова!
- Я радію, що тебе не спинити на шляху до успіху.
- Клас, яка чудова командна робота!
- Ваші ідеї досить креативні!
- Давай разом подумаємо, як це зробити.
- Чудово! Ти, мабуть, багато працював / працювала?
- Ти добре впорався / впоралась!
- Мені до вподоби хід твоїх думок!
- О, ти виконав / виконала це завдання блискуче!
- Ти чудово висловлюєш свої почуття.
- Я знаю, що це важко, але ти майже впорався / впоралась.

- Бездоганне вирішення питання!
- Я знаю, що тобі було важко, але обов'язково все вийде.
- Все вийшло швидше, тому що ви працювали разом.
- Чудова спроба!
- Ти справжній дослідник!

Важливо! Святкуйте перемоги та досягнення ваших учнів! Мотивуйте, підтримуйте та надихайте їх на нові звершення та відкриття!

Рекомендуємо опрацювати

1. Головіна О. Як мотивувати дітей навчатися. Лайфхаки для вчителів і батьків. URL: <https://nus.org.ua/articles/vidlunnyya-idec-lajfhaky-vid-lektoriv/>.
2. Кікоть О. Розвиток пізнавальної активності учнів відповідно до вимог Нової української школи. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-piznavalno-aktivnosti-uchniv-vidpovidno-do-vimog-nush-231089.html>.
3. Шкіль В. Мотивуємо дітей навчатися: 7 робочих стратегій. URL: <https://nus.org.ua/view/motyvuemo-ditej-navchatysya-7-robochyh-strategij/>.
4. Етапи та умови розвитку пізнавальних інтересів «нушівців». URL: <https://vseosvita.ua/library/etapi-ta-umovi-rozvitku-piznavalnih-interesiv-nusivciv-165672.html>.
5. Мотивація під час дистанційного навчання: місія можлива. URL: <https://osvitoria.media/experience/motyvatsiya-pid-chas-dystantsijnogo-navchannya-misiya-mozhlyva/>.
6. Підласий І. Формування пізнавальної активності учнів. URL: <https://docs.google.com/document/d/1nRYdWawIRKYgWKAfJmxH2EmCBIVACaldq86zYY5mY8/edit>.
7. Сучасна освіта. URL: <https://osvita.ua/school/method/>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Професійна спільнота педагогічних працівників – товариство (об'єднання, група) педагогічних працівників, які об'єднані спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності.

Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників, пункт 2, підпункт 2 (постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020 № 672)

ЧАСТИНА 24

«Я – З ТОБОЮ»: ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

*Якщо ти здатен бачити прекрасне, то тільки тому,
що носиш прекрасне усередині себе.
Бо світ подібний до дзеркала,
в якому кожен бачить власне відображення.
Пауло Коельйо*

Одним із головних завдань закладу освіти є повсякденна психологічна допомога та емоційна підтримка учасників освітнього процесу.

Першу психологічну допомогу та емоційну підтримку на різних рівнях у закладі освіти проводять усі педагогічні працівники (вчителі-предметники, класні керівники, медична сестра / медичний брат тощо). Також до цього процесу залучаються батьки учнів та засоби масової інформації.

Щоб ефективно надати психологічну підтримку та сприяти успішній соціальній адаптації дитини внутрішньо переміщеної особи (далі – ВПО) в закладі освіти інтерну потрібно постійно взаємодіяти та співпрацювати з її батьками (опікунами).

Через розрив у стосунках з близьким дорослим у дитини ВПО виникає порушення прив'язаності:

– негативна (невротична) прив'язаність – дитина постійно шукає від дорослих уваги, навіть негативної, провокуючи покарання, дратуючи дорослих;

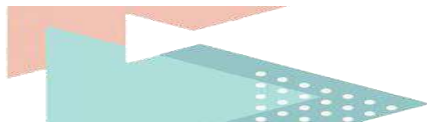
– амбівалентна прив'язаність – дитина постійно демонструє подвійне ставлення до близького дорослого: то привітна, то грубіянить, уникає спілкування. Компроміси у стосунках відсутні, а сама дитина не може пояснити свою поведінку і страждає від цього;

– уникаюча прив'язаність – дитина замкнена, понура, не допускає довірливих стосунків із дорослими й дітьми. Основний мотив такої поведінки – «нікому не можна довіряти»;

– дезорганізована прив'язаність – дитина навчилася виживати, порушуючи усі правила й кордони людських стосунків. Дитині не потрібно, щоб її любили – вона хоче, щоб її боялися. Такий тип прив'язаності характерний для дітей, які зазнавали жорстокого поводження.

Щоб допомогти дитині внутрішньо переміщеної особи залишитися психологічно здоровою в закладі освіти інтерну необхідно підтримувати її психологічну стійкість.

Психологічна стійкість – це спроможність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи, відновлюючи і плекаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність та зростання, соціальні зв'язки.

Джерела, завдяки яким дитина внутрішньо переміщених осіб отримує свої ресурси:

- віра, філософія життя (амулет, хрестик), моральні цінності;
- почуття та емоції (згадати пережиті хороші події, позитивні емоції);
- приналежність до певної групи, громади, соціальної організації (класний колектив, гуртки, хобі, волонтерство);
- розвиток пізнавальних процесів (мислення, уява) та здібностей (творчість, винахідливість);
- реальність, усвідомлення ситуації, що склалася (будь-яка інформація, надана дитині, повинна відповідати її віку та рівню розвитку);
- фізична та чуттєва модальність (заняття спортом, душ; ресурсні вправи).

Що сприяє актуалізації ресурсів інтерна?

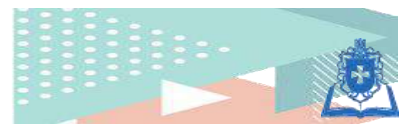
Щоб ефективно надавати першу психологічну допомогу та емоційну підтримку дітям ВПО самому інтерну потрібно бути в ресурсі та не забувати про щоденну турботу про себе. Пропонуємо перейти за QR-кодом на інтерактивну хмару слів «Турбота про себе».

Вправа «Мої ресурси». Інтерну пропонується: познайомитися з рисунком «Мої ресурси», де представлені ресурси, які додають нам сил та енергії кожного дня; записати список власних ресурсів (від невеликих і доступних будь-якої миті до більш глобальних).

Рис. Мої ресурси

Рекомендації інтерну щодо успішної адаптації дітей ВПО в закладі освіти:

- у перші місяці навчання особливо важливо зважати на вже сформовані наскрізні вміння і навички в дітей внутрішньо переміщених осіб, дозувати навчальне навантаження та обсяг домашнього завдання, а також знизити його до мінімуму на вихідні дні;

- важливо підтримувати звичний шкільний розпорядок дня, що допомагає дітям відчувати безпеку;

- уникати авторитарного впливу на особистість дитини, встановлювати й підтримувати доброзичливі стосунки, довіру в спільній навчальній діяльності;

- урахувати вікові та індивідуальні особливості розвитку й потреби кожного учня, особливості темпераменту та стиль сприйняття інформації, зокрема діти аудіального типу краще сприймають інформацію на слух, візуального – зображення, кінестетичного – краще засвоюють матеріал у ході практичної діяльності;

- створювати правила класу і використовувати додаткові сигнали, умовні позначення, сигнальні картки для привернення уваги та максимальної взаємодії з учнями;

- вдаватися до проведення ранкових зустрічей, що сприяють налагодженню взаємин із дітьми внутрішньо переміщених осіб, згуртованості та позитивному настрою в учнівському колективі;

- під час уроку впроваджувати психологічні хвилинки, що допоможуть здобувачу освіти впоратися зі стресом та його наслідками, емоційно налаштуватися на урок та плідну роботу.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Педагог-наставник – педагогічний працівник з досвідом педагогічної діяльності, як правило, не менше п'яти років за відповідною спеціальністю (такою самою або спорідненою предметною спеціальністю або спеціалізацією), який здійснює супровід та підтримку в педагогічній діяльності педагогічного працівника протягом першого року професійної діяльності.

*Положення про педагогічну інтернатуру,
пункт 2, абзац третій
(наказ Міністерства освіти і науки України
від 25.10.2021 № 1128)*

ЧАСТИНА 25 ПСИХОЛОГІЧНА СТУДІЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ «СУПУТНИК ПЕДАГОГА»

*Бажання досягти успіху
та розкрити весь свій потенціал – це ті ключі,
що відкривають двері до особистої досконалості.
Конфуцій*

Мета студії – розвиток професійної компетентності педагогів-інтернів з найактуальніших питань психологічного забезпечення освітнього процесу та збереження власного ментального здоров'я.

Вимоги до ведучого: досвід методичної роботи з педагогічними працівниками, бажано психологічна освіта.

Рекомендована кількість зустрічей – від однієї до чотирьох. Тривалість – до 1 год. Можливий як очний, так і дистанційний формати.

Збереження психічного здоров'я учасників освітнього процесу сьогодні є пріоритетом освітньої політики держави. Для того, щоб допомогти здобувачам освіти пройти крізь випробовування воєнного та післявоєнного часу, педагогу необхідно володіти базовою інформацією та навичками, що дозволять суттєво зменшити негативні психічні прояви в середовищі учнів. Крім того, педагогові сьогодні вкрай важливо вміти зберігати свою психологічну рівновагу, оскільки цьому навчитимуться і його учні.

Турбуємося про себе

Техніки зниження тривожності (доступ за покликанням: <https://docs.google.com/document/d/1VR0Xs2aYGZrAzL0p45M5VYheGQ09t7HgnhxJNU3Hn0M/edit>).

Відповіді на запитання «Чому вчителю необхідно емоційно відновлюватись?» та інші практичні поради знайдете за покликанням: https://docs.google.com/document/d/1CUQrDjMNARxX0-w9Ujlb_xBXExH0nclbxqBtpSMEd8/edit

Серед особистісних якостей педагога, які впливають на його професійну діяльність, важливу роль відіграє *психологічна стійкість* – здатність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи при цьому психічне здоров'я та особистісну цінність. Більше про складові стресостійкості та їхній зміст – за покликанням: <https://www.youtube.com/channel/UCv4DEnt0e5i9Q62rFzUAibA> та https://www.facebook.com/Kolosimyi/?locale=uk_UA.

У стресових ситуаціях та внаслідок них школярі можуть демонструвати поведінку, яка часто викликає занепокоєння педагогів. Що означає та чи інша поведінка дитини? Як діяти у певних випадках? Відповіді на ці та інші запитання – за покликанням: https://docs.google.com/document/d/1vAKYxjXMKHmMxW8KsnqtU1_6FHI3oSzcF4AwF-YfHO4/edit.

Повітряні тривоги і занепокоєння дітей щодо цього стали частим явищем у практиці освітян. Як мінімізувати хвилювання дітей і підтримати неперервність психологічної безпеки під час освітнього процесу – за покликанням: <https://nus.org.ua/news/smilyvi-navchaty-elektronnyj-praktychnyj-poradnyk-dlya-vchyteliv-z-psyhologichny>.

Надання першої психологічної допомоги дитині під час критичного інциденту сьогодні є не менш важливим фактором, ніж перша медична допомога, адже головне завдання у воєнний час – не лише вижити, але й зберегти психічне здоров'я. У зв'язку з цим педагогу вкрай важливо розуміти, якими мають бути його дії у психологічно непростих ситуаціях. Поповнити свою скарбничку знань та навичок із цього питання можна за покликаннями: <https://docs.google.com/document/d/1oCjVgJ8yMVUqKK1Z6WsCObC6P-pehs3jcDyxVgwJ8r8/edit> та <https://nus.org.ua/view/supersyla-m-yakyh-igrashok-lajfhak-yak-zaspokoyity-dytynu-za-dopomogoyu-brasletiv-i-gumok-dlya-volossya/>.

Також радимо переглянути корисну інформацію щодо психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу: <https://docs.google.com/document/d/1SZxdXOsLI9bRCAfyGdC-wki8SmLsSv-EEG3xIEBtMaI/edit>.

Після опрацювання рекомендованих матеріалів педагогом-інтерном ведучий психологічної студії під час зустрічей ініціює обговорення за поданими нижче запитаннями.

Запитання для фасилітації отриманого досвіду інтерна

1. Які ваші враження від переглянутого матеріалу? Що запам'яталося найбільше?
2. Що нового ви дізналися із запропонованої теми?
3. Чи траплялися у вашій практиці випадки, коли можна застосувати отриману інформацію?
4. Чи плануєте ви найближчим часом використовувати нову інформацію у своїй роботі та загалом у життєвій практиці? Можливо, вже її використовували? Розкажіть про це детальніше.
5. Якої методичної, інформаційної, особистої допомоги ви наразі потребуєте?

ЧАСТИНА 26

ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ АДАПТАЦІЇ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ-ІНТЕРНІВ «Я – ЗМОЖУ!»

*Подорож довжиною в тисячу миль
починається з першого кроку.
Лао Цзи*

Мета: сприяння психологічній адаптації новопризначених педагогічних працівників до умов роботи в закладі освіти та їхньому успішному входженню в професійну діяльність.

Вимоги до ведучого: обов'язкова психологічна освіта, досвід методичної роботи з педагогічними працівниками.

Хід тренінгу

Вступне слово ведучої / ведучого – 5 хв.

Шановні учасники тренінгу, робота педагога, яку ви для себе обрали, цікава й непересічна. Вона схожа на цікаву мандрівку у світ знань, творчості, дитячих пустощів та особистого зростання. Успішна педагогічна діяльність залежить не лише від вашої професійної підготовки та особистих якостей, але й від того, в який колектив ви потрапили, які умови для роботи створені, яку допомогу і підтримку вам надають.

Найважливішим чинником становлення педагога є період адаптації до професії. Для того, щоб допомогти зробити цей період легким та цікавим, ми запросили вас на сьогоднішній тренінг «Я зможу!». Сподіваємося, що запропоновані техніки та ігрові ситуації допоможуть вам впевненіше крокувати обраною професійною стежиною, підібрати оптимальну стратегію педагогічної діяльності, активізувати творчий потенціал та віднайти ресурси, що допоможуть долати труднощі та перешкоди в особистому житті та професійній діяльності.

Отож, давайте знайомитися! (ведучий упродовж 2 хв. коротко розповідає про себе: ким працює, чому йому цікава тема тренінгу, які його життєві принципи тощо).

Знайомство. Вправа «Візитка» – 20 хв.

Мета – знайомство учасників тренінгу, створення довірливих стосунків.

- Мене звати...
- Я стала / став педагогом завдяки ...
- У професійній діяльності мене найбільше надихає..., найбільше хвилює...

Вправа «Я є. Я маю. Я можу. Я буду» – 20 хв.

Мета – допомогти педагогам віднайти внутрішні та зовнішні ресурси, що допоможуть вирішувати складні ситуації в професійній діяльності та плекати у собі психологічну стійкість.

«Я є» – напишіть якості, якими ви пишаєтесь, ваші сильні сторони (я доброзичлива / доброзичливий; я активна / активний).

«Я маю» – перерахуйте людей, а також різноманітні ресурси, до яких ви можете звернутися в складних ситуаціях (батьки, подруга, колеги, кошти на рахунку).

«Я можу» – визначте навички, вміння, види діяльності, якими ви володієте (брати на себе відповідальність, керувати проектами, вчитися, спілкуватися англійською, підтримувати близьких, знайомитися з людьми).

«Я буду» – поміркуйте, що ви робитимете, аби підтримати себе у важкі часи (підіти на прогулянку, лягти вчасно спати, подивлюся улюблений фільм, зателефоную подрузі).

Учасники можуть прописати конкретні кроки, необхідні для покращення ситуації та вирішення проблем.

Важливу роль у професійній діяльності педагога відіграє спілкування, завдяки чому відбувається реалізація завдань навчання і виховання здобувачів освіти. Ефективним педагогічним спілкуванням є таке спілкування педагога (педагогічного колективу) зі школярами в процесі навчання, котре забезпечує відповідні умови для розвитку мотивації учнів, творчого характеру освітньої діяльності та формування особистості школяра. Крім того, таке спілкування забезпечує сприятливий емоційний клімат навчання (перешкоджає виникненню психологічного бар'єру), управління соціально-психологічними процесами в дитячому колективі та дозволяє максимально використовувати в освітньому процесі особистісні якості педагога.

Розгляд та аналіз педагогічних ситуацій. Робота в групах по 4–5 осіб – 20 хв. (робота в групах – 5 хв., представлення результатів та обговорення – по 3 хв.)

Ситуація 1. Увійшовши до класу, вчитель побачив на дошці намальовану на себе карикатуру. Учні розраховували, що почнеться пошук винних і заняття буде зірвано. Що робити вчителю?

Ситуація 2. Учні 10 класу збираються втекти з уроку. Учитель випадково натрапив на їхнє листування у соціальній мережі і прочитав неприємні відгуки про себе. Як діяти вчителю?

Ситуація 3. Під час першого уроку в новому класі колектив погано піддається управлінню. Вчитель пропонує завдання, у відповідь – жодної уваги. Як діяти вчителю?

Методика «Автопортрет» (автор – Р. Бернс) – 40 хв.

Мета – визначення особливостей самосвідомості та самооцінки педагога.

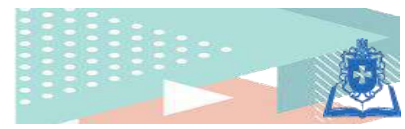
Інструкція: на аркуші паперу намалюйте свій автопортрет – 7 хв.

Розкажіть про свій малюнок (шеринг) – 30 хв.

Інформація для ведучого

Автори тесту пропонують для аналізу такі показники:

1. Зображення лише обличчя.
2. Зображення у вигляді погруддя.
3. Зображення у повний зріст.
4. Зображення у профіль.
5. Зображення анфас.

6. Схематичне зображення (вважається, що до такого типу зображення тяжіють особи інтелектуального складу, яким важливо отримати загальне уявлення про явище).

7. Реалістичне зображення (як правило, так малюють особи, яким притаманні педантичність, схильність до деталізації).

8. Методичне зображення (таке зображення зазвичай виконують особи художнього складу – з розвиненою фантазією та творчими здібностями).

9. Автопортрет в інтер'єрі (вважається, що такі малюнки характеризують особу зі схильністю до сюжетних описів, а також із спрямованістю на зовнішнє предметне оточення).

10. Більше як одне зображення (2–3 тощо).

11. Автопортрет на фоні пейзажу.

12. Автопортрет в емоційному стані (до таких малюнків схильні особи з підвищеною емоційністю і рефлексією власного стану. Крім того, емоція, що переживається, досить часто є протилежною зображуваній).

13. Автопортрет у вигляді літературного персонажу.

14. Автопортрет у вигляді зображення, що перебуває в русі (такий тип малюнка характерний для осіб з виразними рухами, що захоплюються танцями, спортом тощо).

15. Розмір зображення.

16. Міра подібності до оригіналу за шкалою – 1, 2, 3.

17. Наявність штрихування – 1, 2, 3 (штрихування є показником тривожності).

18. Емоційна виразність зображення – 1, 2, 3.

19. Міра довершеності у змалюванні обличчя (наявність очей, носа, рота, брів тощо).

Вправа «Хмаринка» – 5 хв.

Мета – профілактика психоемоційного напруження; розслаблення; зниження м'язової напруги при стресових станах та перевтомі.

Покладіть одну руку на груди, іншу на живіт і дихайте так, щоб рухався лише живіт. Уявіть, що біля ваших ніг є м'яка хмаринка улюбленого кольору. Хмаринка поступово піднімається по вашому тілу і розслабляє його. Вона доходить до маківки і поступово починає зменшуватися та опускатися до ваших ніг.

ЧАСТИНА 27

ВИВЧЕННЯ ІНТЕРНОМ ДОСВІДУ РОБОТИ ПЕДАГОГА-НАСТАВНИКА, ІНШИХ ПЕДАГОГІВ

*Суть управління сучасною школою полягає в тому,
щоб у найскладнішій справі на очах у вчителів створювався,
дозрівав та утверджувався кращий досвід,
який втілював би передові педагогічні ідеї.
Василь Сухомлинський*

Досвід педагога-наставника – це сумлінна діяльність педагогічного працівника, який уміло використовує досягнення педагогічної науки, методичні рекомендації вчених, методистів, і на цій підставі його навчально-виховна робота є зразком для інших. Фахова майстерність наставника відображає вміння вдосконалювати педагогічний процес, знаходити нестандартні рішення, використовувати досягнення педагогічної науки та практики.

Рекомендації інтерну, який вивчає досвід роботи вчителя-наставника, іншого педагога:

1. Самостійне опрацювання літератури з методики вивчення й узагальнення педагогічного досвіду. Консультування у центрі професійного розвитку педагогічних працівників та/або в методиста закладу післядипломної педагогічної освіти.

2. Збір відомостей про носія досвіду, проведення циклу бесід із колегами, учнями, батьками.

3. Попереднє спостереження:

– вивчення системи педагогічних дій носія досвіду (бажано проводити у перші місяці навчального року);

– уточнення основних педагогічних завдань, які вирішує педагог-наставник / педагог;

– складання плану вивчення досвіду разом із автором досвіду, формування переліку додаткових матеріалів, необхідних для повноти розкриття досвіду (авторські програми, методичні розробки окремих уроків (навчальних занять), позаурочних (позанавчальних) заходів, творчі роботи учнів, проєкти, зразки дидактичного матеріалу, результати діагностики (таблиці, діаграми), публікації у фахових та інших виданнях тощо).

4. Безпосереднє вивчення досвіду (його провідної педагогічної ідеї (технології) та результативності):

– з'ясування причин успіху, цінності конкретного досвіду;

– визначення шляхів подолання в цьому досвіді труднощів, протиріч масової педагогічної практики;

– спільний аналіз із педагогом-наставником / педагогом можливостей застосування досвіду роботи за інших умов;

– уточнення та поглиблення висновків про сутність досвіду, коригування задуму (моделі) педагогічного досвіду.

5. Систематизація матеріалів та їхнє узагальнення (у вигляді структурно-логічних схем, технологічних карт, алгоритму дій носія досвіду, що містить характерні для педагога форми, методи, прийоми роботи, основні педагогічні операції, засоби вдосконалення того чи іншого виду діяльності тощо).

Зважаючи на зазначене вище, доцільно оформити «Картку вивчення досвіду роботи педагога-наставника / педагога» за формою:

1. Заклад загальної середньої освіти (*повна назва*).
2. Автор досвіду (*прізвище, ім'я, по батькові педагога-наставника / педагога*).
3. Стаж роботи.
4. Напрямок освітньої діяльності.
5. Сутність досвіду (*коротка анотація творчих знахідок педагога-наставника / педагога*).
6. Термін вивчення.
7. Методи вивчення (вивчення літератури з означеної проблеми, спостереження, анкетування, відвідування уроків (навчальних занять), позаурочних (позанавчальних) заходів, ознайомлення з навчальною документацією, метод портфоліо, аналіз вебсайту, вебресурсів педагога – за наявності тощо).
8. Форма узагальнення.
Інтерн (*прізвище, ім'я, по батькові*)
«__» _____ 202_ р.

Рекомендуємо опрацювати

1. Люшин М. О., Люшина В. М. Електронне портфоліо як форма презентації професійної майстерності працівника закладу освіти. *Вісник Запорізького національного університету*: збірник наукових праць. Серія «Педагогічні науки». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2021. № 1 (37). Ч. I. С. 198–203.

2. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації, затверджена наказом Державної служби якості освіти України від 01.03.2019 № 01-11/9 (в редакції наказу ДСЯО України від 21.02.2023 № 01-10/32). URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/Methodika_2023_dodatki.pdf.

3. Рибак О. Педагогічний досвід як зміст освіти. *Методист* : журнал. Київ : ТОВ «Видавнича група «Шкільний світ», 2017. № 6. С. 21–40.

4. Стаєнна О. Треба узагальнити свій педагогічний досвід? Зробіть це без помилок. *Музичний керівник* : щомісячний спеціалізований журнал. 2021. № 4. С. 8–11.

ЧАСТИНА 28 ЯК ФОРМУВАТИ КУЛЬТУРУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

*Доброчесність – річ неподільна:
або вона є, або її немає.
Оноре де Бальзак*

Відповідно до частини першої статті 43 Закону України «Про повну загальну середню освіту», «кожен учасник освітнього процесу зобов'язаний дотримуватися академічної доброчесності», тобто і здобувачі освіти, і їхні батьки, і педагогічні працівники повинні бути доброчесними. Упроваджувати принципи академічної доброчесності слід поступово, але системно й послідовно для всіх учасників освітнього процесу.

Стаття 42 Закону України «Про освіту» чітко визначає норми дотримання академічної доброчесності педагогічними працівниками:

1. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.

2. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права. Надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність.

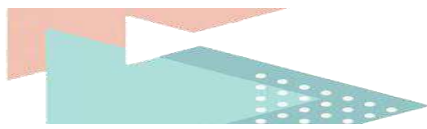
3. Контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти.

4. Об'єктивне оцінювання результатів навчання.

Пропонуємо ознайомитися з основними принципами та правилами академічної доброчесності.

Чекліст щодо дотримання принципів і правил академічної доброчесності для педагога-інтерна

- дію відповідно до принципів і правил академічної доброчесності;
- посилаюся на матеріали, котрі використовую під час викладання (підручники, робочі зошити, конспекти уроків, презентації, роздаткові матеріали, наочність, критична література, відеоролики тощо);
- зазначаю авторів музичних, образотворчих, ілюстративних, літературних, кінематографічних творів (стаття 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» визначає, що «об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва»);
- доброчесно поведуюся під час конкурсів педагогічної майстерності, атестації, учнівських конкурсів / турнірів / олімпіад;
- здійснюю просвітницьку роботу щодо важливості дотримання принципів і правил академічної доброчесності учасниками освітнього процесу;
- акцентую увагу дітей на перевагах доброчесного навчання, цінності самостійно виконаного завдання;

- навчаю учнів при використанні інформаційних джерел робити необхідні покликання та вказувати автора;
- розробляю завдання, які унеможливають списування;
- оприлюднюю критерії оцінювання навчальних досягнень;
- розробляю власні схеми / критерії оцінювання на основі рекомендацій МОН України (наказ МОН від 13.04.2011 № 329 (доступ за покликанням: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11>));
- долучаю дітей до розробки критеріїв оцінювання навчальних досягнень;
- об'єктивно та неупереджено оцінюю, дотримуючись критеріїв оцінювання навчальних досягнень;
- дотримуюсь академічної доброчесності під час курсів підвищення кваліфікації.

На основі запропонованого чекліста спробуйте оцінити свою фахову діяльність у контексті дотримання принципів і правил академічної доброчесності, позначивши ті види робіт, які ви виконуєте.

Рекомендуємо опрацювати

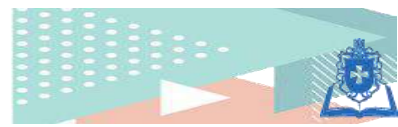
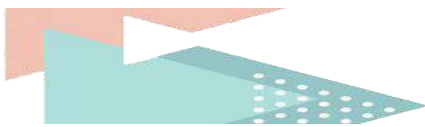
1. Відеозапис круглого столу «Дотримання академічної доброчесності: виклики». URL: <https://www.youtube.com/watch?v=IWtnsKIZMBM&t=3s>.
2. Довідник з академічної доброчесності для школярів. URL: <http://lokhvytsia-school3.edu.poltava.ua>.
3. Методичні рекомендації для закладів загальної середньої освіти з підтримки академічної доброчесності. URL: <https://academiq.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/Metodychni-rekomendatsiyi-dlya-serednih-shkil-1-1.pdf>.

МОВОЮ ДОКУМЕНТА

Виконання обов'язків **педагога-наставника** покладається на педагогічного працівника з досвідом педагогічної діяльності, як правило, не менше п'яти років за відповідною спеціальністю (такою самою або спорідненою предметною спеціальністю або спеціалізацією).

Закон України «Про повну загальну середню освіту», стаття 23, частина третя

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

*Кожен, хто вміє згуртувати навколо себе
людей із різними характерами, різними
інтересами й може привести їх до успіху, –
справжній Майстер ...*

Притча про майстра

Якось увечері зібралися разом музичні інструменти: скрипка, саксофон, труба, сопілка й контрабас. І виникла між ними суперечка – хто краще за всіх грає. Кожний інструмент почав виводити свою мелодію, показувати свою майстерність. Але виходила не музика, а жахливі звуки. І чим більше старався кожен із них, тим незрозумілішою й потворнішою виходила мелодія. Але з'явилася людина й одним помахом руки зупинила ці звуки, сказавши: «Друзі, мелодія – це одне ціле. Нехай кожен прислухається до іншого, й ви побачите, що вийде». Людина знову змахнула рукою, і спочатку несміливо, а потім усе краще залунала мелодія, в якій було чути смуток скрипки, ліричність саксофона, оптимізм труби, ніжність сопілки й величність контрабаса.

Інструменти грали, із замилюванням стежили за чарівними помахами рук людини. А мелодія все звучала і звучала, поєднуючи виконавців і слухачів у єдине ціле. Як важливо, щоб оркестром хтось диригував. Досягнення гармонії можливе лише тоді, коли всі об'єднані однією метою й спрямовані єдиною волею в єдиному пориві...

Такими майстрами, шановні педагоги, є ви, а інструментами – наші учні. Ми з вами, хочемо того чи ні, є педагогами нового століття, і всі будемо працювати, щоб навчання стало радістю і задоволенням кожної дитини, щоб шкільне життя, в якому беруть участь і учні, і педагоги, досягло гармонії. І якщо вірити Михайлові Остроградському, що хороші педагоги створюють хороших учнів, то в майбутньому, віримо, учні нової української школи стануть справжніми людьми.

**ПЕДАГОГІЧНА ІНТЕРНАТУРА:
РАЗОМ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ
Методичний посібник**

Колектив авторів:

Абрамович Тетяна, кандидат педагогічних наук, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Ч. 21);

Авдимирець Лілія, методист кабінету освітнього адміністрування (Ч. 3);

Андрійчук Валентина, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти (Ч. 7, 13);

Голубюк Юлія, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Ч. 20);

Горницька Оксана, методист кабінету інформаційних комунікацій та видавничої діяльності (Ч. 8);

Гурінчук Ольга, методист навчально-методичного кабінету психологічної служби (Ч. 24);

Долід В'ячеслав, кандидат історичних наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної та навчальної роботи (Ч. 12);

Клім Світлана, методист навчально-методичного кабінету психологічної служби (Ч. 22, 26);

Колодич Оксана, кандидат психологічних наук, завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Ч. 19, 20);

Кузьмін Олена, завідувач кабінету освітнього адміністрування (Ч. 16, 18);

Кушнерук Руслана, методист лабораторії суспільно-гуманітарної освіти (Ч. 6);

Лавренчук Марія, методист лабораторії суспільно-гуманітарної освіти (Ч. 2);

Лис Юрій, методист лабораторії природничо-математичної освіти (Ч. 15);

Лютко Оксана, кандидат філософських наук, доцент, заступник директора з науково-методичної роботи (Ч. 11, 17, 28);

Люшин Микола, кандидат педагогічних наук, методист кабінету освітнього адміністрування (Ч. 5);

Люшина Валентина, методист лабораторії природничо-математичної освіти (Ч. 27);

Мельник Юлія, завідувач навчально-методичного кабінету психологічної служби (Ч. 23, 25, 26);

Мінакова Наталія, методист лабораторії національного виховання (Ч. 10);

Опольський Ігор, завідувач кабінету ЗНО та моніторингу якості освіти (Ч. 9);

Пишко Олена, кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії суспільно-гуманітарної освіти (Ч. 1);

Прокопчук Наталія, методист ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти (Ч. 19);

Тимощук Оксана, методист кабінету освітнього адміністрування (Ч. 8, 14);

Трофімчук Анатолій, методист лабораторії природничо-математичної освіти (Ч. 4).

Редагування та додрукарська підготовка:

Мазурок Мирослава, завідувач кабінету інформаційних комунікацій та видавничої діяльності;

Заводна Леся, методист кабінету інформаційних комунікацій та видавничої діяльності.

Комп'ютерне складання та дизайн:

Волосюк Анатолій, методист лабораторії інноваційної діяльності.

Дизайн обкладинки:

Левшенюк Ігор, інженер комп'ютерних систем.

Видавництво Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
33028, м. Рівне, вул. В'ячеслава Чорновола, 74.
Тел. (0362) 63-64-73
e-mail: roippo.rv@ukr.net, redakciya_roippo@ukr.net

